MOARA CU NOROC

de Ioan Slavici

I

— Omul sa fie multumit cu saracia sa, caci, daca e vorba, nu bogatia, ci linistea colibei tale te face fericit. Dar voi sa faceti dupa cum va trage inima, si Dumnezeu sa va ajute si sa va acopere cu aripa bunatatii sale. Eu sunt acum batrana, si fiindca am avut si am atat de multe bucurii in viata, nu inteleg nemultumirile celor tineri si ma tem ca nu cumva, cautand acum la batranete un noroc nou, sa pierd pe acela de care am avut parte pana in ziua de astazi si sa dau la sfarsitul vietii mele de amaraciunea pe care nu o cunosc decat din frica. Voi stiti, voi faceti; de mine sa nu ascultati. Mi-e greu sa-mi parasesc coliba in care mi-am petrecut viata si mi-am crescut copiii si ma cuprinde un fel de spaima cand ma gandesc sa raman singura intr-insa: de aceea, poate ca mai ales de aceea, Ana imi parea prea tanara, prea asezata, oarecum prea blanda la fire, si-mi vine sa rad cand mi-o inchipuiesc carciumarita.
— Vorba scurta, raspunse Ghita, sa ramanem aici, sa carpesc si mai departe cizmele oamenilor, care umbla toata saptamana in opinci ori desculti, iara daca duminica e noroi, isi duc cizmele in mana pana la biserica, si sa ne punem pe prispa casei la soare, privind eu la Ana, Ana la mine, amandoi la copilas, iara d-ta la tustrei. Iaca linistea colibei.
— Nu zic, grai soacra asezata. Eu zic numai ce zic eu, va spun numai asa, gandurile mele, iara voi faceti dupa gandul vostru, si stiti prea bine ca, daca voi va duceti la moara, nici vorba nu poate fi ca eu sa raman aici ori sa ma duc in alta parte: daca va hotarati sa mergeti, ma duc si eu cu voi si ma duc cu toata inima, cu tot sufletul, cu toata dragostea mamei care incearca norocul copilului iesit in lume. Dar nu cereti ca eu sa hotarasc pentru voi.
— Atunci sa nu mai pierdem vorba degeaba: ma duc sa vorbesc cu arandasul, si de la Sf. Gheorghe carciuma de la Moara cu noroc e a noastra.
— In ceas bun sa fie zis, grai batrana, si gand bun sa ne dea Dumnezeu in tot ceasul!

II

De la Ineu drumul de tara o ia printre paduri si peste tarini lasand la dreapta si la stanga satele asezate prin colturile vailor. Timp de un ceas si jumatate drumul e bun; vine apoi un pripor, pe care il urci, si dupa ce ai coborat iar in vale, trebuie sa faci popas, sa adapi calul ori vita din jug si sa le mai lasi timp de rasuflare, fiindca drumul a fost cam greu, iara mai departe locurile sunt rele.

Aici in vale e Moara cu noroc. Ori din care parte ar veni, drumetul se bucura cand o zareste din culmea dealului plesuv, caci, venind dinspre locurile rele, ea il vesteste ca a scapat norocos, iara mergand spre ele, la moara poate sa gaseasca ori sa astepte alti drumeti, ca sa nu plece singur mai departe.

Si fiindca aici se opresc toti drumetii, incetul cu incetul s-a facut batatura inaintea morii, si oarecum pe nesimtite moara a incetat a mai macina si s-a prefacut in carciuma si loc de adapost pentru tot drumetul obosit si mai ales pentru acela pe care noaptea-l apuca pe drum. In cele din urma, arandasul a zidit carciuma la un loc mai potrivit, departe de cateva sute de pasi de la raulet, iara moara a ramas parasita, cu lopetile rupte si cu acoperamantul ciuruit de vremurile ce trecusera peste dansul.

Cinci cruci stau inaintea morii, doua de piatra si trei altele cioplite din lemn de stejar, impodobite cu tircalamul si vopsite cu icoane sfinte; toate aceste sunt semne care-l vestesc pe drumet ca aci locul e binecuvantat, deoarece acolo unde vezi o cruce de aceste a aflat un om o bucurie ori a scapat altul de o primejdie.

Dar binecuvantat era locul acesta mai ales de cand venisera carciumarul cel nou cu nevasta lui tanara si cu soacra-sa cea batrana, caci ei nu primeau pe drumet ca pe un strain venit din lume, ci ca pe un prieten asteptat de multa vreme la casa lor. Abia trecusera dar cateva luni dupa Sf. Gheorghe, si drumetii mai umblati nu mai ziceau ca o sa faca popas la Moara cu noroc, ci ca se vor opri la Ghita, si toata lumea stia cine e Ghita si unde e Ghita, iar acolo, in vale, intre pripor si locurile cele rele, nu mai era Moara cu noroc, ci carciuma lui Ghita.

Iara pentru Ghita carciuma era cu noroc. Patru zile pe saptamana, de marti seara pana sambata, era mereu plina, si toti se opreau la carciuma lui Ghita, si toti luau cate ceva, si toti plateau cinstit.

Sambata de cu seara locul se deserta, si Ghita, ajungand sa mai rasufle, se punea cu Ana si cu batrana sa numere banii, si atunci el privea la Ana, Ana privea la el, amandoi priveau la cei doi copilasi, caci doi erau acum, iara batrana privea la catesipatru si se simtea intretinuta, caci avea un ginere harnic, o fata norocoasa,

doi nepoti sprinteni, iara sporul era dat de la Dumnezeu, dintr-un castig facut cu bine.
Duminica dimineata Ghita punea calul la teleaga si batrana se ducea la biserica, fiindca batranul, fie iertat, fusese cojocar si cantaret de strana, si asa, mergand la biserica, ea se ducea parca sa-l vada pe el.
Cand batrana pleca la biserica, toate trebuiau sa fie puse bine la cale, caci altfel ea odata cu capul nu ar fi plecat. Inca sambata dupaamiazazi sluga trebuia sa raneasca grajdul, curtea si locul de dinaintea carciumii, in vreme ce batrana si Ana gateau carciuma pentru ziua de duminica. Duminica in zori batrana primenea copiii, se gatea de sarbatoare, mai dadea o raita prin imprejur, ca sa vada daca in adevar toate sunt bine, apoi se urca in teleaga.
Ana si Ghita ii sarutau mana, ea mai saruta o data copilasii, apoi zicea: "Gand bun sa ne dea Dumnezeu!", isi facea cruce si dadea semn de plecare.
Dar ea pleca totdeauna cu inima grea, caci trebuia sa plece singura si sa-i lase pe dansii singuri la pustietatea aceea de carciuma.
Daca aruncai privirea imprejur, la dreapta si la stanga, vedeai drumul de tara serpuind spre culme, iara la vale, de-a lungul rauletului, cat strabate ochiul, pana la campia nesfarsita, afara de cativa arini ce stateau gramada din jos pe podul de piatra, nu zareai decat iarba si maracini. La deal valea se stramteaza din ce in ce mai mult; dar aici vederile sunt multe si deosebite: de-a lungul rauletului se intind doua siruri de salcii si de rachite, care se indeasa mereu, pana se pierd in crangul din fundul vaii; pe culmea dealului de la stanga, despre Ineu, se iveste pe ici, pe colo marginea unei paduri de stejar, iara pe dealul de la dreapta stau razlete ramasitele inca nestarpite ale unei alte paduri, cioate, radacini iesite din pamant si, tocmai sus la culme, un trunchi inalt, pe jumatate ars, cu crengile uscate, loc de popas pentru corbii ce se lasa croncanind de la deal inspre campie; fundul vaii, in sfarsit, se intuneca, si din dosul crangului departat iese turnul tuguiat al bisericii din Fundureni, invelit cu tinichea, dara pierdut oarecum in umbra dealurilor acoperite cu paduri posomorate, ce se ridica si se gramadesc unul peste altul, pana la muntele Bihorului, de pe ale carui culmi troienite se rasfrang razele soarelui de dimineata.
Ramanand singur cu Ana si cu copiii, Ghita priveste imprejurul sau, se bucura de frumusetea locului si inima ii rade cand Ana cea inteleapta si asezata deodata isi pierde cumpatul si se arunca rasfatata asupra lui, caci Ana era tanara si frumoasa, Ana era frageda si subtirica, Ana era sprintena si mladioasa, iara el insusi, inalt si spatos, o purta ca pe o pana subtirica.

Numai cateodata, cand in timp de noapte vantul zgaltaia moara parasita, locul ii parea lui Ghita strain si pustiicios, si atunci el pipaia prin intuneric, ca sa vada daca Ana, care dormea ca un copil imbaiat langa dansul, nu cumva s-a descoperit prin somn, si s-o acopere iar.

III

Cat tin luncile, ele sunt pline de turme de porci, iara unde sunt multe turme, trebuie sa fie si multi pastori. Dar si porcarii sunt oameni, ba, intre multi, sunt oameni de tot felul, si de rand, si de mana a doua, ba chiar si oameni de frunte.

O turma nu poate sa fie prea mare, si asa, unde sunt mii si mii de porci, trebuie sa fie sute de turme, si fiecare turma are cate un pastor, si fiecare pastor e ajutat de catre doi-trei baieti, boitarii, adeseori si mai multi, daca turma e mare. E dar pe lunci un intreg neam de porcari, oameni care s-au trezit in padure la turma de grasuni, ai caror parinti buni si strabuni tot pastori au fost, oameni care au obiceiurile lor si limba lor pastoreasca, pe care numai ei o inteleg. Si fiindca nu-i negutatorie fara de paguba, iara pastorii sunt oameni saraci, trebuie sa fie cineva care sa raspunda de paguba care se face in turma: acest cineva este "samadaul", porcar si el, dar om cu stare, care poate sa plateasca grasunii pierduti ori pe cei furati. De aceea samadaul nu e numai om cu stare, ci mai ales om aspru si neindurat, care umbla mereu calare de la turma la turma, care stie toate infundaturile, cunoaste pe toti oamenii buni si mai ales pe cei rai, de care tremura toata lunca si care stie sa afle urechea grasunului pripasit chiar si din oala cu varza.

Si daca lumea zice ca locurile de langa Moara cu noroc sunt rele, n-ai fi avut decat sa-l intrebi pe vreunul dintre samadai, si el ti-ar fi putut spune pentru ce nu sunt bune si cine le primejduieste; dar samadaul e, mai presus de toate, om tacut, si daca il intrebi asemenea lucruri, el raspunde: "Nu stiu, n-am vazut, am atatea si atatea turme in raspunderea mea si nu ma pot strica cu oamenii". El stie ce stie, numai pentru nevoile lui.

Veneau cateodata pe la carciuma lui Ghita si porcari, niste oameni indeobste inalti si bine facuti, cu camasa neagra si cu parul stralucitor de untura cea multa si cazut in plete lungi si rasucite asupra grumajilor goi; oameni erau si ei, chiar oameni cinstiti, care mananca, beau si platesc.

Intr-o zi de luni au venit trei insi in caruta cu osiile de fier, usurica si trasa de doi cai frumosi, dintre care insa unul mai mare si altul mai mic. In caruta nu era nici scaun, nici fan, ci unul dintre porcarii unsurosi mana caii, stand in picioare, iara ceilalti doi sedeau pe leutrele vopsite in verde, ca si cand n-ar fi venind decat de aci din apropiere.

"Astia nu prea imi par a oameni buni", isi zise Ghita cand ii vazu sarind din caruta si privind imprejur, ca unii ce au mai fost pe aici si acum nu gasesc nici locul, nici oamenii ca odinioara.

Ei intrebara daca n-a fost samadaul pe acolo, pusera sluga sa deshame caii, sa-i adape si sa le dea ovaz, apoi intrara, baura fiecare cat trei insi la un loc si plecara cu un "noroc bun".

— Bine, dar n-au platit, grai batrana nedumerita.

— Lasa, ca m-am inteles eu cu dansii, raspunse Ghita, apoi se duse pe ici in colea, ca nimeni sa nu-i vada fata si ca nu cumva nevasta sa-l intrebe: "Ce ai, Ghita?"

Peste putin sosi si samadaul, vestitul Lica Samadaul, la Moara cu noroc.

Lica, un om de treizeci si sase de ani, inalt, uscativ si supt la fata, cu mustata lunga, cu ochii mici si verzi si cu sprancenele dese si impreunate la mijloc. Lica era porcar, insa dintre cei ce poarta camasa subtire si alba ca floricelele, pieptar cu bumbi de argint si bici de carmajin, cu codoristea de os impodobit cu flori taiate si cu ghintulete de aur.

El isi opri calul inaintea carciumii, arunca o privire la Ana, apoi alta la batrana care sedeau pe laita de langa masa cea mare din umbra cerdacului, trase cu ochii o raita primprejur, apoi intreba unde-i carciumarul.

— Noi suntem, raspunse batrana ridicandu-se.

— Stiu, grai Lica, dar cred ca vor fi si oameni pe aici. Eu intreb de carciumarul; cu el vreau sa vorbesc.

Lica le zise aceste asa, ca orisicine sa poata intelege ca are graba si ca nu vrea sa mai lungeasca vorba: batrana pleca dar fara de intarziere sa caute pe Ghita, iar Ana ramase privind ca un copil uimit la calaretul ce statea ca un stalp de piatra inaintea ei.

Daca Lica ar fi fost alt om, el n-ar fi statut asa cu privirea pierduta in vant, ci s-ar fi bucurat de vederea femeii frumoase, care-l privea oarecum pierduta si speriata de barbatia infatisarii lui.

— Ungurul a murit? intreba el cand vazu pe Ghita.

— Da!

— Si tu ai venit in locul lui!

— Da!

— De la Sf. Gheorghe?

— Da, raspunse Ghita, aruncand o privire furisata asupra femeilor, ca sa vada daca ele nu cumva se tulbura.

— E Ghita, ginere-meu, grai batrana, si, multumita lui Dumnezeu, ne merge bine de cand suntem aici.

Lica isi apuca, zambind, mustata intre buze.
— Aici, zise el, le merge bine la toti oamenii cu minte. N-ai decat sa te pui bine cu toata lumea, sa le zici "noroc bun" celor ce vin si se duc si poti sa dai multumita lui Dumnezeu. N-au trecut pe aici niste oameni?
— De! raspunse Ghita chibzuit, suntem la drum si trece multa lume.
— Vorba vine, trei oameni...
— Trei, patru, zece... grai Ghita cam in gluma, lumea trece mereu. Eu nu stau aici ca sa tin seama despre cei ce vin si trec, si asa nici nu-i prea stiu. De la o vreme te obicinuiesti cu oamenii, incat nici nu te mai uiti la fetele lor. Apoi, cine stie daca nu e si cate unul care s-ar mahni daca ai bate drumul cu vorbe despre dansul. De carciumar sa nu intrebi niciodata, caci el vede si aude atat de multe, incat trebuie sa uite degrab' si sa nu mai tie nimica minte.
— Asa-i, grai Lica. Intrebam numai ca sa vad daca nu cumva mi-ai putea spune, fiindca sunt oamenii mei. Au plecat sa vada o padure, pe care voiam sa o luam de la toamna pentru turme, si nu stiu acum daca au trecut inaintea mea, ori e sa-i astept aici.
— Asa o fi, raspunse Ghita hotarat, dar eu nu-ti pot spune daca intre cei ce au trecut astazi pe aci vor fi fost si ei.
— Cum nu!? striga batrana cu nerabdare. Cei trei porcari ce au baut atat de mult si n-au platit.
Pe Ghita il trecu un fior de junghi prin inima si, oricat de mult tinea la soacra-sa, acum el ar fi fost in stare sa-i puna degetul pe gura.
— Muierile vad mai bine si se vede ca au mai putina treaba, zise el stapanindu-se.
— Daca n-au platit, grai Lica, apucandu-si iar mustata intre buze, era fiindca stiau ca voi veni eu ca sa platesc pentru dansii.
Graind aceste, el descaleca si-i facu lui Ghita semn sa intre cu dansul, pentru ca sa faca socoteala.
"Batrana e tot mai cuminte decat mine", isi zise carciumarul, si intra cu voie buna in urma lui.
— Batrana ar putea sa-si tie gura, grai Lica dupa ce se vazu singur cu Ghita. Ma cunosti?
— Nu! raspunse Ghita, racit in tot trupul.
— Atunci ma stii de nume. Eu sunt Lica, samadaul... Multe se zic despre mine, si dintre multe, multe vor fi adevarate si multe scornite. Tu vezi un lucru: ca umblu ziua-n amiaza mare pe drumul de tara si nimeni nu ma opreste in cale, ca ma duc in oras si stau de vorba cu domnii. Voi fi facut ce voi fi facut, nu-i vorba, dar am facut asa, ca orisicine poate sa creada ce-i place, insa nimeni nu stie nimic. De

aceea am sa dau seama despre douazeci si trei de turme de porci. M-ai inteles? Nu doara c-as putea plati tot ce se poate pierde intr-un an, ci pentru ca de la mine nimeni nu cuteaza sa fure, ba sa-l fereasca Dumnezeu pe acela pe care as crede ca-l pot banui. M-ai inteles?! Eu voiesc sa stiu totdeauna cine umbla pe drum, cine trece pe aici, cine ce zice si cine ce face, si voiesc ca nimeni afara de mine sa nu stie. Cred ca ne-am inteles!?

Ghita ar fi avut multe de zis, dar Lica se intoarse o data in calcai si, pe cand carciumarul isi veni in fire, drumetul daduse pinteni calului.

— Un om prea cumsecade, grai batrana, privind in urma lui. Cine a fost asta?

— Lica Samadaul! raspunse Ghita.

— Lica Samadaul!? striga Ana. Si cate rele nu mai zicea lumea despre dansul!

— Asa e lumea... grai Ghita. Sa nu crezi nimic pana ce nu vezi cu ochii.

El singur nu si-ar fi putut da seama daca a grait aceste cuvinte din amaraciune ori numai dorind sa ascunda inaintea nevestei gandurile grele ce-l cuprinsesera.

— Nu-i vorba, adause Ana, e oarecum fioros la fata.

— Asta-ti pare tie, grai Ghita. Are si el necazurile lui.

IV

— Oamenii sunt multi si de multe feluri, grai carciumarul in ziua urmatoare, privind cand la nevasta, cand la soacra-sa. Iti inchipuieste ca unul se duce sa cumpere ceva, bunaoara ca Lica Samadaul, care se ducea sa vada padurile. Asta e treaba lui, si cine stie daca nu l-as supara, daca nu l-as pagubi, poate, spunandu-le altora c-a trecut pe aici. El se duce sa targuiasca, si daca vine in urma lui altul, care din intamplare voieste sa cumpere tot acele paduri, si eu spun ca Lica a trecut pe aici, acest al doilea cumparator grabeste, soseste la vreme si poate sa-i strice targul. Voi intelegeti?

— Asa e, raspunse batrana.

— Ori poate sa vie unul care are si el paduri de dat si umbla dupa Lica pentru ca sa se inteleaga cu el: daca-i spun ca Lica a trecut pe aici, il folosesc poate pe el si pe Lica, dar il pagubesc pe acela la care Lica plecase, iara eu n-am sa folosesc, nici sa pagubesc pe nimeni.

— Asa e, zise iar batrana. Ai toata dreptatea, noi nu suntem pusi aici pentru ca sa le dam drumetilor stire despre cei ce vin si cei ce trec.

— Noi nu stim nimic si ne cautam de treaba noastra! adause Ghita scurt si hotarat.

De aici inainte, carciumarul, carciumarita si soacra carciumarului nu-si mai aduceau aminte de oamenii ce treceau pe drum, iar altfel lucrurile se petreceau tot ca mai nainte.
Dar inca in acea zi Ghita se duse cu treaba la Arad, cumpara doua pistoale si isi lua o a doua sluga, pe Marti, un ungur inalt ca un brad. Peste cateva zile se duse apoi la Fundureni si se intoarse cu doi catei flocosi. Mai avea el un caine la casa, dar acesta era lenes, se deprinsese cu oamenii si nu latra pe nimeni. El puse dar cateii de mici in lant si nu le dadea drumul decat atunci cand nu erau oameni la carciuma, apoi slobozea si porcii si asmutea cateii asupra lor. Ii radea inima cand vedea cum cateii prind si cum scot sange din urechile grasunilor, si voind sa-si deprinda cainii la asmutat, se deprinsese si el atat de mult, incat astepta cu oarecare nerabdare zilele in care nu erau oameni la carciuma, si atunci petrecea ceasuri intregi cu cainii sai.
Ana nu-i putea suferi pe acesti caini si se supara cu atat mai mult cand batrana zicea ca e bun cainele la casa, fiindca omul poate sa doarma mai linistit cand se stie pazit de niste caini buni. Asa era; insa Ana simtea ca de catva timp barbatul ei s-a schimbat si ii parea ca, de cand are caini, tine mai putin la nevasta si la copii. Ca om harnic si sarguitor, Ghita era mereu asezat si pus pe ganduri, dar el se bucura cand o vedea pe dansa vesela: acum el se facuse mai de tot ursuz, se aprindea pentru orisice lucru de nimic, nu mai zambea ca mai nainte, ci radea cu hohot, incat iti venea sa te sperii de el, iar cand se mai harjonea cateodata cu dansa, isi pierdea lesne cumpatul si-i lasa urme vinete pe brate. Adeseori Ana ar fi voit sa-l intrebe: "Ghita! ce-i cu tine?", insa ea nu mai indraznea sa-i vorbeasca dezghetat ca mai nainte, caci se temea ca nu cumva el sa se manie si pe dansa, ceea ce nu facuse inca pana atunci.
Asa sosira zilele de toamna.
Intr-o zi de joi, cand locul de dinaintea carciumii era plin de oameni, sosi o turma de grasuni mari si frumosi, tot unu ca unu.
Unul dintre boitari, un baietan ca de saptesprezece ani, intra in carciuma si cauta pe Ghita.
— Sanatate si voie buna de la Lica Samadaul! zise el indraznet. Ti-a lasat vorba sa ne dai sa mancam si sa bem; au sa vie si celelalte turme in urma si ne-a spus ca sa-ti lasam cinci grasuni din turma si sa ti-i alegi dupa plac.
— Bine plateste Lica! zise unul din drumeti.
— Are de unde! adause altul.
— Mai stii!? intampina al treilea. Are turme multe, si porcarii beau si mananca mult.

Ghita-si increti fruntea. Vorbele boitarului si apoi vorbele drumetilor erau parca sa-l scoata din sarite. El simtea ca, daca nu primeste, se trage in degete cu Lica; dar aici, fata cu oamenii, nu putea sa primeasca.
— Bine, zise el, calcandu-si pe inima. Lasati, ca ma inteleg eu cu Lica. Mancati numai si beti; grija mea de plata.
Baietanul iesi, iar Ghita se intoarse spre oameni si mai adause:
— Ce stiu eu cat vor fi mancand oamenii lui? Eu vreau sa am socoteala curata.
— Asa-i! zisera oamenii.
— Bine, Ghita, de ce n-ai primit grasunii? intreba in urma batrana.
— Ce sa fac eu cu grasunii lui? raspunse el cam necajit.
— Sa-i tai, sa-i vinzi, sa-i ingrasi. Ghita, ia grasunii, ca ramai fara bani. Dac-ar avea omul bani gata, n-ar plati in grasuni. Trebuie sa primesti ce-ti dau oamenii, fiindca nimeni nu-ti poate da ceea ce nu are. Omul e cinstit si te plateste cinstit: de ce sa-l superi fara nici un folos? Acum iti da, acum ia, caci nu stii ce are sa fie maine.
— Lasa, ca mai vin si alte turme... grai Ghita cam cu jumatate de gura. Sa ma mai gandesc, sa mai vad ce cheltuiala fac oamenii.
— Gand bun sa-ti dea Dumnezeu!
Nici Ghita n-ar fi cerut decat un gand bun de la Dumnezeu, dar ii era greu sa se opreasca asupra unui gand, fie el bun, fie rau.
Turmele treceau una cate una pe dinaintea carciumii; cand una se vedea din departare, cealalta pornea mai departe, si locul se deserta, dar peste putin iar se umplea. Si cum turmele plecau una cate una, Ghita intreba mereu cate mai sunt, si pe cat numarul turmelor ramase in urma scadea, pe atat el prindea pofta de a-si opri cei cinci grasuni.
— A zis Lica sa-mi opresc cinci grasuni, ii zise in cele din urma unuia dintre porcari.
— Noi nu stim nimic, raspunse acesta.
— Apoi, adause altul cam in gluma, noi platim inainte, ori nu platim deloc.
Peste putin sosi si Lica, ceru un pahar de vin, isi intreba de turme, apoi zise "noroc bun!" si pleca mai departe fara sa fi descalecat macar.
Ghita ramase cuprins de gandurile omului pagubas. El era om cu minte si intelegea cele ce se petrec. Aci, la Moara cu noroc, nu putea sa stea nimeni fara voia lui Lica: afara de arandas si afara de stapanire mai era si dansul care stapanea drumurile, si in zadar te intelegi cu arandasul, in zadar te pui bine cu stapanirea, caci, pentru ca sa poti sta la Moara cu noroc, mai trebuie sa te faci si om al lui Lica.
Iar Ghita voia cu tot dinadinsul sa ramaie la Moara cu noroc, pentru ca-i mergea bine.

"Trei ani, numai trei ani sa pot sta aici, isi zicea el, sa ma pun in picioare, incat sa pot sa lucrez cu zece calfe si sa le dau altora de carpit."
Dar acesti trei ani atarnau de Lica. Daca se punea bine cu dansul, putea sa-i mearga de minune, caci oamenii ca Lica sunt darnici. E numai vorba ce va fi cerand Lica pentru ceea ce da.
Ghita intaia oara in viata lui ar fi voit sa n-aiba nevasta si copii, pentru ca sa poata zice: "Prea putin imi pasa!" Se gandea la castigul pe care l-ar putea face in tovarasie cu Lica, vedea banii gramada inaintea sa si i se impaienjeneau parca ochii: de dragul acestui castig ar fi fost gata sa-si puna pe un an, doi capul in primejdie. Avea insa nevasta si copii si nu putea sa faca ce-i placea.
"Sa vedem! isi zise el in cele din urma, voind sa-si alunge gandurile rele. Deocamdata, e mai bine ca el sa-mi fie dator mie."
Asa zicea el, insa de cu seara, cand isi stranse banii ca sa-i puna in lada, el simti ca nu are dreptate.
Ghita nu era omul care se stie bucuros dator, dar cu atat mai putin omul care da bucuros de la sine, si asa ii venea parca sa zica: "Am sa ma pun frumos pe langa dansul, ca sa-mi plateasca".
Era legat, si omul cand se simte legat e suparacios. Chiar atunci seara Ghita isi batu sluga, pe ungurul, fara a-si da seama pentru ce, iar cand Ana il mustra, fara de voie, pentru aceasta, el ii arunca vorbele:
— Ei! frate, da-mi pace! Parca nu tot pentru voi imi mistuiesc viata!? Ana tacu, dar ochii i se umplura de lacrimi, fiindca vorbele ii pareau grele.
— Ei! si tu te mahnesti numaidecat, zise el amarat. Ar fi voit sa mearga la ea, sa-i ceara iertare, si sa o impace, dar nu putea; era in el ceva ce nu-l lasa, si asa iesi afara, ca sa fie singur cu gandurile sale.
Si daca ar fi stiut Ana ce gandea si ce simtea el, cand statea asa singur si posomorat, ea s-ar fi dus la el si l-ar fi mangaiat, dar el tacea, si asa ea nu indraznea sa-l supere, ci se intreba mereu ce o fi avand sotul ei.
Duminica, dupa ce batrana plecase la biserica, Ghita-si rasufla veninul asupra lui Laie, apoi se facuse mai vesel decat de obicei. El petrecea cu Ana si cu copiii in umbra arinilor, luase de zgarda pe Cula, cainele cel mare si lenes, isi pusese baiatul pe el si-l invata sa calareasca, si-l invata mereu, cu toate ca Ana se necajea, temandu-se ca nu cumva copilul sa cada ori cainele sa-l muste.
Deodata, ceilalti caini, care erau slobozi, incepura sa latre, iar Cula, auzind latratul lor, se repezi si el latrand in partea despre deal, incotro ii auzea pe dansii latrand. Ana tipa inspaimantata, deoarece copilul era sa cada; insa Ghita nici nu tinu seama de dansa, ci, strangand zgarda, se indrepta si privi ingrijat in toate partile.

Nu zari nimic.
— Se vede c-au dat de catelul-pamantului, ori au simtit vreo vulpe prin imprejur, zise el, lasandu-i sa latre mai departe.
— Ghita! grai Ana jeluindu-se. Eu nu stiu cum te-ai facut tu de la o bucata de vreme: vezi ca-mi vine rau cand vad copilul pe caine, si parca in ciuda mea il tii mereu.
— Saracul de mine! raspunse el cam rastit. Cand e vorba sa-mi fac si eu o pofta, proasta, buna, cum ar fi, top! ca mi se supara nevasta! Haid'! adause apoi, luand copilul in brate si dand cu piciorul in caine.
— Nu, Ghita! Nu vreau! striga Ana speriata, apoi fugi dupa caine, il lua de zgarda, il aduse la locul unde fusese si incepu sa-l roage pe Ghita cu staruinta ca sa-si puna iar baiatul calare pe el.
— Uite, era o prostie! grai Ghita muiat si se lasa pe iarba. Ana lua ea insasi copilul, il puse calare pe Cula si-l purta fricoasa la dreapta si la stanga, privind mereu la sotul sau, ca sa vada daca el nu zambeste.
Ghita nu zambea. Privind la copilul ce tipa rasfatat si privind la sotia sa, il apuca o induiosare din ce in ce mai adanca: ii era parca n-a vazut-o de mult si parca era sa se desparta de dansa.
— Ano, zise el in cele din urma alene, ia vino, sezi langa mine! Dupa ce ea se aseza langa dansul, el o privi lung si intristat, ii netezi parul de pe frunte, apoi grai incet:
— Ce zici tu! n-ar fi bine sa plecam noi la Sf. Dimitrie de aici?
— Pentru ce? intreba nevasta uimita.
— Nu ti se uraste tie in singuratatea asta?
— Mie? nu!
— Nu ti-e frica?
— De ce?
— De ce? De toate! Tu auzi cum latra cainii; au dat de vreo urma, de vreun gandac, de vreun vierme si latra, fiindca n-au alta treaba: mie insa mi se raceste maduva in oase cand ii aud latrand. E grozava viata asta, Ano, e grozava; stai aici in pustietate, si te sperii de nimic, si-ti mistuiesti viata cu naluciri deserte.
— Ce ai, Ghita? striga nevasta cuprinsa de ingrijare.
— Ce am? raspunse el cu amaraciune. Am o nenorocire; pierd ziua de astazi pentru cea de maine. Eu nu ti-am vorbit niciodata despre lucruri de aceste, dar trebuie sa fii si tu om, Ano, si sa te gandesti la viata, caci nu pot sa-ti vie mereu toate de-a gata. Astazi stau aici si nu ma supara nimic, dar imi fac eu insumi ganduri rele despre ziua de maine, si aceste ganduri nu-mi lasa tihna sa ma bucur de ziua de astazi. Si poate ca gandurile mele sunt deserte, poate ca ziua de maine

are sa fie tot buna, dar o voi pierde temandu-ma de cea de poimaine. Si cat vom sta aici, nu mai scap de nevoia aceasta.
— Atunci sa plecam, Ghita.
— Da, sa plecam, dar intreaba-ma daca ma pot hotari sa plec. Vezi tu, asa cum sunt, imi vine greu sa plec.
— Atunci sa ramanem aici. Tu stii mai bine cum are sa fie bine.
— Poate ca stiu, Ano, dar nu pot, zise el cu amaraciune. Ar trebui sa ma sileasca cineva, sa ma impinga. Mi-e greu sa-i vorbesc maichii, pentru ca ea ne-a zis sa nu venim aici; mi-e rusine; iara tu esti buna, Ano, si blanda, dar esti usoara la minte si nu intelegi nimic: sunt cu tine ca fara de tine; in loc de a-mi alunga gandurile cele rele, ma lasi sa ma mistuiesc cu ele, si cand nu mai stiu ce sa fac, tu te uiti la mine cu mila, si atata tot.
— Ce sa fac, zise ea mahnita, daca asa m-a lasat Dumnezeu!? Ghita se lasa pe coate si ramase asa intins pe pamant si cu privirea pierduta in departare.
Intr-un tarziu, Ana isi ridica capul si privi indrazneata la el.
— Fiindca tu le fierbi toate in tine si mie nu-mi spui nimic, zise ea. Apoi tot eu sunt de vina daca nu stiu ce te pune pe ganduri...

V

Pe cand acestea se petreceau in umbra arinilor, din sus, despre deal, veneau trei calareti in pas, tinandu-se mereu in albia rauletului, unde erau acoperiti de sirul de salcii si de rachite.
Cainii, care simtisera la departare de cateva impuscaturi, o luara spre dansii, latrandu-i cu neastampar din ce in ce mai mare.
— Sa fie ai dracului de caini! grai Lica, oprindu-si calul. Pe cat se vede, la carciuma nu e nimeni si nici drumul nu umbla, dar daca nu-i alintam cainii, pas sa se mai teama de noi!
El se dete dar jos de pe cal, pleca inainte, si cand cei doi caini se apropiara si voira sa sara la el, el se lasa pe iarba si incepu sa-i cheme cu vorbe alintatoare la sine.
Cainii se oprira zapaciti in cale si, mai ales dupa ce descalecara si ceilalti doi oameni, incepura sa-i mai slabeasca. In cele din urma, ei parca-si detera cu socoteala ca au a face cu niste oameni pacinici, care s-au pus la odihna aici, departe de curtea pazita de dansii; ei se intoarsera dara incet si oprindu-se din cand in cand ca sa mai latre o data spre carciuma de la care venisera.
Lica se ridica iar in picioare si ii chema din nou la sine, insa de cate ori el voia sa se apropie de ei, incepeau sa latre.

Peste jumatate de ceas isi petrecu astfel cu cei doi catei deprinsi a scoate sange din urechile porcilor; dar in cele din urma ii netezi cu multumirea omului care a dat o noua dovada despre dibacia sa.
— Buni catei! dar tot eu sunt nasul lor, zise el, si iar ii netezi si, asa pas cu pas, se apropia de carciuma parasita.
Ghita uitase de mult ca au latrat o data cainii, cand Lica sosi la carciuma si-l destepta cu cateva ghionturi din somn pe Laie, care dormea pe laita de sub cerdac, ca sa-l trimita dupa stapanul lui.
— N-ar fi mai bine sa ma duc eu? grai unul din oamenii lui Lica.
— Lasa-l sa vina el la noi, grai Lica. Ghita sari in picioare cand afla ca Lica a sosit la carciuma si se schimba la fata, dar nu se gandi mult, ci pleca cu pasi hotarati si cu vinele incordate spre carciuma.
Ana ramase o clipa tulburata, apoi facu iute un pas spre el.
— Ghita! stai! zise ea. Inainte de toate il trimite pe Laie pe vale in sus de-a lungul rachitelor. Ea privi lung si aspru in ochii lui. Nu ma intelegi tu, acum, cand eu incep a te intelege pe tine!? zise ea incet. Asa a fost vorba intre noi, ca sa trimitem pe Laie inainte, sa ne astepte acolo. Du-te, Laie, urma ea; ia-o pe vale in sus, in dosul rachitelor, pana la crang, si daca-i intalni pe parintele, sa-i spui ca venim mai tarziu, fiindca a venit Lica Samadaul, cu alti doi oameni, si trebuie sa mai stam cu dansii; sa ne mai astepte, si ne astepti si tu. Ai inteles? Sa te duci mereu in dosul rachitelor, ca sa nu vada nimeni.
— Da, raspunse Laie, si pleca printre arini spre albia rauletului. Acum intelegea si Ghita gandul nevestei sale, il intelegea si parca nu-i venea sa plece, parca-i venea sa zica: "Ano! gresesti cand crezi ca trebuie sa te temi de Lica".
Apoi iar ii venea sa mearga la dansa, sa-i multumeasca pentru gandul ei cel bun; insa nu putea sa zica, nici sa faca nimic; se temea ca o va tulbura, si asa pleca cu inima indoita spre carciuma, lasand-o pe dansa cu copiii sub arini.
Cand se afla aproape de carciuma, el privi spre raulet si vazu pe Laie fugind peste drumul de tara, ca sa apuce sirul de rachite.
"Prostul dracului! ma da de gol", isi zise el ingrijat.
— Se vede ca l-am batut astazi, adause apoi, privind pe Lica. L-am trimis sa-mi aduca plasa cu peste si uite cat e de sprinten. Noroc bun sa dea Dumnezeu!
— Minunati catei! raspunse Lica, netezind pe unul dintre caini si privind la Ana, care se vedea venind despre arini cu un copil in brate si cu altul de mana. M-au simtit cale de o jumatate de ceas si-am pierdut o multime de vreme ca sa-i momesc.

Ghita intelese unde bate Lica cu vorbele sale si ar fi avut pofta sa dea o data cu piciorul in cainele care incepu a se lingusi pe langa dansul.
— I-am auzit latrand, raspunse el, dar stiam ca nu pot sa fie decat oameni de aceia de care astept in toate zilele.
— Trebuie sa stii un lucru, urma Lica. Cainii au pentru oameni un latrat anume si trebuie sa intelegi limba lor, pentru ca sa te folosesti de ei, fiindca mai ales atunci cand ar trebui sa sara, ei nici nu latra decat o data, de doua ori. Altfel, locul e minunat: cale de un ceas nu se poate ivi nimeni fara ca sa-l zaresti. Dar sa intram, adause el alene, fiindca avem o vorba impreuna.
— Si mai multe, raspunse Ghita, intrand cu pas hotarat in urma lui. Catva timp ei stetera tacuti, fata in fata, hotarati amandoi si simtind fiecare ca si-a gasit omul.
— Iaca, grai Lica in cele din urma, luand de la brau un teanc de bucati de piele insirate pe o veriga de sarma. Aceste sunt semnele turmelor mele. Eu pun semn la urechea din dreapta, jos, pentru fiecare turma altul, asa, cum il vezi taiat in aceste bucatele, pe care ti le las aici. Daca trec porcii pe drum, sa te uiti la semnul lor, sa tii bine minte pe omul care-i mana si taci.
Ghita privi lung la el, dar nu raspunse nimic.
— Cred ca ne-am inteles? adause Lica.
— Eu cred ca nu!
— Cum asa?
— Apoi vezi, grai Ghita raspicat si aspru, daca ma uit in toate partile, nu vad pe nimeni si stau singur aici in pustietate. Am doi caini minunati, cum ziceai, si tot ati venit trei insi fara de stirea nimanui. Puteti sa ne omorati pe toti cati suntem aici, si nimeni n-are sa stie ca voi ne-ati omorat; puteti sa luati ce va place, si daca suntem oameni cu minte, n-avem sa ne plangem nimanui, fiindca voi sunteti totdeauna multi si tari, iar noi suntem totdeauna putini si slabi. Imi ziceai sa fac asa: e oare cu putinta sa zic ba?!
— Carevasazica, ne-am inteles.
— Intelegerea cu de-a sila nu se poate. Daca voiai sa te intelegi cu mine, trebuia sa vii pe drum, iara nu pe poteca. Eu pot zice ca fac pe dorinta ta si tot nu fac decat asa cum imi vine la socoteala.
— Asta-i treaba mea! zise Lica hotarat. Ori imi vei face pe plac, ori imi fac rand de alt om la Moara cu noroc.
— Lica, grai carciumarul, nu cred ca poti sa ma tii de frica. Daca esti om cu minte, cauta sa te pui la buna intelegere cu mine.
— Eu nu cunosc intelegere mai buna decat asta! In inima omului poate sa fie orisice; destul numai sa simta, ca vai si amar de el daca nu-mi face pe plac.

Ghita se apropie un pas.
— Daca ar fi numai atat, Lica, zise el asezat, n-as zice nimic. Tu ceri, la urma urmelor, un ajutor de la mine si ti l-as da bucuros daca te-as sti cine esti si daca n-ar trebui sa ma tem ca maine ai sa ceri mai mut. Apoi, tu nu esti singur, ca mine, Lica, si daca-ti fac tie pe plac, am socoteala cu altii.
— Asta-i treaba ta! striga Lica manios. Adu-mi cheile!
— Ce fel de chei?
— Toate cheile: de la saltarul mesei, de la dulap, de la orice lada, raspunse Lica rece. Cel ce vine aici vine sa-si faca bani; ti-ai facut si tu de cand esti aici: am sa ma imprumut de la tine.
Ghita ramase catva timp incremenit si cu ochii tintiti la dansul.
— N-am sa te prad, adause Lica; am sa iau cu imprumut si sa platesc cinstit, cu camata, cu cametele cametelor, se intelege, cand imi vine la socoteala. In scris n-am nevoie sa-ti dau, fiindca nu poate sa-ti fie de nici un folos: daca traiesc si-mi merg trebile bine, am sa platesc cu prisos, iara daca mor fara de vreme ori daca-mi merge rau, tot n-ai de unde sa iei.
— Sa-ti dau bani numarati.
— Ce sa mai pierdem vremea numarand!?
— Atunci ia cat iai, dar fii cuminte si mai lasa, ca sa nu simta nevasta si soacra-mea, grai Ghita, aratand saltarul, in care erau si banii, si cheile.
— Asa ne intelegem! zise Lica. Ghita ar fi avut pofta sa sara la el si sa-l sfasie in bucati, dar nu putea, pentru ca ceilalti doi erau in apropiere si ar fi trebuit sa mantuie prea iute cu dansul. Ii era parca-i seaca sangele din vine cand vedea pe Lica la banii ce-si adunase para cu para, dar acum era legat si trebuia sa se stapaneasca.
— Da, ne intelegem, zise el apropiindu-se, si daca vei fi avand vreo suparare din partea mea, sa nu-mi mai vad banii cu ochii.
Lica se intoarse si se ranji la el.
— Asa-i ca te-ai facut bland ca un mielusel!? ii zise apoi. Ghita se cutremura. Toate ca toate, dar bataia de joc il scotea din minti. El facu, oarecum fara de voie, un pas spre Lica, il apuca de amandoua bratele, il tinu strans inaintea sa si grai cu glas inabusit:
— Nu te misca, daca nu vrei sa fie moarte de om! Simtind ca Ghita e mai tare, Lica privi ingrijat spre usa si grai iute:
— Ce vrei cu mine?
— Nimic! raspunse Ghita, nimic nu vreau. Tu vezi prea bine ca am nevasta si copii si ca nu-ti pot face nimic. Imi iai banii: sa-ti fie de bine! Mi-ai luat linistea sufletului

si mi-ai stricat viata: sa-ti fie de bine! Dar sa nu crezi ca ma tii legat, sa nu crezi ca te prinde sa ma iai in bataie de joc. Tu poti sa ma omori, Lica, tu cu oamenii tai: eu pot sa te duc pe tine la spanzuratoare. Nu te juca dar cu mine. Gandeste-te ca tu m-ai facut sa nu mai am multe de pierdut si baga de seama sa nu mai pierd si cele ce am! Sa-ti fie frica de mine!
Lica se dete un pas inapoi.
— Ti-e frica, urma Ghita, trecandu-si cu amandoua mainile printre peri in sus. Ti-e frica si nu ti-e rusine sa-ti chemi oamenii intr-ajutor.
— Se intelege ca nu, raspunse Lica zambind. Mi-ar fi rusine dac-as veni fara dansii la tine.
Ghita isi pierduse bunul cumpat si tocmai pentru aceea se simtea in stramtoare fata de Lica, pe care nimic nu putea sa-l scoata din sarite.
— Voiesc si eu sa intre, ca sa vada ca ti-e frica, zise el. Sariti, mai oameni! striga apoi si se opri neclintit in mijlocul casei.
Unul din porcari intra iute in casa, iar cellalt se ivi pe prag, unde ramase privind in ochii lui Lica.
— I-a venit pofta sa se prinda la harta cu noi, grai Lica.
— Ba sa ma fereasca Dumnezeu, raspunse Ghita. Sunt om cuminte. Voiesc numai sa va arat ca nu mi-e frica de voi.
— Dar ni-e frica noua de tine, zise Lica. Tu insuti ziceai sa-mi fie frica: iti spun ca-mi este si nu stiu daca te voi mai putea apuca vreodata asa la stramtoare cum te tin acum. Tu ma intelegi. Mie nu mi s-a pus inca om in cale fara sa mi-l fi curatit din drum.
— Nici nu voiesc sa ma pun in calea ta.
— Dar ai putea sa te pui, ai putea sa faci ceea ce pana acu n-ai facut, fiindca nu ma stiai cine sunt. Du-te, ii zise apoi Lica lui Raut, care statea in prag, leaga-l pe sluga, apoi ada nevasta cu copiii in casa.
Ghita se repezi inainte, il apuca pe Raut de piept si-l arunca spre mijlocul casei, apoi inchise usa si grai inecat de spaima:
— Nu bagati nevasta in trebile noastre; nu va atingeti de mine, ca nu e bine. Lica, tu esti om chibzuit: nu-ti baga capul in primejdie, nu te face de rusine; fii talhar, Lica, dar nu pungas prost, care se da de gol: intreaba-ma unde e sluga mea si apoi vorbeste cu mine.
Lica privi zapacit la tovarasii sai.
— Voi l-ati vazut fugind pe vale in sus; sa stiti ca nu se intoarce decat dupa ce veti fi plecat voi de aici. L-am trimis la popa din Fundureni, ca sa-i spuna ca stau de vorba cu voi.

— Asa-i, zise Raut ca speriat din somn. Nu l-am mai vazut de atunci.
Lica simti ca si-a pierdut pamantul de sub picioare.
— Pentru asta am sa te tin minte cat voi trai, zise el privind aspru in fata lui Ghita.
— Nu umbla cu vrajmasie, raspunse Ghita apropiindu-se de dansul, ci te gandeste ca, daca nu m-ai prins astazi, n-ai sa ma prinzi cat vei trai pe fata pamantului. Lica, tu trebuie sa intelegi ca oamenii ca mine sunt slugi primejdioase, dar prieteni nepretuiti.
— Am zis eu ca vreau sa mi te fac sluga!? intreba Lica, schimbandu-si deodata fata.
— Daca n-ai zis si nu vrei sa zici, atunci haid' sa vorbim ca prieteni, ii zise Ghita dezghetat! Sa aduc vin si sa ne cinstim ca niste oameni de buna intelegere. Am eu atata minte ca sa inteleg ca nu pot sta la Moara cu noroc fara de a ma fi pus in intelegere cu tine. Nu vreau sa ma tii numai de frica, ci umblu sa intru la invoiala cu tine. Sunt gata sa-ti fac pe plac: dar atunci sa fii si tu om cu minte si sa intelegi ca, daca e sa fiu de folos, lumea trebuie sa ma creada om cinstit si stricat cu voi.
— Asa e! grai Lica. Lumea — da, insa noi cum trebuie sa te credem?
— Cum ma veti fi stiind; sa vedem, raspunse carciumarul, intinzandu-i mana. Pe vrajmasul pe care nu-l poate birui tot omul cu minte si-l face tovaras.
Lica primi mana.
— Banii mi-i lasi, urma Ghita cam cu jumatate de gura.
— Adica ii iau cu mine, raspunse Lica; ce-i in mana nu-i minciuna.
— Dar sa stii ca nu ma tii legat cu ei, grai Ghita si pleca sa aduca vin rece din pivnita.
— Asta a fost prostia mea, grai Lica, dupa ce se vazu singur cu tovarasii sai. Tot era mai bine sa ascult de tine si sa tin sluga la carciuma.
— Lasa, poate ca e mai bine asa! raspunse Raut.
— Sa vedem! grai celalalt. Eu ma tem ca ne tine cu minciuna.
— Asta e treaba mea! zise Lica, ridicandu-si capul.

VI

Ca om care isi petrecea viata pe drumuri, Lica venea des pe la Moara cu noroc, cate-o data, cate de doua, ba si cate de mai multe ori pe saptamana. El venea, descaleca, bea cate un pahar de vin, manca ceva si iar se ducea.
Numai arareori se intampla ca el sa stea mai mult; insa mai ales duminica el venea adeseori cu cate doi-trei tovarasi, si atunci era in voie buna.

Lui Ghita ii parea totdeauna bine cand Lica venea fara de veste la carciuma. Ana fusese muncita de ganduri grele, care o imbatranisera oarecum intr-un singur ceas si care ii veneau iar de cate ori il vedea pe Lica.
Dar plecand Lica, ea-l intrebase pe Ghita despre cele petrecute si el ii raspunse ca n-a fost nimic, ca ce putea sa fie!? si ca Lica e omul lui. De aceea, Ana tacuse atunci, si de atunci tacea mereu si privea numai din cand in cand furisat la Lica, zicand in sine: "Trebuie sa fie om rau si primejdios".
Zilele treceau insa, precum ele treceau, Ana se simtea tot mai parasita. De cand se imprietenise cu Lica, Ghita parca fugea de dansa, parca-i ascundea ceva si se ferea sa nu ramaie singur cu dansa.
— Ghita, ce ai tu cu omul asta? il intreba ea intr-una din zile dupa plecarea lui Lica.
— Eu!? ii zise el cam speriat. Ce sa am? Nimic! Ceea ce am cu toti drumetii: vine, sta de vorba, mananca, bea si plateste.
Ana privi lung in fata barbatului sau.
— Dar de obicei plateste peste ceea ce se cuvine, ii zise ea aspru.
— Asa sunt oamenii cu dare de mana.
— Ghita! grai nevasta asezat. Nu vorbi cu mine ca si cand ai avea un copil inaintea ta. Tu esti barbat si trebuie sa stii ce faci. Te intreb numai; nu vreau sa te descos: tu iti da seama daca ai ori nu ceva sa-mi spui. Fa cum stii, dar eu iti spun, si nu ma lasa inima sa nu-ti spun, ca Lica e om rau si om primejdios: asta se vede din ochii lui, din ranjetul lui si mai ales din cautatura ce are, cand isi roade mustata cu dintii. E om patimas, Ghita, si nu e bine sa te dai prea departe cu el.
— Dar nu ma dau deloc! raspunse barbatul.
— Bine! grai nevasta. Tu fa cum stii, dar sa nu zici apoi ca nu ti-am spus.
Ghita ar fi voit sa vorbeasca, insa ii era greu, dupa ce zisese o data ca n-are nimic cu Lica; isi puse dar numai de gand ca ii va vorbi alta data.
Si, la drept vorbind, ce ar fi avut el acum sa ii spuna?! Toate cele petrecute erau parca date uitarii, si asa poate ca nici nu era bine ca Ana sa afle despre ele. Ce-i drept, Ghita se uita mereu la urechile porcilor, ba a gasit in mai multe randuri si porci cu semne de ale lui Lica, insa Lica venea si se ducea fara ca sa-l intrebe ceva, si asa nu avea decat sa tina minte si sa taca. Lica nu-l intreba nimic, nimic nu-i spunea si nimic nu cerea de la dansul.
Cu toate aceste, Samadaul parca stia tot ce se petrecea la Moara cu noroc, si aceasta il nedumerea cateodata pe carciumar.
Si mai mare i se facu nedumerirea, cand intr-o zi Lica ii trimisese sase porci, dintre care patru nu erau insemnati cu nici unul dintre semnele insirate pe veriga de

sarma. Ghita a statut mult la lupta cu sine; dar in cele din urma tot i-a primit, pentru ca sa nu se strice cu Lica, si tot nu i-a grait Anei, fiindca se temea ca ea va starui sa nu-i primeasca.
De aici inainte el in adevar se ferea de dansa, iara ea isi dadea silinta sa nu-l supere.
Astfel sosi timpul cand bruma cade si vantul scutura frunzele copacilor si rareste padurile.
De cand venise toamna, drumul era mereu umblat, si nici chiar duminica nu era parasita carciuma de la Moara cu noroc. Toamna se tin targurile cele bune; toamna are omul cate ceva de vandut; toamna fac negutatorii trebile cele bune; si lui Ghita ii mergea dar acum chiar mai bine decat peste vara, si abia se intampla cate un ceas pe saptamana ca sa fie singur la carciuma. Si cu cat se apropia ziua de Sfantul Dimitrie, drumul era cu atat mai umblat.
Intr-o zi de luni erau cinci care la Moara cu noroc si sapte oameni sub cerdac, cand sosi si Lica dimpreuna cu Buza-Rupta, cu Saila Boarul si cu Raut, omul de care numai arareori se despartea.
Lica nu statea niciodata sub cerdac, nici in carciuma, ci in odaia de alaturi, in care erau o masa maricica, cateva scaune de paie si doua paturi pentru drumetii mai alesi, care se intampla sa maie peste noapte la Moara cu noroc. Altfel in aceasta odaie isi petrecea carciumarul ziua, cu nevasta si cu copiii, fiindca odaia in care se culca el era in alta parte, cu intrarea prin bucatarie si cu ferestrele la deal, cata vreme aici ferestrele erau spre drum, incat, sezand la masa, putea sa vada cu o privire si carciuma, si drumul, si locul de dinaintea carciumii.
Asta data insa Lica nu intra drept in odaia aceasta, ci se opri sub cerdac si prinse vorba cu oamenii, intreband pe fiecare dintre dansii de unde vine, unde merge si in ce treaba umbla. Intr-un tarziu, el il trase apoi pe Ghita la o parte si-i zise incet:

— Cand vine jidovul pentru castigul de la St. Dimitrie?
— Arandasul? raspunse Ghita tot mai incet, gandeam sa ma duc eu la el.
— Da, arandasul. Nu te duce, grai Lica. Lasa-l, ca vine el. Am o vorba cu dansul.
— Bine! Sa te vestesc cand are sa vie?
— Nu-i nevoie. Aflu eu; grija mea de dansul! Desi ei vorbisera incet si mai ales Lica parea a voi sa pastreze taina despre cele ce se vorbea, el rosti cuvintele "jidovul", "arandasul" si "grija mea de dansul" destul de tare, pentru ca oamenii de sub cerdac sa le poata auzi, apoi privi cam speriat imprejurul sau si adause:
— Dar sa intram in casa. Intrand, Lica isi arunca biciul pe masa, un semn ca voia sa pe- treaca in draga voie. Fusese certat cu Buza-Rupta si cu Saila Boarul, Raut ii

impacase si acum voia sa se cinsteasca cu dansii. Despre arandas Lica nu mai vorbi nici un cuvant.
Peste putin sosira trei tigani la carciuma, unul cu vioara, altul cu clarinetul si al treilea cu timbala: Lica ii puse pe laita din carciuma si le porunci sa cante.
Si fiindca tiganii cantau, oamenii se ingramadisera la usa carciumii, si asculta si Ana cu batrana si cu copiii, caci numai rar se nimereau trei tigani deodata pe la Moara cu noroc.
Lui Lica ii veni de la o vreme pofta sa joace si, apucand pe Buza-Rupta, iesi din carciuma si incepu sa framante pamantul, incat parul rasucit in plete lungi ii zbura in vant.
Dar jocul fara de muiere nu are nici un rost. De cand umbla pe la Moara cu noroc, el nu graise nici zece vorbe cu Ana; acum insa el se duse la ea, o apuca de maini si-i zise:
— Haid' sa te joc o data, sa zici ca ai fost jucata! Ana se dete in laturi. El o cuprinse cu amandoua bratele.
— Dar daca n-am pofta de joc!? grai ea cu hotarare si se desfacu incet din bratele lui.
— Vine pofta!
— Si la mai mult! adause Buza-Rupta, tragand cu ochiul.
— Ei! nu vreau! grai Ana rece si se dete inapoi. Lica se retrase cam necajit.
— Saracul de mine! grai Ghita asa in gluma. Dar nazuroasa mi s-a mai facut nevasta! Joaca, muiere; parca are sa-ti ia ceva din frumusete...
Ana isi calca pe inima si se dete la joc. La inceput se vedea c-a fost prinsa de sila; dar ce avea sa faca? La urma urmelor, de ce sa nu joace? Incetul cu incetul, ea prinse voie buna; se cam tulbura cand Lica se apropia de dansa; sangele ii navalea in obraji cand el o apuca de brau ca s-o invarteasca; dar asa era acum si altfel nu putea sa fie si ea se dete din ce in ce dupa par. In cele din urma, tot se arata copila rasfatata de odinioara, si Ghita fierbea in el cand ii vedea fata strabatuta de placerea jocului.
— Sa-ti fie de bine! grai Lica peste catva timp obosit. Dau marturie ca te tii mai bine decat mine.
El o stranse apoi in brate, o ridica de la pamant, se invarti cu ea o data, o saruta si o puse pe laita.
Ana isi stampara obrajii cu palmele, privind cam ametita imprejur, in vreme ce Lica se plimba in sus si in jos, stergandu-si sudorile cu maneca de la camasa, apoi se opri si grai:

— Ce carciuma dracului mai e si asta!? De ce nu-ti tii o slujnica? Oamenii de la usa zambira pe sub mustata, Ana tresari si se ridica rosita ca bujorul, iara batrana privi la o parte, facandu-se ca nu intelege vorbele lui Lica.
"De! isi zise ea, ce sa-i faci, asa e omul! Oricat de bun ar fi, tot are cate un pacat. Fie cat de mic, dar tot il are."
Ghita nu zise nimic, ci-si puse numai de gand ca are sa o tie minte si asta.
Inspre seara, Saila Boarul pleca cu Buza-Rupta spre Ineu, Raut o lua, dupa ce schimba cateva semne tainice cu Samadaul, spre padurea de la Fundureni, iara Lica se opri la drumeti si grai privind inspre apus, de unde se ridicau niste nori grei spre cer:
— Se schimba vremea, precum se vede; dar tot mi-e ca am sa raman aici peste noapte. Am bani la mine si locurile sunt cam rele, mai ales acum toamna.
El ramase dar peste noapte la Moara cu noroc.

VII

De cand drumurile erau mai umblate, se vorbea mereu despre nenorociri intamplate mai ici, mai colo, prin partea locului; cotitura de la Moara cu noroc, altadata vestita de rea, era insa in anul acesta scutita, si drumetii scosesera vorba ca, de cand Ghita a venit la Moara cu noroc, locurile nu mai sunt primejdioase cale de o zi jur imprejur. Jandarmii de la Ineu se tineau cu toate acestea mereu pe drumuri si abia trecea zi data de la Dumnezeu fara ca ei sa dea pe la carciuma lui Ghita.
Ghita se bucura cand veneau jandarmii si isi dadea toata silinta sa se puna bine cu dansii: le dadea mancare si bautura, fara ca sa primeasca banii cand ei voiau sa plateasca, ii tinea de vorba si umbla mereu in voile lor.
Era insa intre dansii unul, Pintea caprarul, un om scurt si indesat, cu ochii mari, cu umerii obrajilor iesiti si cu falcile late, cu mustata tunsa si cu o taietura in frunte, dar mai presus de toate om asezat si tacut la fire, cu care Ghita se facuse prieten bun. Ce-i drept, el nu vorbise inca intre patru ochi cu Pintea; dar asa sunt oamenii: e cate unul pentru care simti din clipa ce l-ai vazut tragere de inima, fara ca sa-ti dai seama pentru ce. Asa era si Pintea. Cand venea pe la Moara cu noroc, se vedea ca se simte bine la carciuma si pleca totdeauna cam anevoie; apoi el tinea la Ana, la copii, netezea cainii lui Ghita si-ar fi fost orisicand gata sa dea cu ciomagul daca cineva, chiar la drept vorbind, ar fi indraznit sa-l graiasca de rau pe Ghita. De aceea simtea si Ghita ca Pintea e oarecum singurul om cu care ar putea

sa vorbeasca mai pe fata, si acum, cand se vazu peste noapte sub acelasi acoperamant cu Lica, ar fi dorit sa-l aiba si pe Pintea in apropiere.
Toate gandurile rele se gramadisera deodata in capul lui si-l cuprinsese o neliniste ca niciodata mai nainte.
Sufletul i se pusese in tulburare cand Lica ii spusese ca are o vorba cu arandasul. Tulburarea ii crescu cand Lica ii saruta nevasta si ii arunca vorba despre slujnica. In sfarsit, Ghita-l cunostea destul de bine pe Lica, pentru ca sa stie ca el nu se teme de oamenii rai si de locurile rele, si asa se intreba mereu: "Pentru ce a ramas el la carciuma? Pentru ce le-a spus drumetilor ca are bani la sine? Ce avea de gand sa faca? Pentru ce a vorbit, pentru ce a vorbit!?"
"Pentru ce?! pentru ce?! isi zise el in cele din urma deznadajduit. Cine stie?! Le va fi zis asa din intamplare, fara ca sa fi gandit la ceva, iara eu ma fierb in mine pentru ele."
El uitase incetul cu incetul invoiala facuta cu Lica, si numai din cand in cand isi mai aducea aminte de banii pe care ii pierduse atunci. Acum se gandea la toate, si la invoiala, si la bani, si la porcii cu semn strain, pe care ii primise de la Lica, si la urmarile ce puteau sa aiba acestea, si un glas tainic parca-i soptea mereu: "A venit vremea sa te rafuiesti".
Nu trecuse nici jumatate de an de zile de cand se afla la Moara cu noroc, si trebile ii mergeau din ce in ce mai bine: avea porci la ingrasare, doua vaci cu lapte, caruta pe razoare, doi cai buni, avea bani in lada, nu prea multi, dara destui pentru ca sa poata trai un an, doi dintr-insii. Dar acum, cand trebile mergeau mai bine, Lica voia sa-i vorbeasca arandasului, fara indoiala pentru ca sa-si faca rand de vreun alt om la Moara cu noroc.
Dara Ghita nu voia sa plece; nu-l lasa inima sa paraseasca locul la care in scurt timp putea sa se faca om cu stare.
Si iar se gandea la invoiala pe care o facuse in stramtoarea sa, la banii sai, la primejdiile ce-l impresurau, la iarna ce se apropia si la zilele bune pe care le avusese cand nu avea nici porci la ingrasare, nici vaci cu lapte, nici caruta pe razoare, nici cai sprinteni, nici bani bine numarati in lada. Si cand se gandea la aceste, ii venea oarecum sa se bucure ca Lica il scoate fara de voie de la Moara cu noroc si-l scapa asa zicand de toate nevoile. Dar Ghita era om cu minte si simtea ca are sa-i para toata viata rau daca va pleca de la Moara cu noroc. De aceea, de cate ori isi aducea aminte ca Lica se afla sub acelasi acoperamant cu dansul, il cuprindea o vie ingrijare. Ar fi voit sa mearga la el si sa-l intrebe: "Omule, ce vrei sa faci, ce vrei sa ceri de la mine? Vorbeste-mi verde-n fata, ca sa ne intelegem."
Si iar ii venea sa-si zica: "Ce-mi pasa!? Eu nu dau nimic; sunt gata sa tin piept cu el.

Si daca pier, atata paguba!" Si mai ales acesta era gandul care-l stapanea pe Ghita: nimic nu era in el mai tare decat pornirea de a se pune impotriva lui Lica si de a nu da nici cat e negru sub unghie indarat.
Dar pe cand se intarea in aceasta hotarare, el era singur si parasit. Ana, pe care o privea cu atata drag mai nainte, incetul cu incetul se instrainase de dansul si nu mai era vesela ca mai nainte, cand se afla singura cu dansul. El insusi se instrainase de dansa. Din clipa in care ea si-a aratat banuielile pe fata, se stinsese orice tragere de inima pentru dansa din sufletul lui. Si-ar fi dat adesea toata viata pentru ca sa mai poata simti, fie chiar pe o singura clipa, bucuria pe care o simtea odinioara cand privea la dansa; dar in zadar: ea nu mai era pentru dansul ceea ce fusese; chipul ei frumos, trupul ei fraged, firea ei dulce nu mai putea sa strabata pana la inima lui plina de amaraciune. Din dragoste catre dansa si catre copii venise la Moara cu noroc; din dragoste pentru dansa si pentru copii se bagase in stramtoarea in care se afla; si acum tocmai ea era cea dintai din randul acelora care nu tin seama de stramtoarea lui si de greutatile cu care se lupta, chiar si ea il credea rau, cand nu putea sa-i inteleaga purtarea.
De aceea acum, cand simtea trebuinta de un suflet in care sa-si caute sprijinire, Ghita nu se gandea la Ana, care dormea linistita langa dansul, ci la Pintea, care-l mangaiase adeseori cu privirile sale pline de incredere. La inceput ar fi fost in stare sa-si puna caii la caruta si sa plece acu in vreme de noapte la Ineu, ca sa-l caute pe Pintea; incetul cu incetul, insa, gandurile s-au lamurit in sufletul lui, si in cele din urma simtindu-se mai tare, el isi zise: "Adica de ce sa pun eu mai multa incredere intr-un om strain decat in nevasta mea!?"
De abia se innoptase, toti dormeau la carciuma, si chiar Ghita, mai impacat cu gandurile sale, atipise, cand cainii incepura sa latre si o luara din ce in ce mai neastamparati pe vale in sus.
Ghita tresari speriat din somn, sari din pat, se apropie de fereastra si privi afara in noaptea intunecata.
El nu zari nimic, dar simti ca se apropie vreun om cunoscut, deoarece cainii se intorceau scheunand inapoi.
Peste vreun sfert de ceas el vazu, in sfarsit, trecand pe sub fereastra si inaintand spre usa carciumii un om si o femeie inalta si lata in umeri.
Asta era adica! Acum intelegea pentru ce a ramas Lica la Moara cu noroc, si-i era rusine de gandurile rele ce-si facuse.
"Parca-i un voinic de codru!" zise el retragandu-se de la fereastra.
— Cine-i? striga in clipa aceea unul dintre slugi, Marti, ungurul.

— Oameni buni! raspunse un glas barbatesc. Ghita se tulbura din nou. Precum vazuse prin intuneric, ii parea ca omul ce venea cu femeia nu era Raut; acum, cand ii auzi glasul, nu mai putea sa se indoiasca despre aceasta; era un om cu desavarsire necunoscut. Atunci cum de-l cunosteau cainii? Cum de-l lasa sluga sa treaca? De ce nu venise Raut insusi?
"De ce? de ce?" isi zise el necajit. E grozav cand omul isi face spaima din toate nimicurile.
Cu toate aceste, ii veni gandul sa se duca sa vada cine a venit.
— Ce-i, Ghita? intreba Ana, care se desteptase din somn si se ridicase din pat.
— Ce sa fie! ii raspunse barbatul. Nimic! Raut se intoarce. Cine stie, va fi uitat ceva; va fi avand sa-i spuna ceva lui Lica.
— Nu era glasul lui Raut, Ghita, grai nevasta. Te rog, du-te si vezi. Ce fel de oameni sunt aceia care umbla-n vreme de noapte?
Acum nici vorba nu mai putea fi ca el sa se duca, caci o ar fi nelinistit pe ea si mai tare.
— Fii pe pace! ii zise el. I-am vazut eu cu ochii, si daca n-ar fi oameni cunoscuti, nu i-ar fi lasat Marti sa treaca.
— Marti!! intampina nevasta. Mie nu-mi place Marti deloc.
— Ei, apoi tu banuiesti pe toata lumea, grai Ghita. Fii cuminte si te linisteste.
Ana se linisti, desi tremura in tot trupul. Pe cand atipise din nou, cainii incepura iar sa bata.
— Ce-i asta!? striga carciumarul. Ca din senin il cuprinse spaima si parca-i venea sa se indoiasca daca a vazut bine cand a vazut acea femeie inalta si lata in umeri ca un voinic de codru. El sari dar din nou jos si iar se duse la fereastra.
Omul si femeia se duceau cu pasi grabiti. Insa parca era alt om, parca era Lica, el insusi. Dac-ar fi stiut ca Ana doarme, Ghita ar fi plecat sa se incredinteze.
— Se duc, grai el, dar incet.
— Bine, Ghita, raspunse Ana. Sa dormim.
— Sa dormim. Insa ea nu putea sa doarma. Fusese trezita din somnul cel dintai, tulburata de ganduri grele, si in cele din urma o apucara niste fierbinteli care n-o mai lasau sa se astampere. Ghita fu peste putin cuprins de un somn adanc; afara incepu sa bata vantul, iar ea era framantata de muncile noptilor petrecute pe nedormite in culcusul invrajmasit.
Tarziu dupa miezul noptii cainii se miscara de a treia oara.
Ana isi opri rasuflarea, se dete tiptil din pat si se apropie de fereastra.
Lica se intorcea singur despre Fundureni la carciuma. Acuma ea le intelegea toate: el a fost undeva si a facut ceva cu stirea lui Ghita.

— Doamne! zise ea ingrozita. Ce-a cazut pe capul meu! Dar Ghita era barbatul ei: ar fi dorit sa-i fi secat lumina ochilor in clipa cand a ajuns la fereastra, pentru ca sa nu vada si sa nu stie nimic, si i se raci tot sangele cand se gandi ca vor fi aflat si altii.
Era tarziu, marti dimineata, cand Lica iesi cam nedormit la lumina zilei.
Ploua, si le spunea oamenilor ca avuse dreptate cand zicea ca are sa se schimbe vremea si ca tot era mai bine daca pleca ieri, pentru ca nu era silit sa umble pe ploaie.
Ghita luase hotararea sa nu astepte decat plecarea lui Lica, apoi sa-si puna caii la caruta si sa se duca la Ineu, ca sa-l caute pe Pintea. Insa el dormise bine peste noapte, si mai ales acum, dupa ce-l vazu pe Lica, isi schimba gandul. La urma urmelor, nici nu prea stia ce-ar fi avand sa vorbeasca cu Pintea. Gandurile pe care le avuse in seara trecuta se strecurasera toate, incat parca le visase numai, si de cand stia ca si Lica are o slabiciune, el ii parea un om mai bun in felul lui decat cum il crezuse si ii era greu de banuielile pe care si le facuse in nedumerirea sa asupra lui.
Iara Ana intaia oara in viata ea simti tragere de inima pentru Lica si-i zise la plecare, din toata inima, "noroc bun!", caci soarta sotului sau era acum legata de a lui.
Dupa plecarea lui Lica, ea il trase pe Ghita la o parte si-i grai:
— Am o vorba cu tine: nu acum, dar cand iti prinzi vreme.
— Bine, raspunse el pus pe ganduri. Spune-mi acum.
— Nu acum, Ghita, ii zise ea, ci cand vom putea vorbi in tihna. Cauta-ti de rand cu oamenii; precum vezi, voiesc sa plece.
Facandu-si socoteala cu drumetii, Ghita se intreba mereu ce va fi avand nevasta sa-i spuna, si grabea mai mult decat de obicei, dar pe cand drumetii erau gata de plecare, iata ca sosi si Pintea, insotit de alti doi jandarmi, la carciuma.
El venea mai iute si era mai tacut decat de obicei.
— Ce fel de oameni, asa, mai insemnati, au trecut ieri pe aici? intreba el, dupa ce intra cu tovarasii sai in odaia de langa carciuma si trase usa dupa sine.
— Nu-i mai tin minte, raspunse carciumarul rece.
— Ei, trebuie sa aflu! grai Pintea scurt si hotarat. Ghita privi lung la el, apoi la ceilalti doi si grai dezghetat:
— Daca voi ati sta mereu aici, atunci as putea vorbi cum imi place mie; dar voi veniti numai din cand in cand, si asa, trebuie sa fiti oameni cu minte si sa nu cereti sa-mi bag capul in primejdie ori sa va spun minciuni. Eu nu stiu de ce ma intrebati,

dar pot sa va spun ca la asemenea intrebari n-am sa raspund niciodata. Daca nu va este destul atat, luati-ma strans legat si duceti-ma cu voi.
— La nevoie asa o sa facem, raspunse Pintea, desi ai si tu toata dreptatea.
De aci inainte ei vorbira despre altele, in vreme ce Pintea le facu tovarasilor sai semn sa iasa.
Ramanand singur cu Ghita, el privi catva timp jos, tinta inaintea sa, apoi grai:
— Lui Lica ii spui tot si mie nu-mi spui nimic!
— Nu i-am spus lui Lica pana acum nimic. Va fi stiind, raspunse Ghita, dar de la mine nu.
Pintea privi lung si aspru in fata carciumarului, ca si cand ar voi sa afle adevarul din ochii lui.
— Atunci, zise el intr-un tarziu, poate ca ai vreo sluga. Ghita dete din umeri.
— Nu-mi vine sa cred; dar va sa fiu cu ochii in patru. Deodata el tresari ca desteptat printr-un gand, care-i lumineaza tot capul.
— Cunosti tu pe Lica? intreba el iute.
— Il cunosc.
— Bine?
— Bine! n-am fost prinsi impreuna?! Nu impreuna am stat inchisi?!
— Tu ai fost inchis? intreba Ghita tulburat.
— Da! Furaseram niste cai, Lica si eu, si ne-au dat de urma; au impuscat pe Lica la picior, caci altfel nu ne dadeam prinsi.
— Vasazica, tu ai fost prins o data? grai Ghita inca o data.
— Ce dracu! striga Pintea razand, as fi oare ceea ce sunt, daca n-as fi dovedit ca stiu toate potecile si toate apucaturile tovarasilor mei de mai nainte? Dar ce vrei sa-ti spun despre Lica?
Ghita-si pierduse rostul si incepu a se teme de omul la care tinuse atat de mult mai nainte.
— Voiam sa te intreb, zise el cam cu jumatate de gura, daca Lica are slabiciune pentru muieri.
— Pentru muieri? raspunse Pintea. Pentru nimic. Nu-i vorba, il apuca din cand in cand, dar slabiciune nu are. El are o slabiciune, una singura: sa faca, sa se laude, sa tie lumea de frica si cu toate aceste sa rada si de dracul si de muma-sa. Sa rada de noi, Ghita, de noi, urma el mai aprins; dar, Ghita, sunt de treizeci si opt de ani: ma spanzur daca implinesc patruzeci fara ca sa-i arat ca mai sunt si altii mai si mai decat dansul! Mi-a facut una pe care n-am sa i-o uit toata viata.
— Atunci inteleg! grai carciumarul incalzindu-se din nou. Ieri imi zicea sa-i aduc o slujnica la carciuma, ca sa-i pun adica om de panda in casa mea!

Si acum Ghita alegea in el vorbele cu care sa-i faca lui Pintea impartasire despre cele petrecute intre el si Lica si statea la lupta cu sine daca nu ar fi poate mai bine sa taca.
— Pentru ca trebuie sa stii, urma el cam cu jumatate de gura, Lica a umblat mult dupa mine...
— Stai! striga Pintea taindu-i vorba. Ada-i una. Lasa-ma sa ti-o aleg eu, si grija mea de dansa!
— Bine, grai Ghita, daca socotesti tu...
— Dar acu nu mai pierdem vremea: cine-a fost ieri pe aici?
— Pinteo, nu ma intreba, ca nu pot sa-ti raspund.
— Stai sa ne intelegem, grai Pintea mahnit. Dintre doua, una: ori vorbesti cu mine pe fata, ori ma lasi dracului! Inteleg sa nu le spui altora, dar mie?
— Tie ti-as spune, raspunse Ghita, dar daca iti spun tie, spun la toata lumea, fiindca tu esti dator sa le spui si altora. Uite! intreaba-i pe drumeti, intreaba-l pe sluga, sileste-l sa-ti spuna, dar nu te mira daca-l voi alunga de la casa mea.
— Te inteleg, zise Pintea mai dumerit. Sa fie precum zici tu. Stii tu de pielea cui e vorba? Asta-noapte l-au calcat doi insi pe jidovul, l-au batut, de anevoie se mai pune in picioare, si-au luat, dupa cum spune el, peste — Dumnezeu stie cati bani de la dansul.
Ghita parca nu intelegea bine.
— Pe care jidov, intreba el, pe arandasul?
— Da! pe arandasul. Treaba asta nu putea s-o faca altul decat Lica. El are obiceiul de a se pune cu putini la cale, pentru ca sa se stie mai adapostit de prostia altora.
Ghita nu se mai indoia ca acei doi au fost Saila si Buza-Rupta, care plecasera ieri seara spre Ineu; insa el nu putea vorbi.
— Lica nu putea sa fie, zise el hotarat. Pe el il cunoaste arandasul.
— Apoi da! raspunse Pintea, tocmai. Erau cu fetele acoperite, si arandasul zice ca i se parea ca si cand ar fi fost Lica.
— Ei bine, nu se poate! grai Ghita indaratnicit. Lica a dormit asta- noapte aici, in casa mea, si n-a plecat decat abia acum.
Pintea stete catva timp pe ganduri.
— Cand a venit? intreba el.
— Ieri pe la amiazazi.
— Cu cine a stat?
— Va sa afli de la slugi. Se poate ca el a pus treaba la cale; eu am cuvinte sa o cred asta.

— Fereasca Dumnezeu! grai Pintea ridicandu-se. Un lucru sa stii si sa-l tii totdeauna minte: Lica nu se bizuie niciodata pe altii. Pune caii si-ti ia slugile, ca sa vii cu mine. Ceilalti doi raman aici.

VIII

Ana ramase cu inima inclestata cand Ghita ii spuse ca trebuie sa plece cu Pintea si cu slugile la Ineu. Desi vedea insa din fata lui ca e ceva neobicinuit la mijloc, ea se mai linisti cand se gandi ca Pintea e omul lui Ghita, ba parca numai acum intelegea pentru ce Ghita si-a dat silinta sa se puna bine cu Pintea, si-i parea bine ca pleaca tocmai cu dansul.

Dar inima, cu toate aceste, ii batea mai tare decat de obicei si temerile ce se desteptasera peste noapte in sufletul ei nu mai slabeau.

— Maica! ii zise ea intr-un tarziu batranei. Cum ti se par lucrurile aici la noi la carciuma?

— Cum mi se par? raspunse batrana. Le vezi si tu ca mine. Merg bine.

— Da, merg bine aici in carciuma, urma nevasta; dar la noi in casa? Nu-l vezi tu pe Ghita ca e mereu pe ganduri, ca nu se mai da in vorba cu noi? nu vezi tu ca de catva timp parca nu mai suntem nevasta si barbat?

— Asa sunt vremile, grai batrana. Ghita e om harnic si sarguitor si asa se gandeste mereu ca sa adune ceva pentru casa lui. Are si el, ca tot omul, o slabiciune: ii rade inima cand isi vede sporul. E buna slabiciunea asta si nu trebuie sa te mahnesti pentru ea: rabda, ca de folosul tau rabzi, si nici nu ai prea mult de rabdat.

— Bine, maica, zise Ana, dar daca el ar incepe sa caute castig nelegiuit? E vorba si de noi; ar trebui sa ne spuna si noua ce face.

Batrana stete catva timp pe ganduri, apoi grai intristata:

— Nu stiu, fata mea, si nici nu caut sa-mi dau seama. E multa nenorocire in lume si oamenii si-o impart intre dansii: daca ti-a cazut o parte mare, si bataie de cap, si sfat, si bogatie, si marirea lumeasca, toate sunt in zadar.

Ana statea dusa in ganduri, cand auzira zuruitul unei trasuri boieresti cu trei cai si cu fecior pe capra.

Ghita nefiind acasa, Ana si batrana iesira sa primeasca pe cei veniti. Afara ploua ca din ciur. Dupa ce feciorul sari de pe capra si deschise usa cu geamuri a trasurii, se ivi o doamna ca de douazeci si opt de ani, inalta, cu obrajii plini, cu ochii mari albastri si cu parul auriu, imbracata de sus pana jos in negru si de mana cu un copil ca de cinci ani, slab si bolnavicios.

Ea ii facu un semn feciorului, trecu iute sub cerdac, apoi privi la Ana, ca si cand ar voi s-o intrebe unde-si poate gasi un adapost mai retras.
Ana o duse in odaia de langa carciuma.
— Dar frumoasa e, bat-o s-o bata! grai batrana plecand in urma lor. In clipa cand erau sa intre in odaie, strabatu un fulger printre nori si cazu un tunet puternic, de care se cutremura toata valea.
— Vai de mine! striga drumeata oprindu-se speriata in prag, inchideti ferestrele, ca ne trasneste pe toti aici in carciuma.
— E minunea lui Dumnezeu, acu toamna, grai batrana facandu-si cruce si grabind sa inchida ferestrele. Dar nu va temeti, domnisoara: Dumnezeu nu-l loveste decat pe acela pe care vrea sa-l pedepseasca.
— Da, Dumnezeu, grai drumeata, asa, pentru dansa, totdeauna Dumnezeu si numai el.
— Poftiti ceva? o intreba Ana, dupa ce ea se aseza.
— Sa stea ploaia, ca sa pot pleca mai departe, ii raspunse asta cam peste umar.
Ana se retrase si inchise usa in urma sa. In vremea aceasta, vizitiul deshamase caii si-i dusese la grajd, iara feciorul se retrasese sub cerdac, unde statea rezemat de un stalp si privind din cand in cand la jandarmii care sedeau in carciuma.
— E foarte trista, grai Ana apropiindu-se de dansul. El se indrepta si curati maneca, pe care se rezemase cu mana, apoi raspunse:
— Da, e trista.
— Unde mergeti? intreba carciumarita.
— Nu stiu, grai feciorul privind mai cu dinadins in fata ei, ca sa vada daca-i poate vorbi. La Ineu, pare-mi-se. N-am mai umblat pe aici. Pe aici sunt padurile cu turme de porci?
— Da, ii raspunse Ana, in toate partile cat vezi cu ochii. Are turme?
— Asa se zice, grai feciorul dand din umeri.
— Dar pe cine jeleste?
— Pe barbatu-sau. S-a impuscat acu trei saptamani.
— S-a impuscat!? striga Ana speriata. Pentru ce?
— Nu stiu, raspunse feciorul, dand iar din umeri. D-ta intelegi, adause apoi peste putin departandu-se, ca asta nu e moarte fireasca si ca trebuie sa fie o taina la mijloc.
— Sarmana femeie! grai Ana induiosata. Pe cand Ana ii povestea batranei cele ce aflase despre drumeata cea frumoasa, se intoarse si vizitiul de la grajd si se puse pe laita de sub cerdac.

— Le dau dracului toate, si cai, si caruta, si stapana, zise el amarat. Imi vine s-o las aici in pustietate si sa ma duc pe ici incolo.
— Taci, mai, ca te aude! ii zise feciorul tragand cu ochiul si destul de tare pentru ca stapana sa-l poata auzi, cum trebuia sa-l auda si pe vizitiu. Fii cuminte, urma apoi mai incet, si se aseza in fata cu el. Nu stii tu ca de cate ori venim pe la Ineu, ne intoarcem incarcati ca stupul?
— Ai vorbit cu carciumarita? intreba vizitiul.
— As! Ti-ai gasit omul! raspunse feciorul. Asta nu-ti incarca socoteala. Lasa, ca am eu omul meu la Ineu, unde stam cu stapana.
— Daca i-ar da Dumnezeu Samadaului un gand bun... grai vizitiul; sa ne mai amane pana duminica cel putin.
Feciorul trase iar cu ochiul, drept semn ca acuma va sti sa o puna si aceasta la cale, apoi ei ramasera tacuti fata-n fata, privind tinta unul la altul, ca si cand fiecare ar avea sa-i spuna celuilalt ceva, dar sta pe ganduri si nu afla vorba potrivita ori nu cuteaza sa se dea fara sovaire pe fata.
— La ce te gandesti tu acum? intreba vizitiul intr-un tarziu.
— Hm! ii raspunse feciorul zambind pe sub mustata. Pare-mi-se ca tot la ceea la ce te gandesti si tu. Dar ce ne pasa noua!? urma el, peste putin, mai deschis. Nu-i asa?! Ce-ti pasa tie?! Ce-mi pasa mie?! Un lucru stiu: ca de cate ori venim la Ineu, ne intoarcem cu bani, cu bani multi.
— Dar eu tot as vrea sa stiu de unde ia stapana noastra banii, ii intampina vizitiul, pentru ca, drept sa-ti spun, eu nu cred sa aiba ea tocmai atatea turme, pentru cate ia banii.
— Nici eu nu stiu, grai feciorul, privind cam ingrijat imprejur.
— Nici eu nu stiu, adauga apoi mai incet si plecandu-se spre masa, dar de cand cu moartea stapanului parca banuiesc un lucru. Uite! eu numai acum incep sa inteleg. Tu stii ca de Samadaul se vorbesc multe. Bine! De cate ori ne intoarcem de la Ineu, ea pleaca peste cateva zile in sus, in Tara Nemteasca. Apoi lantul de aur, pentru care erau sa-l inchida pe stapanul nostru, daca nu se impusca, il tin minte de cand fuseseram in randul trecut la Ineu.
— Adica tu crezi ca Samadaul fura si ea vinde, grai vizitiul cu indoiala.
— Nu cred; iti spusesei ca parca mi-ar veni sa banuiesc. Sa vedem de aci inainte. Las' pe mine! Zic, las' pe mine, caci dac-ar fi sa fie, ne-a vazut Dumnezeu pe amandoi, si pe mine, si pe tine.
— Cum adica?

— Las' pe mine! raspunse feciorul sarind in picioare ca sa prime- asca poruncile stapanei, care iesise sub cerdac spre a vedea daca ploaia n-a mai slabit, cel putin, caci de vreme buna parca nu mai era nadejde.
Nerabdatoare cum era, ea dete porunca sa prinda caii, caci nu voia sa maie peste noapte la carciuma, si sa-i prinda cat mai neintarziat, ca sa n-o apuce noaptea pe drum.
Feciorul si vizitiul incepura sa faca gura ca nu pot pleca pe astfel de vreme, ca omoara caii, ca e greu pentru dansii, ca drumul e rau; insa hotararea ei era nestramutata. In zadar o sfatui si Ana sa ramaie peste noapte la carciuma si sa nu se teama, deoarece in curand are sa soseasca si Ghita, ba sunt chiar si jandarmi la carciuma.
— Noi nu stim cat stam aci, grai unul dintre jandarmi; dar tot e bine sa maneti aici; sunt aproape doua ceasuri si, cum e drumul, anevoie mai sositi cu ziua la Ineu, iara locurile sunt rele.
— Ce sa va platesc ca sa veniti cu mine? intreba ea.
— Nu putem, raspunse jandarmul. Trebuie sa stam aici pana ce nu ne va veni alta porunca.
— Puneti caii! striga drumeata indaratnicita. Voi stiti ca nu cer nimic degeaba de la voi, adause apoi peste putin si, aruncand o bucata de hartie pe masa, ceru socoteala.
Ana lua hartia, privi nedumerita la ea, apoi intreba cam sfiita:
— Nu s-ar putea sa-mi dati alta? Lipseste un colt, si eu nu prea ma pricep la bani.
Drumeata scoase zambind o punga mare si plina de hartii noi- noute, lua una dintre ele si i-o dete, apoi se gati de plecare.
Ana privi induiosata in urma ei. Vederea acestei nenorocite ii daduse linistea pierduta, dimpreuna cu simtamantul de incredere al omului care se simte mai norocos decat altii. De cand Ghita plecase, ea era cuprinsa de fel de fel de temeri. Nu stia nimic despre cele petrecute la casa arandasului, caci Ghita nu avuse timp sa-i vorbeasca, iar jandarmii nu aveau voie sa se deie pe fata, ca unii care stateau sa pazeasca casa: cu toate aceste, dupa cele petrecute peste noapte la carciuma si dupa plecarea grabnica a lui Ghita, ea nu se mai indoia ca e la mijloc ceva ce poate sa puna capul lui Ghita in primejdie. Din cand in cand iar isi schimba gandurile! Ii parea peste putinta ca Ghita sa se amestece in treburi rele. Nu! isi zicea ea, Ghita e om drept si bland la fire, dar e om cu minte si nu voieste nici sa auda, nici sa vada, nici sa stie nimic, nu voieste sa atate mania oamenilor rai. De cand aflase despre soarta drumetei, gandul acesta bun nu o mai parasea si il astepta cu nerabdare pe Ghita, ca sa-l mangaie prin o vorba buna.

Catva timp dupa plecarea trasurii ploaia mai ingadui si incepu sa bata vantul, iar inspre Bihor ceata din cand in cand se mai rarea si cerul parca era sa se mai lumineze.
— Da, Doamne, sa se mai insenineze! grai Ana, care statea inaintea carciumii, privind cand in calea sotu-sau, cand inspre norii care treceau repede pe deasupra vaii inspre apus.
Dar timpul trecea si caruta lui Ghita tot nu se mai ivea in culmea dealului, pe drumul pustiu, iara Ana tot mai mult se lasa in voia presimtirilor ei.

IX

Plecand cu Pintea si cu slugile la Ineu, Ghita avu pe drum destul timp sa se gandeasca la stramtorarile sale.
El nu se mai indoia ca oamenii cu fetele acoperite, care il calcasera pe arandasul, nu erau altii decat Buza-Rupta si Saila Boarul. Erau doi oameni cu care nu avuse nici o daravera mai nainte si pe care nu i-a vazut niciodata in viata sa; insa ei petrecusera mai multe ceasuri cu dansul si plecasera de-a dreptul de la carciuma lui ca sa-l calce pe arandasul, si asta putea sa dea loc la banuieli. Mai multa grija ii facea lui Ghita un alt lucru: se temea ca nu cumva sa se dovedeasca ceva asupra lui Lica. Inaintea judecatorului, fata in fata cu crucea si cu lumanarile aprinse, el nu putea tagadui c-a avut daraveri cu Lica si trebuia sa spuna toate cele petrecute, si din doua una: ori Lica ajungea sa fie dovedit si pus la pedeapsa, si atunci nici el, Ghita, ca om insotit cu un facator de rele, nu putea sa scape cu obrazul curat, ori Lica scapa, si atunci Ghita trebuia sa se teama de razbunarea lui. Cu cat mai mult se apropia dar de Ineu Ghita, cu atat mai putin se gandea la cele petrecute peste noapte. Era vorba de el insusi; facuse fie la stramtoare, fie din slabiciune, lucruri care puteau sa dea loc la banuieli grele; nu se simtea cu desavarsire nevinovat si se temea ca nu cumva sa se dea asta data pe fata si vina lui. Dac-ar fi fost un om mai cu inima deschisa, el i-ar fi vorbit lui Pintea fara sovaire si l-ar fi rugat sa potriveasca lucrurile pe cat era cu putinta asa ca sa nu iasa la iveala daraverile sale cu Lica; simtea insa ca s-ar strica cu Pintea, care-l ura din toata inima pe Lica, daca i-ar vorbi acum despre aceasta. Se mustra dar ca nu a facut-o pe cand erau singuri, incat ii putea vorbi in tihna si i le putea spune toate din fir in par, ca sa nu-l mai lase in nedumerire asupra purtarilor sale fata cu Lica.
Dupa ce intrara in Ineu, Ghita incepu sa schimbe la fete. Ii era greu ca tocmai acum, dupa cele petrecute peste noapte la casa arandasului, oamenii il vedeau in caruta cu un jandarm. Daca s-ar fi simtit nevinovat, el s-ar fi mangaiat cu gandul

ca, mai curand ori mai tarziu, i se va dovedi nevinovatia si vor ramanea de rusine toti aceia care il cartesc acum si se ivesc pe la portite, ca sa-l vada in stramtorarea lui; aceasta mangaiere insa el o pierduse de mult.
Ei trasera la cazarma de jandarmi. Pe cand slugile deshamau caii, oamenii incepura a se aduna in partea cazarmii, ca sa vada cele ce se petrec, si precum oamenii se adunau, Ghita simtea ca i se impaienjenesc ochii.
— As vrea sa-ti graiesc o vorba! ii zise el lui Pintea. Pintea, care de la Moara cu noroc pana aici abia graise cateva cuvinte, privi lung la el.
— Atat ar mai trebui, raspunse apoi, dupa ce slugile se mai departara; nu mai ramane decat sa ne vada cineva vorbind in taina. Fii om cu inima si te lasa pe mine!
E greu, e foarte greu cand ai voi sa-i graiesti cuiva o vorba, care-ti vine din fundul inimii, si nu poti; e insa mai greu cand simti ca numai aceasta vorba poate sa alunge gandul rau pe care si-l face despre tine un om la care tii; greutatea aceasta o simti Ghita intreaga cand il vazu pe Pintea departandu-se. El se trase, mai mult purtat de o pornire fireasca decat dinadins, la o parte, ca sa nu-l mai vada oamenii adunati la poarta, apoi ramase sub zidul cazarmii, o casa lunga, veche si cu acoperamantul inalt ce statea la dreapta curtii imprejmuite cu zid netencuit.
"Da, isi zise el intr-un tarziu, sunt un om fara de suflet: n-as fi trebuit eu sa plec si fara de a o fi intrebat ce are sa-mi spuna."
Pe cand el statea aici, Pintea, care se tinu de vorba, il lua inainte de toate pe Laie si-l duse inaintea comisarului, un om inalt si uscativ, cu mustata lunga si rasucita, neastamparat si cam aspru la vorba.
Laie, biet, nu stia de ce e vorba; insa ii fusese destul sa priveasca o data in fata stapanului sau, pentru ca sa simta ca e vreo primejdie la mijloc; vazandu-se dar fata in fata cu comisarul, el incepu sa tremure si sa spuna ca el nu stie nimic, fiindca are de lucru la grajd, iara seara se culca devreme. Atat era destul pentru ca comisarul sa se simta intarit in banuielile sale si sa-l ia mai de scurt. Astfel, Laie marturisi, cu inima inclestata, ca intr-o duminica Lica Samadaul, venind cu doi tovarasi la Moara cu noroc, l-a desteptat cu ghionturi din somn, ca in urma stapanu-sau l-a trimis la popa din Fundureni, dar el nu s-a dus, ci s-a ascuns intr-un crang; cu toate aceste, cateva zile in urma, ducandu-se pe vale in sus, ca sa aduca vacile de la iarba, s-a intalnit cu Lica si cu Raut, care l-au luat intre bate si i-au zis ca-i sfarma oasele daca va mai indrazni sa stea de panda. De atunci s-a ferit de Lica si de oamenii lui, care nu l-au intrebat niciodata nimic si carora nu le-a spus nimic.

Auzind aceste marturisiri, Pintea-si increti sprancenele. Il cunostea destul de bine pe Lica pentru ca sa stie ca el nu a venit in duminica aceea degeaba la Moara cu noroc; insa el nu se putea lasa pe marturisirile desirate ale lui Laie.
Comisarul, ca om mai pripit, era, dimpotriva, incredintat ca a dat de urma unei fapte ascunse pana acum; aducandu-i-se dar Marti, incepu sa-l intrebe, inainte de toate, asupra acestei fapte.
Marti, care intra mai nesfiit, nu stia nimic despre cele petrecute atunci, duminica, insa, din marturisirile lui, comisarul afla ca Ghita are o veriga de sarma, pe care sunt insirate semnele turmelor lui Lica, de la care a primit in mai multe randuri porci, si ca luni, ca ieri, Lica a stat cu Raut, cu Buza-Rupta, cu Saila Boarul si cu Ghita la carciuma, ca au vorbit cam in taina despre arandasul si ca in amurgul serii BuzaRupta si cu Saila au plecat spre Ineu, Raut a luat-o pe vale in sus la padure, iara Lica a ramas pana dimineata la carciuma. Tarziu apoi, cam pe la miezul noptii, s-au miscat cainii, si asa el, Marti, a iesit afara, si, vazand un om si o muiere, a intrebat cine-i. Raut a raspuns atunci: "Oameni buni!" De cu zori insa el iar s-a desteptat, fiindca iar se miscau cainii: a iesit si a vazut ca Raut se duce cu muierea aceea.
Acu Pintea stia destul. La inceput el se tulbura. Carevasazica, Ghita era oarecum tovarasul lui Lica: el ii pastra semnele turmelor, primea daruri de la dansul, era inteles cu Saila si Buza-Rupta, care pareau a fi venit la Ineu ca sa-l calce pe arandas. Comisarul ar fi dorit sa fie cineva de fata, ca sa i se poata lauda cum, in mai putin decat douazeci si patru de ceasuri, a dat de urma facatorilor de rele. Pintea insa, ca om zacas ce era, isi lasa totdeauna vreme si cu atat mai putin putea sa se pripeasca acum, cand era vorba de niste lucruri pe care nu-i venea sa le creada. Il socotea pe Ghita om cinstit si vrajmas lui Lica, si chiar acum, dupa cele ce aflase, ar fi fost gata sa-si bage mana in foc pentru dansul: nu putea el sa-si schimbe asa deodata parerea; ii era rusine sa-si faca marturisirea ca s-a inselat asa de strasnic si, in cele din urma, tinea atat de mult la Ghita, incat il durea inima sa piarda buna parere pe care si-o facuse despre dansul. Insa tocmai pentru aceea era mai chibzuit decat totdeauna, caci el nu auzise numai singur marturisirile lui Marti, si un glas tainic ii soptea mereu: "Si daca totusi te-ai insela!? Si daca totusi ai ramanea de rusine!?" El nu se pripi dar, ci-l ruga numai pe comisar sa-l tina prins pe Marti.
— Mie nu prea imi vine sa le cred toate cate ne-a marturisit, zise el. Lica nu se bizuie pe nimeni, nu se da asa lesne de gol, nu se lasa in daraveri cu niste oameni precum il stie toata lumea pe carciumarul de la Moara cu noroc. Nu-i vorba, trebuie sa fie ceva la mijloc, dara lasa-l pe mana mea, ca scot eu adevarul din el.

Iesind apoi ca sa-l cheme pe Ghita, care petrecuse tot timpul acesta cuprins de un viu neastampar, el ii zise incet:
— Baga de seama ca, precum stau lucrurile, nu vei putea sa te mai intorci acasa decat pe buna chezasie.
Ghita ramase ca trasnit din senin.
— Adica tocmai tu mi-o faci mie asta! zise el cu glasul inabusit de navala sangelui.
— Fii cuminte! il intampina caprarul. Tu vezi ca n-am incotro. "N-am incotro!" Aceasta e o vorba pe care de obicei n-o intelege decat acela care o graieste, caci numai rar se intampla ca un om sa inteleaga stramtorarea in care se afla altii.
— Bine! zise dar Ghita, si-si ridica capul cu indaratnicie, ca omul care isi aduna toate puterile si se simte destul de tare spre a nu mai cauta ajutor la altii.
— D-ta esti prieten cu Lica Samadaul? il intreba comisarul cam aspru, dupa ce afla de la dansul ca Lica a petrecut ca ieri, cu Saila si cu ceilalti la carciuma.
Ghita se astepta la aceasta intrebare; cu toate aceste, ea ii lua parca pamantul de sub picioare. Dar trebuia sa raspunda fara de intarziere.
— Prieten, zise el, tocmai prieten n-as putea zice ca-i sunt; cel putin el nu imi este prieten; e insa un om ce are multe daraveri pe drumuri, trece des pe la carciuma, un om cu care nu as voi sa ma stric.
— Asa! nu ai voi sa te strici! grai cam in bataie de joc comisarul, care numaidecat simti ca aceasta e intrebarea cu care se poate sa-l scoata din sarite pe Ghita. Dar ce folos ai d-ta din aceea daca nu te strici cu el?
— Foloase nu prea am, raspunse carciumarul, dara veti intelege ca s-ar putea sa am pagube daca m-as strica. Apoi, adauga el mai cu jumatate de gura, omul bea, mananca, el si oamenii lui, iara eu m-am pus ca carciumar pentru asemenea oameni, la marginea drumului.
— Se intelege, urma comisarul apasand asupra vorbelor, el plateste bine.
— Da, raspunse Ghita, incepand a se tulbura. Daca nu are bani, imi da porci.
— Vasazica porci iti da? grai acum comisarul apropiindu-se de dansul. D-ta stii ca Lica Samadaul e om banuit: de unde stii daca porcii pe care ti-i da nu cumva sunt de furat?
Pe Ghita incepura sa-l treaca sudorile reci. Ii parea un lucru ne- drept sa fie silit a se destainui fata cu un om pe care nu-l mai vazuse niciodata in viata sa, cand era de fata si Pintea, prietenul sau, cu care se stricase tocmai fiindca-l lasase in nedumerire asupra daraverii sale cu Lica. Dar si asta data trebuia sa raspunda si sa spuna adevarul, caci nu stia ce va raspunde Lica la vremea lui.
— Am toate semnele turmelor lui Lica taiate in bucati de piele si insirate pe o veriga de sarma; mi le-a dat el insusi, grai Ghita mai linistit.

— Asa! zise iar comisarul, ti-a dat semnele turmelor sale. Si nu ti s-a intamplat niciodata ca el sa-ti dea porci care nu purtau nici unul din acele semne?
— Da! raspunse Ghita hotarat, ca omul care-si aprinde casa in cap, apoi arunca o privire la Pintea, ca si cand ar voi sa-i zica: "Asta ti-o spun tie!"
Comisarul isi pierdu rabdarea in fata cu linistea lui Ghita.
— Nu stii d-ta, ii zise el aprins, ca numai hot cu hot se insoteste si ca legea il pedepseste pe acela care primeste lucruri de furat?
Ghita privi din nou la Pintea si, vazand mania ce se oglindea in ochii lui mari si in sprancenele-i incretite, isi ridica capul si isi potrivi hainele pe trup, in vreme ce vinele de la tample din ce in ce i se umflara.
— Domnule comisar, zise el asezat, nu te incrunta la mine, ca n-ai pentru ce. Asa este, am primit semnele turmelor lui Lica pentru ca sa-i pot spune daca trec porci furati din turmele lui pe la carciuma, ba cand mi-a dat porci, pe care puteam sa-i banuiesc, n-am venit aici sa va spun d-voastre. Dar sa nu-mi arunci mie vorba asta, urma el luandu-si avant, caci, daca-i asa, eu trebuie sa v-o arunc d-voastre! Daca nu stiti sa curatiti drumurile de oameni rai, cum il credeti pe Lica, atunci ramaneti cel putin drepti si nu-i napastuiti pe aceia pe care tot d-voastre ii lasati in stramtorare!
Ii parea rau lui Ghita ca graieste aceste cuvinte si, chiar atunci cand le rostea, se mustra pentru ele, caci stia ca-l vor umplea pe comisar de manie; insa el nu se putea stapani, trebuia sa dea odata pe fata gandurile pe care le purtase atata vreme in inima sa, trebuia mai ales acum, cand era de fata si Pintea, pe care nu voia sa-l mai lase in nedumerire.
Dar Pintea era cu toate acestea nedumerit, caci el nu aflase tot ce trebuia sa afle, si le aflase chiar si aceste putine numai acum, ca din intamplare, numai pe cand Ghita era stramtorat, iara nu mai nainte, pe cand se aflau singuri.
Cat pentru comisar, el se facu rosu ca si racul si era o clipa in care ar fi fost in stare sa ridice mana si sa dea in Ghita; insa el simtea ca de aici inainte il tine strans pe Ghita si se poate juca cu el, cum pisica se joaca cu soarecele.
— Inteleg, zise el dar, stapanindu-se. Nu te-ai intovarasit cu Lica decat de stramtorare. Mie prea putin imi pasa de ce te-ai intovarasit: destul ca stiu ca trebuie sa te pun in rand cu el. A stat Lica toata noaptea singur?
— Nu, raspunse carciumarul adunandu-si din nou puterile. Putin dupa ce s-a inserat a venit la el un om cu o muiere.
— Putin dupa ce s-a inserat? Da-ti bine seama: nu cumva era mai spre miezul noptii?
— Tocmai ma culcasem, raspunse Ghita cam tulburat.

— Tocmai te culcasesi? grai comisarul. Eu nu stiu cand ai d-ta obiceiul sa te culci. Dar sa fie asa. Cine era omul acela?
— Nu stiu.
— Nu cumva era Raut, tot Raut, care plecase de cu seara?
— Nu! raspunse Ghita hotarat.
— Ei bine! urma comisarul nerabdator. Au stat, omul cu muierea, pana dimineata la Lica?
— Nu, raspunse iar Ghita. Au plecat iar peste putin.
— Peste putin? O tii bine minte aceasta! Nu cumva era in zori de zi?
— Tocmai atipisem! grai Ghita cam speriat. Catva timp ei stetera toti trei nedumeriti, ca si cand ar fi auzind undeva ceva si ar voi sa-si dea seama ce era ceea ce auzisera, si unde, si cum. Ghita, care nu stia nimic despre marturisirile lui Marti, nu intelegea unde bate comisarul cu intrebarile lui, iar Pintea si comisarul, vazand marturisirile celor doi oameni luati la cercetare, isi dadeau silinta sa se dumereasca asupra lor. Comisarul, care din marturisirea lui Marti isi facuse gandul ca Buza-Rupta si Saila au calcat de cu seara pe arandasul, iara spre miaza-noapte Raut a venit sa-l vesteasca pe Lica despre cele petrecute si sa-i aduca poate o parte din lucrurile rapite, credea ca Ghita spune dinadins un neadevar; el facu dar cativa pasi inainte, privi aspru in ochii lui Ghita si intreba:
— Carevasazica, omul care a venit cu femeia nu era Raut; el a venit numaidecat seara, cum am zice, chiar pe timpul cand arandasul fusese calcat, si a plecat peste putin?
Pintea facu un pas inainte, ca sa-i cada mai in fata lui Ghita, isi trase cu mana peste fata si increti sprancenele. "Daca-i asa, isi zise el, atunci Lica a plecat, l-a calcat pe arandasul si iar s-a intors la carciuma, iara Ghita e napastuit." Purtat de acest gand, el privi drept in fata lui Ghita si-i facu semn sa zica da.
— Nu pot sa jur, raspunse Ghita, cu toate ca nu-i scapase acest semn. Stateam la fereastra si poate ca n-am auzit si n-am vazut bine. Poate ca era Raut. Apoi, atipisem mai nainte de a fi plecat ei si nu pot sa-mi dau seama de timpul care a trecut la mijloc.
— D-ta ai vorbit cu Lica si cu ceilalti despre arandas? grai comisarul staruitor.
— Da! raspunse Ghita, cam scos din sarite prin aceasta trecere neasteptata de la un lucru la altul, insa numai cu Lica singur, care m-a intrebat cand vine arandasul, fiindca ar fi avand, precum zicea, o vorba cu dansul.
— Numai atat?
— Numai.
— A mai auzit cineva?

— Nu cred, raspunse Ghita stramtorat. Ma luase la o parte.
— Apoi, daca nu aveati alta de vorbit, grai comisarul zambind, ce nevoie aveati sa vorbiti in taina?
Ghita dete tulburat din umeri. Pintea nu se mai putu stapani. El intelegea pentru ce Lica a vorbit in taina si cu toate aceste destul de tare, pentru ca si altii sa-l auda.
— Nu cumva, zise el apasand asupra fiecareia dintre vorbe, Samadaul a vorbit asa pentru ca sa te puna la banuiala daca se va fi dovedind ca el a calcat pe arandasul?
Pe Ghita-l trecura o data fiorii.
— Asta nu e cu putinta! zise el inecat de navala sangelui. Nu se poate! sopti apoi cu glasul pierit al omului ce-si apara viata. Nu pot sa dovedesc ca atat am vorbit cu Lica si numai atat, cat va spusei; dar pot sa jur pe paine si sare, pe cruce si pe sfanta evanghelie ca n-am vorbit mai mult, pot sa jur, adause deznadajduit, ca Lica a stat toata noaptea la carciuma.
— O vom descurca noi si asta, ca sa vezi ca stim sa curatim drumurile de oameni rai! grai comisarul multumit de capatul la care a ajuns, in vreme ce Pintea isi musca buzele si-si rupea unghiile de la degete, iara Ghita sedea descordat in fata lor.
Dupa cum spusese Pintea de mai nainte, Ghita nu putu sa se intoarca acasa decat ca om lasat pe chezasie.
Plecand sa-si caute oameni de chezasie, el simti ca ii slabesc deodata toate puterile; privirile oamenilor cu care se-ntalnea pe drum il ardeau parca, si asa mergea drept inainte, fara de a mai indrazni sa-si ridice ochii de la pamant ori sa priveasca in laturi.
Cel dintai la care se duse, cumnatu-sau Andrei, fratele Anei, fiind un om nemaiumblat in asemenea treburi, se cam codi cand afla de ce e vorba. Aceasta-l facu pe Ghita si mai nehotarat. Mergand la popa, un var al sau, ca sa-l roage si pe acesta, el se opri mai adeseori in cale si, daca nu ar fi trebuit sa se gandeasca la Ana si la gospodaria sa, el s-ar fi dat chiar de pe acum prins, ca sa nu se mai puna in sarcina altora. Popa primi bucuros sa-i fie om de chezasie, ba il si imbarbata, spunandu-i sa nu se mai teama de nimic, daca se simte nevinovat; insa in acelasi timp ii da sfaturi bune si-l mustra pentru ca s-a dus la Moara cu noroc.
Popa ii facu totodata si hartia de chezasie, pe care trebuia sa o dea comisarului inainte de a pleca, si astfel, cam pe la 4 ceasuri dupaamiazazi, Ghita putu sa-si puna caii la caruta si sa plece.

Dar cand era sa plece dimpreuna cu Laie, ii veni o femeie inalta si smeada, cu buzele subtiri si cu ochii mici, neastamparati, si-l vesti sa mai astepte, fiindca vine si Pintea caprarul. Aceasta femeie, imbracata pe jumatate taraneste, era Uta, slujnica pe care o cautase Pintea dupa intelegerea ce avusesera de dimineata.
— Bine, grai Ghita, am mare trebuinta de o slujnica, dar nu toc- mai acum; am sa vin in zilele aceste sa te iau. Dar, adauga el peste putin, mai stai pe aci pana ce vine caprarul, ca sa vad cum v-ati inteles.
Singur nu-si dadea seama pentru ce, dar era hotarat sa nu o ia chiar acum cu dansul; insa dupa ce Pintea veni si zise scurt: "Iaca, ti-am adus si slujnica", el nu mai indrazni sa zica nimic, ci-si calca pe inima, desi parca simtea ca Pintea ii pune aceasta femeie de panda in casa.
Plecand, Ghita mana caii, Pintea sedea langa el, iara Laie se facuse ghem in fundul carutei, langa Uta, care-si adusese in pripa si o legatura cu rufe, pe care si-o pusese pe un snop de coceni, ca sa sada bine.
Pintea era tacut ca de obicei, iara Ghita sedea ca pe spini langa dansul.
— Sa nu te miri! ii zise Pintea intr-un tarziu. Eu am porunca sa-ti caut casa pentru ca sa vad daca nu voi gasi ceva ascuns in casa ta. Stiu ca n-am sa gasesc nimic, dar trebuie sa ma supun la porunca.
Obosit cum era, Ghita nu putu sa-si dea numaidecat seama de- spre intelesul acestor cuvinte.
— Adica si asta!? zise el cam nepasator. N-au fost destule cele de pana acum!? Bine, Pinteo, adauga apoi peste putin mai viu, spune-mi, tu, pe sufletul tau: ma crezi tu ori nu ma crezi pe mine vinovat?
— Nu ma intreba, ca nu pot sa-ti raspund! grai caprarul apasand asupra vorbelor.
Ghita tresari si ochii i se umplura de vapaie.
— Inteleg, zise el. Aceste sunt cuvinte pe care ti le-am zis eu tie asta-dimineata. Vrei sa mi le aduci aminte. Dar sa stii un lucru: nu se poate sa-i faci unui om mai mare nedreptate decat sa-l mustri pentru o greseala pentru care-si face el insusi destule mustrari. Daca n-ai destula vreme sa ma cunosti, rusine sa-ti fie de slabiciunea ochilor tai!
— Noi banuim pe toata lumea, grai caprarul; asta ni-e meseria.
— Sa-ti fie de bine! raspunse Ghita privindu-l cam peste umar. Crede-ma ca prea putin imi pasa daca ma crezi asa ori altfel: eu tot eu raman.
Pintea nu era omul care sa raspunda de asemenea vorbe; ei isi urmara dar calea in tacere, insirand fiecare gandurile sale. Pintea spusese adevarul cand zisese ca banuieste pe toata lumea. Oricum se sucea si invartea, el nu putea parasi gandul ca Lica a fost acela care a calcat pe arandasul si-l cuprindea un fel de nebunie

cand se gandea ca si asta data ii va scapa. Il vedea parca razand pe sub mustata si laudandu-se intre pahare... Iara Ghita, fie dinadins, fie din nepricepere, ceea ce pentru Pintea era totuna, se facuse aparator al lui Lica, se pusese alaturea cu el, ii daduse mana de ajutor.
Dar si Ghita vorbise din inima cand spusese ca prea putin ii pasa. Acum chiar nici Pintea nu se sfia a-i spune ca-l banuieste, el se simtea mai bun decat cum il credeau altii, prea bun pentru oamenii in mijlocul carora se afla, si daca mai nainte il apasa gandul ca nu mai poate umbla prin lume decat sub scutul cinstei altora si ca in curand va trebui, poate, sa cada la inchisoare, acum iar isi ridica fruntea, deoarece simtea ca toti acei care il osandeau, aflandu-se la stramtorarea in care se aflase el, s-ar fi dovedit mai slabi, mai nesocotiti ori mai rai decat dansul. "Da, isi zise el, am primit porci de furat de la Lica, dara voi, fiind pusi in locul meu, ati fi mers mai departe decat mine ori v-ati fi aruncat cu nesocotinta in primejdie". Era o amarnica dezamagire in aceste cuvinte. In clipa cand le zicea, el se simtea mai sarac decat pana atunci. Pierduse toate bucuriile, toata parerea de bine pe care omul o simte cand vede pe acela pentru care simte tragere de inima, cand ii vorbeste, cand poate sa-i faca vreo multumire, cand primeste o vorba buna de la dansul, cand se gandeste la el, pierduse mangaierea ce se revarsa peste sufletul omenesc la vederea podoabelor lumii, caci nimic nu da lumii o mai stralucita podoaba decat omul despre care putem sa ne facem ganduri bune!? Despre Pintea, un fost tovaras al lui Lica, om iesit din fundul temnitelor ca sa-si urmareasca prietenii de mai nainte, om care banuieste pe toata lumea, fiindca asta ii este meseria; pentru acest om el se departase de Ana, sotia sa; in acest om pusese el mai multa incredere decat in aceea cu care era legat pe toata viata. Dar Ghita nu se mustra pentru aceste, ci se bucura numai de un nou gand, care incetul cu incetul se strecura printre celelalte si-i umplu in cele din urma sufletul de mangaiere. La urma urmelor, toate le facuse din dragoste catre dansa, din dorinta de a o vedea vesela si multumita, de a o feri de orice suparare, de orice necaz, de orice gand rau. Ce-i pasa lui acum de Pintea, de judecati, de trebile arandasului, ce-i pasa de gandurile ce-si va fi facand lumea?... Caci mare drept avea batrana cand vorbea de linistea colibei; aici si numai aici e limanul de scapare, cand, la nevoie, ca totdeauna, lumea te paraseste. Ghita incepu sa mane mai iute, caci drumul ii parea prea lung. Simtea ca ea il asteapta cu neliniste, ii vedea neastamparul si ii parea o vesnicie la mijloc pana ce va putea sa o vada si sa-i graiasca un cuvant, numai un cuvant, numai cateva vorbe: "Ano! nu te nedumeri, nu te intreba la ce ma gandesc cand ma vezi tacut, caci toate le fac numai din dragoste catre tine, care ai luminat zilele vietii mele; nu-ti face ganduri rele, ca nu

vreau sa imparti necazurile vietii cu mine, ci sa le port eu insumi. Ano! te gandeste ca-mi trece ca un junghi prin inima cand te vad trista ori mahnita si ori de ce te-ai intrista ori mahni, eu nu pot sa cred alta decat ca eu sunt de vina. Ano! sunt un om banuit, om lasat pe chezasie, am poate sa cad la inchisoare, dar tu nu te mahni cand vei vedea ca jandarmii se pun sa ne caute in casa, ci-ti pune toata credinta in mine, caci toate vor trece in cateva zile si cata vreme dragostea catre tine imi va lumina calea, ferita vei fi de orice suparare. Uite, in trei zile plecam de aici si traim mai departe cum am trait odinioara. Acum, cand simt ca pentru tine e mai bine asa, nu mai stau la indoiala, ci plec cu parere de bine."

— Ce-i asta!? striga deodata Pintea, ridicandu-se iute in picioare. Ghita tresari ca desteptat din somn si privi in toate partile, ca sa vada ce-l speriase pe Pintea.

Era aproape de Moara cu noroc. Nu-i mai despartea decat un deal. Ploaia incetase; norii se rarisera si razele soarelui furisat din dosul norilor atingeau de asfintit culmile dezvelite ale Bihorului, care de aici nu se vedeau decat ca de cateva palme in dosul dealului, acoperit cu padurea deasa, ce se intindea la stanga drumului. Pe drum statea o trasura boiereasca fara de cai.

— Mana! grai Pintea. Aici nu e bine. Ghita se ridica si el in picioare, apoi dete frau cailor, gandurile bune ii pierira ca si cand le-ar fi luat cu mana si mintea i se opri pe catva timp in loc.

Sosind la trasura, ei nu gasira decat trupul unui copil mort de o lovitura pe care o primise, precum se vede, cu patul pustii in ceafa: el era aruncat la cativa pasi pe iarba, cu hainele lipite de trup, cu ochii iesiti pe jumatate din cap si cu fata plina de sange inchegat.

In cealalta parte a trasurii mai era o mare balta de sange inchegat, si capra de asemenea era pe ici, pe colo insangerata, desi ploaia spalase sangele de pe ea. Urmele pe drum erau spalacite, iara pe iarba nici nu se vedeau deloc, fiindca le spalase ploaia; numai la vale se cunosteau urme de copite, dar si aceste se pierdeau la departare de vreo suta de pasi.

Pintea isi dete seama de toate aceste, facu un ocol imprejur, apoi se intoarse iar la Ghita, care statea dimpreuna cu Laie, incremenit, in drum, in vreme ce Uta ramase cuprinsa de fiori in caruta.

— Ce-a fost aici? zise el tulburat. Iti vine sa juri ca slugile si-au omorat stapanul, si tot nu-mi vine sa cred. Ei! nu inteleg, urma apoi peste putin. Au plecat la vale, pe cat se vede de pe urme, apoi au legat carpe cu calti la copitele cailor si s-au intors in padure.

Ghita dete din umeri.

— Nu cumva esti gata sa juri ca nici asta n-a facut-o Lica! grai Pintea, in vreme ce vinele i se umflara si ochii parca erau sa-i iasa din cap.
— Bine! Ti-ai iesit din fire!? zise Ghita privind buiguit la el.
— Nu, raspunse caprarul, dar minune ca nu-mi ies! Pentru ca aici e ceva la mijloc, urma el aprins. Sa nu pierdem vremea; Uta ramane aici, iara noi plecam toti trei ca sa cautam urma din padure. La locul mai ses, caci hotul cuminte nu umbla pe coaste, unde luneca calul si lasa urme, pe la balti, unde ramane urma, pe langa buturugi, unde se aduna putregaiul si pamantul se prafuieste sub copita calului...
— Haideti! Ghita stete catva timp nehotarat.
— Eu nu ma duc, zise el apoi. Am plecat dimineata, asa zicand, fara de veste de acasa, si cine stie ce s-a intamplat de atunci pe la carciuma. Ma duc sa vad cine au fost aici cu trasura asta.
— Fara de mine nu poti sa te duci! ii zise Pintea aspru.
— Vorba si asta! grai carciumarul cam nepasator. As vrea eu sa vad cine ma opreste sa ma duc la nevasta si la copii! ca om lasat pe chezasie, adauga el peste putin.
— Eu te opresc! Am porunca sa-ti caut casa si nu te las sa intri in ea decat deodata cu mine. Trebuie sa intelegi de ce.
Ghita se intoarse in calcai, sari in trasura si apuca in o mana franele, iar in cealalta biciul.
— Da-te in laturi! zise apoi asezat, cand vazu ca Pintea sare sa apuce capastrul unuia din cai.
Pintea nu se misca.
— Pinteo! grai Ghita zambind. Nu ma baga in pacate. Ce vrei tu!? Vad un copil omorat in drum, abia cateva impuscaturi de la casa mea, si tu crezi ca am eu inima in mine sa-mi las copiii mei inca un ceas macar singuri in pustietatea asta! Daca vrei, vino si tu acum, iara daca nu vrei, lasa-ma, ca n-am vreme sa mai astept... Da-te in laturi! striga apoi hotarat, cand vazu ca Pintea se incapataneaza, da-te in laturi, striga iar ridicand biciul, ca daca nu, le dau frau cailor si trec cu caruta peste tine. O loaza ca tine nu ma opreste pe mine in cale!
— Cum ai zis? Loaza!? grai Pintea, lasand cam ametit capastrul din mana. Acu du-te, daca vrei!
Ghita dete cu biciul intre cai si pleca, parasind pe Laie in mijlocul drumului.
Era in amurgul serii cand Ana vazu caruta lui Ghita in culmea dea- lului despre Ineu, venind la vale si venind, incat era sa crezi ca are sa se sfarame in bucati. Ana-si opri rasuflarea si inima incepu sa i se bata in piept. Deo- data ea tresari si tot sangele ii navali in obraji.

Ghita era singur cu o femeie, fara indoiala slujnica pe care si-o poftise Lica. Nevasta isi uita deodata toate nedumeririle, tot neastamparul cu care-si asteptase barbatul si nu mai simti in ea decat o singura pornire patimasa, sa mearga la femeia aceea si sa-i traga cu ghearele pielea de pe obraji. Era ametita, tremura in tot trupul si nu se putea misca din loc, cand Ghita se dete jos din caruta si se apropie de dansa.
— Ce-i? zise el privind in fata ei alba ca varul.
— Ce sa fie! Nimic! raspunse ea stapanindu-si mania. El o lua de mana si-o duse in casa.
— Ce s-a intamplat? ii zise apoi. Cine a trecut astazi pe aici?
— Oameni, fel de fel... zise ea inecata.
— Ano! grai barbatul induiosat. Nu vorbi asa cu mine, acum, toc- mai acum nu vorbi asa. Ai dreptate sa fii mahnita: m-am dus fara de veste, asa zicand, si nu ti-am spus, precum ar fi trebuit, cum stau lucrurile. Afla acum ca asta-noapte l-au calcat pe arandasul, l-au batut de moarte si-au luat de la el bani, aur si argintarie, tot ce-au gasit si putut duce. Afla ca m-au luat si pe mine la banuiala, si ca nu m-am intors acasa decat pe chezasie. Acum, intorcandu-ma de la Ineu, am gasit in drum o trasura boiereasca si langa ea un copil ucis si aruncat la marginea drumului. Cine-a mai fost in trasura aceea? spune-mi, ca sa-l vestesc pe Pintea.
Ana statea ca un stalp de piatra inaintea lui si asculta cu incordata luare-aminte, insa cuvintele lui parca ii sunau a sec in urechi si nu puteau sa strabata pana la inima ei, tulburata de alte ganduri.
— O femeie a fost, zise ea, o domnisoara, o vaduva tanara! Mai stiu eu cine!? Vor fi dus-o cu dansii, caci era tanara si frumoasa, urma ea cu patima, plina la fata si la trup, iara voi, barbatii, nu va ganditi decat la d-alde astea.
Ghita ramase nemiscat inaintea ei.
— Ce-i, Ano? Ce ai tu!? zise el ingrijat, si se apropie ca sa o cu- prinda cu bratul si sa-i priveasca mai dinadins in fata.
— Lasa-ma! ii sopti ea inecata, si-l dete cu cotul la o parte. Lasa- ma, ca-mi vine rau cand ma atingi.
— Nu te las! striga el deznadajduit, si o cuprinse cu amandoua bratele. Trebuie sa stiu ce ai! Asa nu te-am mai vazut. Aveai sa-mi spui ceva asta-dimineata; graieste. Tu nu esti bine! E primejdie, sfinte Doamne, e primejdie la casa mea... Ti-a dat cineva ceva! Te-a vrajit? Ce-i?!
Ana incepu sa rasufle din greu, sa se inece de plans si sa-si stranga pumnii ridicati in sus.

— Ce cauta muierea asta aici?! zise ea razand incat i se vedeau dintii. Ghita, ce cauta? Muierea ce cauta? Ce vrei tu sa faci din casa mea!?
El o lasa din brate si ramase privind tulburat la dansa, tulburat, dar rece ca sloiul de gheata.
— E oare cu putinta!? zise el incet. Mintea mi se opreste in loc. E vorba de oameni morti, omorati in drum, de o femeie care a fost rapita de langa copilul ei mort, e vorba de cele mai grozave lucruri, si tu nu ai alt necaz pe lumea asta decat pe acela ca eu am adus o slujnica in casa.
— Ce-mi pasa mie de altii! raspunse ea. Mai mult amar n-a fost in viata lor intreaga decat este acum in sufletul meu: e mai grozav sa traiesti cum traiesc eu decat a fi ucis in drum. Tu nu ma omori, Ghita; ma seci de viata, ma chinuiesi, imi scoti rasuflare cu rasuflare viata din mine, ma lasi sa ma omor eu din mine.
— Lasa-ma dracului, nu ma mai harsi si tu, grai sotul mutand un scaun din loc, ca destule am eu pe capul meu...
— Daca le ai, tu ti le faci singur, raspunse ea inrautatita. Hei! Ghita, sa nu te bata pe tine suspinele mele! Prea ma crezi tu pe mine proasta; insa nu sunt proasta, ci am slabiciune de tine. Asta-noapte ma gandeam sa-mi iau copiii si sa plec de aici, lasandu-te singur cu pacatele tale; stiu ca asa ar trebui sa fac, dar nu pot, iaca, nu pot, nu ma lasa inima, n-am putere si simt ca, orice ai face, eu tot tin la tine, cata vreme nu trebuie sa cred ca-ti cad ca o sarcina pe cap. Nu te mai ascunde de mine... Zici ca l-au calcat pe arandasul? Crezi tu ca eu nu v-am auzit ieri vorbind de dansul? Crezi tu ca eu n-am inteles cele ce s-au petrecut asta-noapte? Crezi tu ca nu l-am vazut pe Lica intorcandu-se in zori de zi de la Ineu?!
Ghita adunase peste zi mult venin si multa manie in sufletul sau, si acum tot acest venin, toata aceasta manie se aduna la un loc: el rasufla o data din greu, se dete un pas inapoi si grai incet:
— Ce vrei tu sa zici, Ano?
— Stii tu prea bine ce voiesc sa zic! raspunse ea razandu-i in fata. Tu cu Lica, voi, in intelegere, l-ati calcat pe arandasul, dar nu te teme, caci eu sunt prea ticaloasa ca sa te pot da de gol.
— Adica si tu! grai Ghita inecat de manie, apoi se apropie de dansa, pas cu pas, precum paianjenul se apropie de musca prinsa in mreaja maiastra, o masura cu ochii, isi ridica amandoua mainile asupra si ramase catva timp nemiscat si gata de a se arunca la ea.
— Da, zise ea razandu-i inca o data in fata, omoara-ma, ca esti mai tare decat mine! Ai inceput odata, urmeaza mai departe, mergi pana la sfarsit!
El isi inclesta ghearele in umerii ei fragezi, o tinu stransa inaintea sa, apoi intreba:

— Tu zici ca eu m-am inteles cu Lica pentru ca sa-l calce pe arandasul?
— Da! raspunse ea hotarata.
— Tu zici ca asta-noapte eu l-am vazut pe Lica plecand, iara tu l-ai vazut intorcandu-se?
— Da! raspunse iar Ana. El ii scuipa o data in fata, apoi isi lua mainile de pe ea.
— Mi-e scarba cand ma gandesc ca am o nevasta care poate sa mai traiasca cu un om precum tu ma socotesti pe mine, zise el, si iesi din casa cu amandoua mainile in cap.
Iara Ana se lasa pe patul de alaturi si incepu sa planga un plans usor si alinator.

X

Pintea nu se facuse degeaba jandarm: de cate ori era vorba sa se puna pe urma facatorilor de rele, el isi schimba toata firea si-l vedeai ca se face neastamparat ca si copoiul cand simte mirosul ierbii de foc; cu atata mai nerabdator era asta data, cand cele petrecute il priveau foarte de aproape. Ii era ca si cand ar fi pus prin intuneric mana pe facatorii de rele si s-ar fi temand ca-i scapa mai nainte de a se face lumina, ca sa-i poata vedea.
Mai ales departarea cu totul grabnica a lui Ghita il scoase cu desavarsire din sarite. Dac-ar fi gasit la Moara cu noroc, fie chiar in lada lui Ghita, ceva din lucrurile furate de la arandasul, el tot n-ar mai fi stat la indoiala si ar fi zis ca Ghita poate sa fie napastuit; acum insa, cand il vazu departandu-se, inima i se umplu de manie, si mania il orbeste pe om. Nici acum insa mania lui nu era pornita asupra lui Ghita, ci asupra lui Lica, deoarece numai Lica era de vina pentru cele petrecute. Orbit, precum era, de manie, Pintea nu putea sa vada copilul omorat fara ca sa-si zica: "Am sa dovedesc ca tu l-ai omorat, chiar si daca n-ar fi adevarat". El nu-si mai pierdu dar timpul, ci, lasand pe Laie la trasura din drum, isi dete seama daca pusca ii este bine incarcata si pleca singur cu vinele incordate spre padure.
Norii se rarisera si luna plina, iesind pe ici, pe colo in campul senin al cerului, arunca umbrele impleticite ale copacilor desfrunziti, ca o mreaja nesfarsita, peste fata pamantului; ba chiar si atunci luna se ascundea in dosul norilor, noaptea era destul de luminata pentru ca un om ca Pintea sa poata vedea la departare de vreo suta de pasi imprejurul sau. Ii era cu toate aceste greu sa afle urma, deoarece pamantul era acoperit cu frunzele cazute in curand, care fosneau in linistea noptii sub picioarele lui. Timp indelungat el umbla dar mereu dupa baltile ce-i scaparau de departe sub razele lunii, dupa licurirea putregaiului pe la locurile mai umbroase si aruncand din cand in cand, dupa obiceiul sau, cate o injuratura.

Afland apoi urma unuia dintre cai, el incorda cocosul pustii, intra mai adanc in padure, urca pana la culme si incepu sa coboare spre valea cealalta.
Era inspre miezul noptii cand el dete peste trupul intepenit al unei femei tinere, imbracate in negru. Ea nu era injunghiata, nu gatuita, nu impuscata: se inabusise cu carpa pe care i-o legasera peste fata, ca sa-i astupe gura.
Pintea era om otarat; e insa ceva tainic in trupul mort, si in clipa cand se lasa in genunchi pentru ca sa-l priveasca mai de aproape, il trecu un simtamant de induiosare. Mult nu putea sa-l tina acest simtamant; trebuia sa se piarda in fata parerii de bine pe care o simte tot omul cand, dupa multa cautatura, afla, in sfarsit, ceva. El pipai dar trupul si cauta cu tot dinadinsul ca sa vada daca nu cumva ucigasii au uitat ceva la fata locului; apoi isi potrivi chivara in cap, lua pusca, de curea, peste umar si ridica iute trupul de la pamant, ca si cand ar trebui sa se teama, ca nu cumva sa-l piarda daca va mai zabovi.
Dar, voind sa faca un pas inainte, el se simti oprit in loc, se mai opinti o data, in vreme ce simti ca-l furnica de-a lungul spinarii si ca perii i se ridica in cap, apoi puterile il parasira, scapa trupul din brate si cazu cat era de lung peste el.
Calcase pe capatul biciului cu care hotii legasera mainile femeii la spate si pe care-l uitasera in zapaceala lor.
Singur in miez de noapte si aruncat ca din senin peste un trup mort, Pintea nu putu sa creada decat ca e Necuratul la mijloc si nimic nu era mai aproape de mintea lui decat gandul sa se ridice si sa o ia fuga incotro il duc picioarele. Dar ridicandu-se pe jumatate si privind ingrozit imprejurul sau, el simti ca nu poate sa lase trupul aici, il cuprinse iar in brate si se departa cu pasi grabnici, ca si cand s-ar sti urmarit de cineva. Si in adevar, el era urmarit.
Laie, pe care-l lasase singur, nu era omul pe care-l poti pune sa stea peste noapte de straja la un mort. Putin dupa plecarea lui Pintea, il apucase uratul. O trasura parasita la marginea drumului, balti de sange, un copil mort cu totul aproape, aceste nu erau lucruri cu care oameni ca Laie se pot tine de urat. Acum ii vedea parca pe oamenii cu fetele acoperite ivindu-se pe la marginea padurii, iar peste putin copilul parca incepea sa se miste. Si cu cat noaptea inainta, cu atat mai furioasa ii parea fata copilului, pe care, ce-i drept, nu o vedea, dar, dupa loc si imprejurari, si-o inchipuia cu atat mai viu. In cele din urma, el pleca spre Moara cu noroc, iutindu-si din ce in ce pasul. La departare de cateva sute de pasi, el incepu sa fuga. Vedea oarecum in dosul sau cum copilul se ridica, se lungeste, isi intinde bratele ca sa-l apuce si porneste cu pasi mari dupa el; si cu cat fugea mai tare copilul, fara de a-si schimba pasul, cu atat mai mult se apropia.

Cand sosi fara de rasuflare la carciuma, afla pe cei doi jandarmi stand la chibzuiri daca e sa-i mearga lui Pintea intr-ajutor ori trebuie sa ramana la carciuma.
— Ce-i? Ce s-a intamplat? intreba unul dintre dansii, cand il vazu pe Laie venind in fuga mare.
Ghita, care statea rezemat de unul din stalpii cerdacului, se intoarse spre Laie.
— Nu-i bine! raspunse acesta, lasandu-se ametit pe laita. Caprarul s-a dus in padure ca sa caute urma si m-a lasat pe mine singur, singur cu mortul.
— Si de ce n-ai stat acolo? intreba Ghita. Laie simti ca are sa manance bataie daca va spune adevarul.
— Ba bine ca voi sta, raspunse el cam tulburat, sa ma omoare oamenii cu fetele acoperite! Au venit, adause cu indrazneala, amandoi au voit sa ma omoare.
Jandarmii nu mai aveau timp sa se gandeasca daca Laie spune ori nu adevarul; era destul ca trasura cu copilul mort a ramas singura in drum, pentru ca ei sa se hotarasca a pleca. Lua deci fiecare cate un cal de la Ghita si plecara in saltate, lasandu-l pe Ghita rezemat de stalpul cerdacului, cum il gasise Laie.
Pe cand Pintea inainta cu urma gasita mai adanc in padure, ei se aflau la trasura, iara pe cand el atinsese culmea, unul dintre dansii, Hantl, un neamt cat un munte, il cauta pe la marginea padurii.
In acelasi timp din valea cealalta urcau la deal alti doi oameni, care isi duceau caii inseuati de capastru, inaintand cu bagare de seama si fara de zgomot pe o urma ce le parea cunoscuta.
Cand Pintea isi descarca in cadere pusca, atat cei doi oameni, cat si jandarmii ramasera pe o clipa nemiscati, apoi oamenii se aruncara in sei, isi trasera cate o carpa vanata peste fata si pornira cu hotarare la deal; jandarmul ramas la trasura pleca spre padure, iar Hantl o lua la fuga spre partea padurii la care se descarcase pusca.
Pintea trecuse culmea si se afla la vreo mie de pasi de la locul unde gasise trupul femeii, cand deodata auzi mai intai doua impuscaturi, apoi o a treia si peste putin, despre drum, o a patra, descarcata de catre jandarmul ramas la trasura si plecat acum la deal.
— Unde sunteti, mai Pinteo, mai! striga el acum tare, incat rasuna toata padurea.
— Hoa-hop! Atineti-va-ncoaa! raspunse Pintea si, lasand trupul mort la pamant, pleca spre partea la care se descarcasera cele trei focuri, in vreme ce el isi incarca pusca si striga mereu ca iesit din fire: "Hoa-hop! hoa-hop! dupa mine, mai!"
Iesind iar la culme, el auzi copitele cailor batandu-se de radacini si scaparand pe pietre, insa departe-n vale, pana unde nu putea sa-i bata pusca, incat de urmarire

nici nu mai putea sa fie vorba, deoarece, ajungand paraul, calaretii dadeau prin apa si li se pierdea urma.
Peste putin el gasi pe Hantl intins la pamant si plin de sange, insa nu mort. Plumbul intrase in preajma umarului drept; afara de aceasta, ii era infipt un cutit prin gat, inspre inima.
Pintea avea slabiciune de tovarasii sai; insa cea dintai pornire a lui fu sa puie mana pe cutitul pe care hotii, fie dinadins, fie din zapaceala, il lasasera, si isi sfasia camasa, ca sa stearga si sa lege ranile lui.
Ranitul, slabit de dureri si de pierdere de sange, nu putu rosti decat cuvintele: "Cautati biciul, l-au uitat aici", apoi isi ridica mana in care tinea carpa vanata pe care o smucise de pe fata celui ce-l injunghiase, si-si pierdu simtirile.
Toate aceste se petrecura atat de iute si intr-un sir atat de neingaduit, incat lui Pintea nici nu-i ramanea timp sa se mai gandeasca la cele ce facea, si cand se vazu, tarziu dupa miezul noptii, iar in drum, ii era parca s-ar trezi din somn si nici nu mai cauta sa-si dea bine seama de starea lucrurilor. Simtea numai ca l-a prins, in cele din urma, l-a prins si-l tine strans pe Lica. Biciul, un bici cu codiristea de os impodobita cu verigi de argint si cu ghintulete de aur, era al lui, il vazuse chiar el in mai multe randuri la dansul... Apoi cutitul, apoi Hantl nu era mort si putea sa spuie pe cine a vazut cand a rupt carpa.
Dar, sosind inspre amurgul zilei la Ineu, Pintea incepu a se dezmetici. Hantl era mort si nu mai putea sa spuie nimic, iara jandarmii ce umblasera sa-i prinda pe Saila si pe Buza-Rupta nu i-au gasit pe acestia nicaieri, dar au aflat la casa lui Buza-Rupta o parte din argintaria arandasului, ascunsa sub streasina, ba unii din cei de fata erau gata sa jure c-au vazut un cutit ca cel de la Pintea in mainile lui Saila. Nimeni nu se mai indoia dar ca oamenii care l-au ranit pe Hantl nu erau decat oamenii cu fetele acoperite care il calcasera pe arandasul, adica Buza-Rupta si Saila, ca unii ce plecasera atunci seara la Ineu. Iara cat pentru bici, mai ales comisarul era de parere ca Lica nu e dintre oamenii care isi uita biciul, si un bici ca al lui poate sa aiba si altii.
Pintea-si puse mainile in cap. Era de felul lui om care nu suferea nici un fel de impotrivire, si mai ales acum, dupa zoala prin care trecuse, ii venea sa ridice patul pustii si sa dea orbis in toate partile, ca sa nu mai ramaie viu nimeni dintre cei ce-l aparau pe Lica.
— Carciumarul de la Moara cu noroc a fugit, ii zise el comisarului; acu degeaba ne-am mai duce sa facem cercetare la casa lui.
Comisarul puse numaidecat doi jandarmi pe drum, ca sa-l aduca pe Ghita legat la Ineu, si numai apoi asculta pe caprarul mai departe.

Pe cand acesta ii spunea cum a scos lucrurile la capat, sosira si jandarmii, care umblasera sa-l prinda pe Lica, si adusera stirea ca el trebuie sa fie chiar in Ineu, unde venise, precum se zicea, inca marti dimineata, ca sa astepte pe o doamna de la Arad, careia avea sa-i dea pretul unei turme vandute la targul de la Zarand, unde-i intalnise pe Saila si pe Buza-Rupta.
Obosit si infierbantat, cum era, de-abia se mai tinea pe picioare. Pintea-si lua iar pusca si pleca sa-l caute si sa nu-i mai lase timp de rasuflare; si, in adevar, peste vreun ceas dete de el tocmai la marginea Ineului, la casa prietenului sau Acrisor, il lua din pat, unde zacea prins de friguri, si se intoarse cu el la cazarma.
Lica fusese de multe ori prins si avea obiceiurile sale in asemenea imprejurari: el se dadea prins, fara ca sa mai intrebe pentru ce; insa era stiut ca nu da raspuns la nici un fel de intrebare decat inaintea judecatorului.
Pentru asta data el se abatu de la obiceiul sau. La inceput era galben ca ceara si abia ingana cuvintele; insa pe cand se intorceau la cazarma era ziua, oamenii umblau pe ulita, si fata cu oamenii Lica pana chiar si-n patul de moarte ar fi stat drept si indraznet. In cele din urma, el incepu sa-si roada mustata cu dintii si sa zambeasca in el.
Pintea, care mergea cu pusca pe umar in urma lui, il urma cu privirea si, cu cat il vedea mai nepasator, cu atat mai mult se indarjea.
— Am auzit c-ati gasit o trasura si-un copil mort la marginea drumului, grai Lica intr-un tarziu; nu cumva crezi c-o poti pune si asta in socoteala mea?!
— Nu stiu! raspunse Pintea stapanindu-se. Departare de vreo cincizeci de pasi inaintea lor stateau trei oameni de vorba la portita. Lica arunca ochii la dansii, apoi grai cam incet:
— Cand mi-oi vedea eu ceafa cu ochii, atunci sa stii ca incep a crede in harnicia voastra si a ma teme de voi! Eu sa fiu, mai, in locul tau, te dovedesc si chiar daca n-ai fi vinovat.
Pintea se opri in cale, rasufla o data din greu, privi manios la el, dar nu grai nimic.
— Stiu eu ce vrei tu, zise apoi dupa ce trecura de oameni, sa ma scoti din rabdare, ca sa ma dau de gol inaintea oamenilor; dar nu sunt eu omul pe care tu sa-l poti purta dupa placul tau.
— Apoi, daca vreau, ii raspunse Lica, o si fac, am si facut-o. Sa te vezi tu pe tine insuti, te-ai speria de ceea ce vezi. Parca e sa ma mananci de viu.
Era Lica Samadaul care graia aceste cuvinte, vestitul samadau, care acum trecea urmarit de un jandarm de-a lungul ulitei din Ineu, unde se facuse in noaptea trecuta o calcare si unde lumea era cuprinsa de spaima: Lica stia dar ca e privit din toate partile si orice miscare a lui e vazuta de o multime de ochi.

— Adica ce-i!? zise el oprindu-se in cale si tare, ca oamenii ramasi in urma lor sa-l poata auzi. Daca voi fi vinovat, voi merge la spanzuratoare, dar acu ma lasa in pace si nu ma carai; tu vezi ca ma duc fara nici o impotrivire.
Pintea puse oarecum fara de voie mana pe pusca si iar o lua, dar miscarea lui nu scapa oamenilor ce stateau pe la portite, si peste putin ei incepura sa se adune din toate partile spre dansii.
— Vezi ca e facuta? grai Lica iar incet: acum rade si tu, cum rad eu. Si sa stii ca azi, nu mai departe, am sa ma plimb cu tigara in gura printre oamenii astia si sa rad de prostia voastra.
— Mai Lica, baga de seama ca pusca-i incarcata si, daca-mi pierd rabdarea, o pierd de tot! ii zise Pintea.
Cu toata cumpatarea lui Pintea, cativa oameni se luara dupa dansii, iara unde se aduna in asemenea imprejurari doi-trei insi, peste putin lumea se ingramadeste. Pe cand ei sosira la cazarma, tot Ineul stia ca Pintea, caprarul, l-a prins pe Lica Samadaul si ca era sa-l impuste pe drum, in mijlocul ulitei, si vreo cincizeci de oameni doritori de a afla ceva despre cele petrecute veneau in urma lor. Pintea mergea drept inainte si se facea ca nu vede si nici nu aude nimic.
— Ce cautati aici? le zise oamenilor unul dintre jandarmii ce stateau la poarta cazarmii. Haid! acasa!
— Apoi de! nu te mira, grai Lica, oamenii vor si ei sa vada mania lui Pintea; era sa ma impuste pe drum; zice ca are el sa ma dovedeasca pe mine si chiar daca n-as fi vinovat...
— Asta n-am zis-o, grai Pintea, dar zic acuma ca, daca n-ajungi tu acum in furci, nu mai e dreptate in lume.
— Asa o fi! zise Lica, apoi se intoarse spre oamenii ce iar se ingramadisera spre dansii. Mai, adauga apoi, sa mearga cineva dintre voi la domnul Vermesy, la curte, si sa-i spuie ca ieri noapte i-au pierit vreo 70 de porci din turma si ca eu am fost prins si nu pot umbla sa-i caut.
Lica-i cunostea bine pe oameni; nu unul, ci zece plecara deodata, fara ca sa-si dea seama despre ceea ce fac, numai pentru ca sa poata zice ca si ei au facut ceva in niste imprejurari ca aceste.
— Uite cum se duc! zise el dar multumit si intra pe poarta. Inaintea comisarului, Lica spuse ca a vazut cutitul la Saila Boarul, si cand ii aratara biciul, el zise dezghetat:
— E al meu. Se vede ca l-ati gasit la Moara cu noroc, de unde cred ca ati luat si cutitul.

Mai departe el nu voi sa spuie nimic, ci ceru sa i se dea voie sa plece, fiindca are treaba si nu putea sa-si piarda vremea pe nimicuri. Si era destul sa insire numele stapanilor sai, pentru ca comisarul sa simta ca nu va putea sa-l tina inchis, caci Lica stia sa-si alege stapanii si putea sa si-i aleaga dupa plac, deoarece nimeni nu stia sa pazeasca o turma si sa o vanda atat de bine ca dansul. Alegea dar tot oameni cu trecere, precum era Vermesy, care, la nevoie, puteau sa-i faca si ei cate o treaba.
Domnul Vermesy Arpad avea trei turme si nu se mai indoia ca in timp de cateva zile le pierde pe toate trei daca se raspandeste stirea ca Lica a fost prins. Nu mai lipsea decat sa afle ca i-au si pierit cei saptezeci de grasuni din turma si sa intre la comisar cu vorbele: "Pe raspunderea mea sa-i dai drumul, ca sa-mi caute porcii!" Iara raspunderea lui Vermesy mergea foarte departe, caci el era prieten cu judecatorii, din care unul avea si el o turma sub paza lui Lica, si avea mare trecere la dl fispan, care putea sa-l sufle pe comisar, ca sa se trezeasca tocmai cale de trei poste. Daca Lica e vinovat ori nu, de asta nu prea era vorba: la urma urmelor, parca toti ucigasii se pedepsesc!? Mai ales cand oameni prea cumsecade au trebuinta de dansii...
Pe cand dar jandarmii se intorceau cu Ghta la Ineu, Lica iesea cu dl Vermesy pe poarta cazarmii, in fata lumii adunate aici.
— Nu-ti face ganduri grele, ii zise el lui Ghita in treacat. Lasa-te numai pe mine.
Ghita nu-i raspunse nimic, ci privi numai la el, ca omul pe care nu-l mai atinge nimic. Plecase de acasa fara de a fi grait vreun cuvant cu Ana ori cu batrana, fara de a-si fi pus gospodaria la cale si fara de a fi aruncat macar o privire la copiii sai; nu-i mai pasa de nimic, dar nimic nu mai voia sa stie.
Iara Pintea era obosit si se duse sa se culce, lasand sa mai caute si altii urma facatorilor de rele.

XI

Vineri dupa Sfantul Dumitru se tinu judecata. Raut si Acrisor fusesera prinsi chiar in ziua cand il adusesera pe Ghita la Ineu, Acrisor acasa la el, iara Raut in padurea de la Sicula, unde se aflau turmele. Tot in acea zi jandarmii au mai prins inca vreo sase alti oameni banuiti si au gasit cei trei cai lasati de pripas in hotarul Fundurenilor; insa urma celor doua slugi, feciorul si vizitiul, era pierduta, incat nu se stia daca au fugit ori au fost ucisi si ingropati la loc bine ascuns, ceea ce, dupa sangele aflat pe capra trasurii si dupa baltile de sange de langa trasura, parea mai de crezut. Pe Buza-Rupta si pe Saila Boarul nu-i putura prinde decat treizeci si sase

de ceasuri in urma, la Salonta, cale de vreo doua poste inspre Oradea-Mare, si nici nu se mai intoarsera cu ei la Ineu, ci-i dusera drept la Oradea- Mare, unde aveau sa fie judecati si unde se aflau si ceilalti, afara de Lica, pe care judecatorul il ascultase mai nainte decat pe toti ceilalti si-l lasase iar sa-si caute de trebile stapanilor.
Inca pe cand se urmau cercetarile, Ana veni la Oradea-Mare, cu popa, varul lui Ghita, aducand, dupa sfaturile batranei, si bani cu dansa, caci banul, zicea batrana, drege toate lurcrurile; dar nu i se dadu voie sa-si vada sotul. Plecand acu de a doua oara, pentru ziua de judecata, la Oradea-Mare, ea era cu atat mai pierita cu cat o mai mustra si gandul ca n-a facut nimic spre a usura soarta sotului sau, pe care, dupa cele aflate in urma, incepuse a-l crede nevinovat.
— Nu te tulbura fara de vreme, fata mea, ii zise batrana, linistita ca totdeauna. Asteapta sa vezi, pentru ca nu stii daca in ziua cand se va intampla — Doamne fereste! — lucrul de care te temi, el iti va parea atat de grozav cum il vezi acum in inchipuirea ta: asteapta sa vezi, si daca durerea-ti va fi adevarata, plangi trei zile de-a randul, apoi zi: "Tu, Doamne, ai voit asa!", te sterge la ochi, cauta-ti un alt izvor de mangaiere si mergi cu el mai departe, caci viata e scurta si n-ai timp sa te opresti mai mult in cale.
Asa vorbea batrana, fiindca era batrana; Ana insa era tanara si nu indraznea sa priveasca in viitorul indoios si parca nesfarsit de lung, iara cand ochii o furau, ei i se umpleau de lacrimi.
Dar Ana nu era dintre oamenii in mintea carora gandurile grele se pot incuiba. Incetul cu incetul, ea se mangaia cu gandul ca Ghita nu se poate sa fie vinovat, si numai cand se vazu in mijlocul lumii ce se adunase la judecata simti iar greutatea pe inima ei.
Cel dintai adus inaintea judecatorilor fu si asta data tot Lica, omul inalt si uscativ, care totdeauna stia sa traga asupra-si privirile altora.
Ana se facu alba ca varul cand il vazu intrand, si ochii ei mari ramasera, ca odinioara, atintiti la fata lui aspra si nemiscata. De la acest om atarna soarta lui Ghita, caci daca el scapa, nici Ghita nu putea sa fie osandit: ea urma deci cu incordata luare-aminte, si inima i se incalzea la fiecare cuvant rostit de dansul.
Lica se stia sprijinit de stapanii sai, dintre care unii erau patrunsi de nevinovatia lui, iara altii, ca oameni cu multa trecere, puteau sa-l apere pe sub mana, desi poate ca-l banuiau; cu toate aceste, el stia de ce e vorba, aflase ca mai multi dintre judecatori il banuiesc si asa isi dete raspunsurile scurt si deslusit, neabatandu-se intru nimic de la marturisirile ce facuse pe cand fusese luat pentru

intaia oara la cercetare. Se bizuia Lica pe cat se bizuia pe ajutorul stapanilor sai, dar mai mult se bizuia pe chiar a sa cumintenie.
Inainte de toate el spusese ca nu tine minte sa fi vorbit la Moara cu noroc despre arandas si despre slujnica, ori ca Saila sa fi plecat cu Buza-Rupta drept la Ineu, iara cand i se citira marturisirile celorlalti, el raspunse scurt:
"Se poate, dar eu nu-mi aduc aminte". In urma el tagadui ca Raut ar fi venit in noaptea aceea cu o muiere la el, zicand ca n-a venit decat sa-i spuna c-a pierit o parte din turma ce se afla in padurea de la Fundureni si ca birtasul si sluga lui trebuie sa se fi inselat cand au vazut si o femeie.
Ana incepu sa rasufle mai usor. Adica, atunci noaptea, s-a dus Lica sa-si caute de turma.
Judecatorii erau insa de alta parere. Era dovedit cu destule marturii ceea ce Lica tagaduia; ei socoteau dar ca el dinadins nu-si aducea aminte de nimic din cele ce pot sa intareasca banuiala cazuta asupra lui Buza-Rupta si a lui Saila, pentru ca era inteles cu dansii. Iara cat pentru muiere, el tagaduia, pentru ca sa nu fie silit a o numi, lucru pentru care multi dintre cei de fata il laudau, asa, in taina.
Judecatorii fura intariti in aceasta parere a lor. Intrebat daca nu banuieste ca birtasul de la Moara cu noroc era inteles cu Saila si cu Buza-Rupta, Lica raspunse ca nu crede ca acestia sa fi fost oamenii cu fetele acoperite ce l-au calcat pe arandas si au savarsit in ziua urmatoare faptele din drumul de tara, ci ca argintaria arandasului a fost ascunsa de cineva la casa lui Buza-Rupta, poate de vreun om al lui Pintea, care le este vrajmas.
Cand ii aratara, in sfarsit, cutitul si biciul, Lica dete din umar, ca si cand nu s-ar simti deloc atins, si zise ca la aceste nu poate sa raspunda nimic, ci asteapta ca lucrul sa se desluseasca din marturisirile celorlalti banuiti.
Raut, Acrisor si alti martori si banuiti, care fusesera luati la cerce- tare in urma lui Lica, intarira prin marturisirile lor parte cele spuse de Lica, parte cele marturisite de Marti inaintea comisarului, astfel ca, pe cand Pintea veni la rand, atat in mintea judecatorilor, cat si a oamenilor ce se aflau de fata, Buza-Rupta si Saila pareau ca dovediti de a fi savarsit faptele rele, iara Lica si Ghita tare banuiti de a fi statut in intelegere cu dansii.
Cand Pintea intra, aparatorul lui Lica se ridica si spuse ca nu poate primi aceasta marturie, aratand in putine cuvinte cele petrecute pe cand Pintea il ducea pe Lica la cazarma si cerand sa fie ascultati martorii pe care ii adusese in aceasta privinta.
— Eu il primesc! grai Lica dezghetat. Pintea-si potrivise de mult si de multe ori vorbele, dar cele spuse de aparatorii lui Lica, sangele rece al lui Lica si fetele neincrezatoare ale catorva dintre judecatori il scosesera din sarite si acum nu mai

stia ce sa zica. Spre marea mirare a celor de fata, el spunea din cuvant in cuvant ceea ce spusese si Lica, anume, ca nu-i crede pe BuzaRupta si pe Saila vinovati, ca argintaria arandasului a fost ascunsa de altii la casa lui Buza-Rupta, ca cutitul lui Saila a fost lasat dinadins in trupul lui Hantl, ca Raut nu a venit atunci noaptea cu o muiere la Moara cu noroc, ci singur ori cu vreun tovaras al sau, iara Lica ii radea in fata, si cum il vedea pe Lica razand, isi pierdea tot mai mult cumpatul si vorbea tot mai aprins, incat se facu in cele din urma de rasul lumii adunate la judecata. Atunci tacu si incepu sa-si stearga sudorile reci de pe frunte.
Cu toate aceste, lumea ramase cam nedumerita si cei mai chibzuiti dintre judecatori pusesera oarecare temei pe cuvintele lui.
Acu intra insa Buza-Rupta si, putin in urma lui, Saila Boarul, si acestia detera cercetarilor cu totul alta fata.
Amandoi erau oameni stiuti ca facatori de rele, banuiti si chiar pedepsiti in mai multe randuri, iara asta data le venea cu atat mai greu sa se apere cu cat nu isi puteau sprijini spusele prin nici o marturisire si erau prigoniti de catre aceia care-si dadeau silinta sa-l scape pe Lica.
Buza-Rupta, un om inalt, grasuliu si slut, de-ti era sila sa te uiti la el, tagadui ca a plecat atunci seara la Ineu si spuse ca pana marti la amiazazi a petrecut cu Raut si cu Saila pe la turme, iara mai departe cu Saila, cu care dimpreuna s-a dus la Salonta.
— V-a mai vazut cineva in tot timpul acesta? intreba unul dintre judecatori.
— Nimeni, raspunse banuitul.
— Cum ati umblat asa de nimeni nu v-a vazut? De ce va ascundeati?
— Nu ne-am ascuns, dar, din intamplare, nu ne-am intalnit cu nimeni.
— Bine! urma judecatorul. Eu insa nu prea inteleg un lucru. Raut a plecat spre Fundureni, iar nu spre Ineu.
— Luasem intelegere sa ne intalnim dincolo de deal si sa mergem mai departe impreuna.
— De ce asta? Buza-Rupta stete un timp nehotarat.
— Ca sa nu stie Lica Samadaul ca ne ducem impreuna, fiindca Lica ne este vrajmas si s-ar fi maniat pe Raut dac-ar fi aflat ca umbla cu noi.
Raut dovedea insa cu patru marturii ca a fost luni noaptea la Moara cu noroc, iara marti pe la pranz la Sicula, dovedea ca Buza-Rupta spuse un neadevar si ca vrea sa-l napastuiasca.
Saila, intrand, vazu pe Buza-Rupta frant, simti ca treaba le sta rau si-si schimba in buiguiala sa marturisirea ce facuse mai nainte.

El spuse, in deosebire de tovarasul sau, ca s-au inteles cu Raut ca sa fure o parte din turma ce se afla in padurea de la Fundureni si ca in urma s-au dus prin ascuns la Salonta, ca sa afle un cumparator. Aceasta marturisire insa, care mai nainte ar fi putut sa schimbe parerea judecatorilor, acum ii facea pe cei mai multi sa rada.
Astfel, din marturisirile lui Buza-Rupta si din ale lui Saila nu iesea decat un lucru: ca ei sunt vrajmasi ai lui Lica, intocmai ca Pintea, si ca nu puteau sa fi savarsit fapta in intelegere cu dansul, lucru pe care aparatorul lui Lica il puse cu vorbe bine potrivite in vederea judecatorilor, aratand cum Lica li s-a facut aparator numai pentru ca sa nu para a-si razbuna de dansii, acum cand se aflau in stramtoare, desi putea sa stie ca numai ei au putut sa-i lase biciul la trupul iubitei sale stapane.
Si in adevar, din doua una: ori biciul lui Lica, ori cutitul lui Saila trebuia sa fie urma lasata dinadins la fata locului, pentru ca sa-i duca pe urmaritori pe o cale gresita, fiindca despre o intelegere intre Buza-Rupta, Saila si Lica acum nu mai putea sa fie vorba. Lica insa, desi ar fi putut savarsi faptele petrecute in drumul de tara si in padure, nu putea sa fie unul dintre oamenii cu fete acoperite care il calcasera pe arandasul, fiindca in timpul cand s-a petrecut aceasta fapta, el, dupa marturisirea mai multora, se afla la Moara cu noroc. Ce-i drept, Pintea banuia ca el n-a stat toata noaptea la Moara cu noroc si marturiile erau cam indoioase, tot oameni care puteau sa fie banuiti de tovarasie cu Lica; singurul reazem de banuiala asupra lui Lica erau marturisirile, cu totul indoioase, pe care le facuse carciumarul asupra timpului la care sosise si plecase acel om ce venise cu muierea la Lica: de aceea il pusera pe Ghita la urma si acum asteptau cu totii hotararea de la marturisirile lui.
Inalt, lat in umeri, cu ochiul limpede si cu fata nemiscata, Ghita se opri in mijlocul lumii.
Inaintea lui erau doi oameni nevinovati, care aveau sa sufere osanda grea; era patruns de nevinovatia lor, dar acum nu mai putea sa o dovedeasca, desi era gata s-o apere chiar cu primejdia de a trece drept partas la vina lor: ochii lui se oprira asupra lor ca si cand ar voi sa le zica: "Nu va temeti, caci stiu eu un lucru prin care pot sa va scap cel putin deocamdata".
Ana suspina o data din greu, apoi ramase incremenita. Nu mai era el, omul puternic si plin de viata: in cateva zile se facuse numai umbra din ceea ce fusese odinioara; in cateva zile pielita obrajilor i se incretise si perii capului ii dadusera in carunteala.
Cuprins de o durere sfasietoare, el se intoarse oarecum fara de veste spre partea la care auzise suspinul si, afland cu ochii pe Ana, isi ridica mana, o trase incet peste fruntea sa uscata si se intoarse drept spre Lica, omul care nu-si pierdea niciodata linistea.

Intr-o clipa el isi simti toata firea prefacuta. Nu o vazuse de mult, si acum cand o vedea asa de pierita, cum era, se aduna deodata in sufletul lui toata dragostea pe care o simtise din clipa cand o vazuse pentru intaiasi data, toata dorinta de a o vedea mereu ferita de rele, toata alipirea catre viata a omului patruns de iubire, si tot ce planuise in cugetarea lungilor zile petrecute in inchisoare se zadarnici in clipa cand fata Anei se ivi in ochii lui.

El nu putea sa se puna in primejdie de dragul altora, caci avea nevasta si copii, iara pe Lica il poti speria cu o vorba, dar nu-l poti starpi, fiindca el nu e om singur, ci un intreg rand de oameni, din care unii se razbuna pe altii.

Din cuvant in cuvant, Ghita marturisi dar tot ceea ce marturisise inaintea comisarului, cu deosebirea numai ca el starui sa ramana scris ca nu-i crede vinovati pe Buza-Rupta si pe Saila. Iara cand i se puse intrebarea hotaratoare, daca poate jura ca Lica a stat atunci toata noaptea la Moara cu noroc, el raspunse: "Nu pot sa jur ca n-a plecat in noaptea aceea, fiindca n-am stat mereu langa dansul; jur insa ca l-am stiut toata noaptea la carciuma".

Cercetarea era incheiata si peste catva timp judecatorii rostira judecata: Lica se afla nevinovat; Ghita, ale carui purtari dadusera loc la banuieli, scapa in lipsa de destule dovezi, iar Buza-Rupta si Saila Boarul fura osanditi pe viata.

Unul cate unul — judecatori, osanditi, banuiti, martorii si oamenii adunati — toti se departara; numai Ghita statea mereu cu ochii tintiti la pamant, in lupta cu el insusi, cu dorinta de a-i grai Anei un cuvant si cu durerea de a o vedea asa de pierduta cum era. Apoi, cand lumea se rari, el se intoarse spre dansa, ochii i se impaienjenira si fata i se umplu de lacrimi.

— Iarta-ma, Ano! ii zise el. Iarta-ma cel putin tu, caci eu n-am sa ma iert cat voi trai pe fata pamantului. Ai avut tata om de frunte; ai neamuri oameni de treaba si ai ajuns sa-ti vezi barbatul inaintea judecatorilor. Si n-am pacatuit nimic, Ano, dar cerul m-a lovit cu orbie si n-am voit sa cred si sa inteleg cand mi-ai aratat calea cea buna.

— Lasa, Ghita, ca trece si asta... grai nevasta, impacata cu ea insasi.

XII

— Nu te mahni, dragul meu, grai batrana adanc miscata. Ma uit la fata ta, ma uit la parul tau, si nu mai intreb ce s-a intamplat: vad eu c-a fost mare nenorocirea prin care ai trecut. Nu-mi spune nimic: ma tem ca nu cumva nenorocirea ta sa-mi para prea mica si sa-ti fac o nedreptate, caci ea este asa de mare cum o simti tu.

Dar zic sa nu te mahnesti: e norocul omului care a trecut prin o mare nenorocire, caci a scapat de multe necazuri mici, care mistuie mai rau decat durerea.
Ghita lua pe unul dintre copii si-l saruta.
— Sarmanilor mei copii, zise el, voi nu mai aveti, cum avusesera parintii vostri, un tata om cinstit.
— Lasa, Ghita, grai Ana; noi si toti oamenii buni care te cunosc te stim cine esti si ne mustram pentru gandurile rele ce ne vom fi facut despre tine.
— Nu asta e cinstea, intampina sotul. Cinstit nu e decat omul care a astupat gurile rele, pe care nimeni nu-l poate grai de rau fara de a se da de rusine; cinstea e sila pe care le-o faci oamenilor rai de a te socoti om intre oameni. Eu nu mai pot sili pe nimeni sa nu le zica copiilor astora: "Tatal vostru e un ticalos!"
— Asa e, raspunse batrana; multe trebuie sa faci de dragul lumii, fiindca e mare nenorocirea cand te strici cu ea. Dar ce sa-i faci? e asa data, si nu altfel. Daca te-ai stricat cu lumea, nu te mai gati de sarbatoare, ci stai acasa si te pune sa-ti torci din fuiorul tau o camasa curata.
— Da, daca esti muiere!
— Muiere sau barbat: om cu minte sa fii!
— Om cu minte? Hei! mult venin am adunat eu, si ma credeam om cu minte, dar tot numai in mine l-am desertat.
— Da, multumita lui Dumnezeu ca l-ai desertat, grai batrana. Si batrana avea dreptate: Ghita trecuse in adevar printr-un fel de prefacere.
Nenorocirea il facuse mai ingaduitor si mai multumit cu lumea in mijlocul careia se afla. Odinioara el credea ca omul poate sa faca si sa desfaca; acum simtea ca toate vin cu intamplarea si se multumea cu putinul bine de care avuse parte. Astfel, ii parea bine cand o vedea vesela pe Ana, care se bucura de capatul la care au ajuns lucrurile, fiindca ele puteau sa ajunga la un capat si mai rau.
Apoi omul isi cauta, la amaraciune, el insusi mangaierea. Incetul cu incetul, Ghita isi puse tare si tot mai tare de gand ca mai sta pan' la primavara la Moara cu noroc, apoi isi aduna toata averea, isi ia nevasta si copiii si se duce departe, unde nu-l cunoaste nimeni, in fundul Banatului, ori chiar in Tara. "Si, isi zicea el, nu este cu putinta ca purtarile bune sa nu strabata cu vremea." Astfel, isi dadea silinta sa uite cele petrecute, sa le treaca cu vederea, ca si cand nu ar fi fost, si sa se piarda intr-un viitor mai bun, pe care si-l inchipuia adeseori ca-n aievea.
In putinele zile petrecute in inchisoare ii venise de sute de ori gandul sa ucida pe omul care-l pierduse si nu o data simtea in el ca e prea slab spre a se stapani sa nu-l ucida, ci sa-l omoare incetul cu incetul si sa-l duca, precum ar fi dorit, de

jumatate sfarsit, la spanzuratori; acum parca-i venea sa-si zica: "Dar ce-mi pasa!? cele facute tot nu se mai pot desface".
"Lasa-l, saracul, cu pacatele lui", zise el cand il vazu iar pe Lica Samadaul, care veni cateva zile in urma la Moara cu noroc. Iara Ana il primi cu inima deschisa pe omul care vorbise atat de frumos in fata judecatorilor si prin a carui cumintie scapase sotu-sau de primejdia in care se afla.
Dupa ce stete vreun ceas de vorba, Lica isi desfacu serparul de la brau, plin de bani, si-l deserta pe masa.
Ghita, cuprins de o pornire patimasa, privi aspru in fata lui.
— De care sunt astia? intreba el apasand asupra vorbelor. De ai ovreului ori de ai domnisoarei?
El credea ca Lica se va cutremura in auzul acestor cuvinte; ramase rusinat cand acesta ii rase in fata si raspunse:
— Si de unii, si de altii; ca hot m-am imprumutat si tot ca hot trebuie sa si platesc.
— Si daca ma prinde cineva cu ei?
— Cine sa te prinda? banii sunt bani si tu esti carciumar: vin la tine fel de fel de oameni si tu iei ce-ti da fiecare.
— Si daca te-as da eu de gol?
— De asta nu ma tem, raspunse Lica. Ghita se ridica, scoase saltarul mesei, trase banii in el si iar il inchise.
— Vezi, acum esti om cu minte, grai Lica. De ce folos ti-ar fi fost daca-i spuneai judecatorului ceea ce poate ca nici el nu dorea sa-i spui. Peste mintea mea tot nu trece nici unul cu mintea lui, nici tu, nici altul. Lasa-i, sada la racoare, daca sunt prosti. Credeau, prostii, ca eu imi pun credinta in niste oameni pe care nu-i tin destul de strans legati si ca ma vor pagubi pe mine, daca se vor duce cu Raut, ca sa ia vreo suta de porci din turma mea: acum n-or sa mai ia nici unul.
Ghita suspina o data. Era uimit de acest om atat de ager in rautatea sa si se simtea usurat cand afla ca in nedreptatea legilor e o aspra cearta dumnezeiasca.
— Dar cu femeia aceea ce-ai avut? intreba el.
— Ceea ce am cu tine, raspunse Lica rece. Am prins-o ca are slabiciune de aur si de pietre scumpe si am pus-o sa vanda, ceea ce putea sa faca fara de a cadea la banuiala. Dar muierea tot muiere ramane: era sa ma dea de gol, caci n-a avut inima sa vanda un lant, care-i placea, precum se vede, afara din seaman.
— Si pentru asta tu ai stins patru suflete, grai Ghita ingrozit. Tu nu esti om, Lica, ci diavol!
— O simti acum?! grai samadaul multumit. Ar fi trebuit sa o simti mai de mult si sa intelegi ca eu atat de mult ma tem de cearta legilor, incat frica imi deschide

mintile si-mi lumineaza calea pe care umblu. E nebun acela care-mi zice, ca tine, ca are sa ma duca la furci, pentru ca ma face sa bag mai bine de seama. Intelegi tu acum ca acela care tine cu mine nu are sa se teama de nimic, iara acela care vrea sa ma doboare trebuie sa stea mereu cuprins de ingrijire, pentru ca, de ar fi mai nevinovat decat copilul de trei zile, tot ii frang in cele din urma gatul. Tu esti om cinstit, Ghita, si am facut din tine om vinovat; acum pot sa merg lesne si mai departe si sa te duc eu la furcile cu care ma sperii tu pe mine.

— Pentru ce, Lica!? pentru ce? striga carciumarul, cuprins de spaima.

— Nu zic ca te duc, raspunse Lica domol: acu nu-mi vine la socoteala; am trebuinta de un om ca tine. Zic numai ca te pot duce daca-mi stai in cale.

— Plec maine de aici, si-mi da pace.

— Acu nu te las sa pleci; ai stat pana acum din incapatanare; trebuie sa stai de aici inainte de frica. N-am muncit eu degeaba: acum tremuri inaintea mea ca frunza de mesteacan; acu vreau sa stai aici!

— Ce vrei cu mine?!

— Ce vreau? grai Lica razand. Ghita! multi oameni au pierit la carciuma asta si li s-a gasit urma cale de doua poste de aici. De cand esti tu aici, n-a murit inca nici unul. Ma intelegi?

Ghita se ridica si-l privi cu dispret.

— Si cata vreme stau eu aici, n-are sa moara nici unul, afara poate de mine! zise el hotarat.

Lica iar se ranji la el.

— Vorbesti ca fetele mari mai nainte de a fi gustat dulceata pacatului, zise apoi asezat. Poate ca si eu am vorbit odata asa, nu tin minte. Stiu numai ca ma aflam in stramtorare cand am ucis pe cel dintai om: imi pierisera niste porci din turma si-mi era rusine sa spui c-au pierit si n-aveam bani sa cumpar altii in locul lor. Apoi am ucis pe al doilea, ca sa ma mangai de mustrarile ce-mi faceam pentru cel dintai. Acum sangele cald e un fel de boala, care ma apuca din cand in cand, pentru ca tu nu stii inca, urma el mai cu avant, cum iti fierbe si clocoteste tot sangele cand te hotarasti odata sa pui un lucru la cale, si ce grozava e placerea de a-l lovi pe omul care te supara, de a-l lovi tare, ca sa-l sfarami, cand te-a atins c-o vorba ori cu o privire, de a rasplati insutit si inmiit. Aduni mereu venin si ura si manie oarba, si cand ai adunat destula, atunci versi cu prisos, si nu prea mult iti pasa asupra cui, numai om sa fie. Tu esti om, Ghita, om cu multa ura in sufletul tau, si esti om cu minte: daca te-as avea tovaras pe tine, as rade si de dracul si de muma-sa. Ma simt chiar eu mai vrednic cand ma stiu alaturea cu un om ca tine.

— Iti sunt tovaras! grai Ghita hotarat si rece.

— Nu te primesc! raspunse Lica tot atat de hotarat si de rece. Pe om nu-l stapanesti decat cu pacatele lui, si tot omul are pacate, numai ca unul le ascunde mai bine. Ca sa le dea mai lesne pe fata, cauta-i slabiciunea, fa-l sa si-o deie de gol si faci cu el ce vrei, caci unul se manie, altul se rusineaza, al treilea se zapaceste, dar nu e nici unul care nu-si pierde bunul cumpat si mintea intreaga. E insa o slabiciune de care ma tem, fiindca nu stii niciodata cum s-o apuci; e azi mai mare, maine mai mica, si cand ai crede c-ai nimerit-o, dai gres: de oamenii care au asemenea slabiciune ma feresc, caci ei te dau de gol cand lumea ti-e mai draga. Am patit-o odata cu Pintea: n-o mai pat si cu tine.
— Ce fel de slabiciune? intreba Ghita cam cu jumatate de gura.
— De femei, ba chiar mai rea decat aceasta, de o singura femeie.
Ghita nu-i raspunse nimic, dar dupa ce Lica se departa, el isi ridica amandoua mainile asupra lui si grai patruns de un singur gand: "Te crezi tu mai rau decat mine!? Sa vedem! Te duc la spanzuratoare chiar dac-ar trebui sa merg si eu de hat cu tine".

XIII

Banii primiti de la Lica erau pe masa, si Ghita statea singur si cu usa inchisa inaintea lor, cercetand cu incordata luare aminte fiecare bucata, ca sa vada daca nu afla vreun semn pe vreuna din ele.
Era hartie, argint si arama, insa hartiile, afara de doua bucati mai mari si de una mica, erau noua-noute, cam mototolite, dar inca neimpaturate. Pe una din hartiile mari era o pata mare de cerneala, iara dintr-una mai mica lipsea o bucata; dar acestea nu puteau sa fie semne.
Ghita privi catva timp dezamagit la bani; cu toate acestea, ii parea bine, caci la urma urmelor el avea drept la o parte din acesti bani, muncise pentru ei, ii castigase para cu para si i-ar fi parut rau dac-ar fi trebuit sa-i dea judecatorului, ceea ce era hotarat sa faca cu banii ce-ar fi avand vreun semn.
Dupa ce trase iar banii in saltarul mesei, el se plimba catva timp prin casa. Ii era ca si cand ar fi furand oarecum acei bani si se intreba mereu cuprins de ingrijare daca nu cumva isi pune el insusi o cursa, tinandu-i la dansul. Ar fi voit sa-i ia si sa-i arunce pe fereastra; insa el nu putea, se gandea cat trebuie sa munceasca un om ca dansul pentru ca sa adune atata la un loc, si nu-l lasa inima sa-i dea din mana.
A treia zi era sambata, ziua in care se numarau banii si cand trebuiau sa fie toti de fata, un obicei bun, ramas inca din vremile bune, si mai ales obiceiul de care Ghita nu s-ar fi putut lepada niciodata.

Inca de la inceput Ana era nedumerita. Ii parea ca sunt prea multi bani de asta data si nu putea sa departeze de la sine gandul ca hartiile noua-noute au venit de la unul si acelasi om.
Iara batrana se bucura ca saptamana aceasta a fost asa de buna.
— E buna aceasta? intreba ea cand vazu hartia din care lipsea o bucatica.
— Sa-mi dea Dumnezeu tot de aceste! grai Ghita numarand mai departe.
Ana privi la hartie cu tot dinadinsul si sangele ii pieri din obraji; dar ea nu grai nimic, deoarece era si batrana de fata.
In urma voi sa-i graiasca lui Ghita, dar nu putea. Il banuise o data si se temea sa-l mai banuiasca. Asa e! dar gandul rau, incuibat odata in mintea ei, nu o mai lasa sa-si vie in fire, se temea, ea singura nu stie de ce, si mai ales seara, dupa ce Ghita si batrana adormira, capul incepu a i se infierbanta.
"Trebuie sa aflu adevarul, de dragul copiilor mei, daca nu de alta!" zise ea hotarata, apoi se dete jos din pat, cauta cheile, deschise tiptil, ca o hoata, lada si scoase teancul de hartii. Apoi se duse in odaia de langa birt, facu limina, incuie usa, desfacu cu mana tremuratoare teancul si incepu sa cerceteze hartiile.
— Asta e! grai punand la o parte hartia din care lipsea o bucatica. Jur pe sfanta cruce ca am vazut-o in mainile ei!
Ea cerceta apoi hartiile noi pe care le banuise din inceput. Una dintre ele parca era impunsa cu acul tocmai la mijloc si, cercetand mai departe, ea afla cincizeci si trei de bucati care erau astfel impunse, ca si cand ar fi fost trase pe o sarma subtire.

Ea puse hartiile una peste alta, apoi se intoarse cu capul ridicat la sotu-sau si-l destepta din somn.
— Ce-i?! Ce s-a intamplat?! intreba el speriat.
— Vino cu mine! ii zise ea. El se ridica cu grabire si pleca buiguit in urma ei.
— De unde ai tu banii astia? intreba ea, aratand la hartiile de pe masa.
Ghita tresari, cuprins de spaima ucigasului prins asupra faptei.
— Mai stiu si eu?! raspunse el. De la drumeti.
— Ghita! ii zise ea. Nu te juca cu dracul! Banii astia, cati sunt aici, toti i-ai primit de la un singur om. Hartia asta, din care lipseste o bucata, a fost o data in mana mea: i-am dat-o femeii pe care o stii si tu, in ziua cand a fost ucisa, iara aceste cincizeci si trei de bucati sunt insemnate cu acelasi semn, si tot asa trebuie sa vie de la unul si acelasi om, si anume, de la ea, caci la ea am vazut bani noi ca si acestia. Din doua una: ori tu esti amestecat in trebile aceste, si atunci nu e bine, ori nu esti

amestecat si nu stii sa te feresti de oamenii rai, si atunci iar nu e bine. Daca-i asa, apoi pune chiar acum caii la trasura, caci vreau sa plec de aici cu copiii mei.
Ea ramase cam zapacita cand vazu ca el, in loc de a se tulbura, o priveste cu dragoste si bucurie.
— Copiii aceia sunt si ai mei, zise el, lasa-i numai, ca e grija mea de dansii. Carevasazica, sunt insemnate hartiile? Si eu am cautat semne pe ele, dar n-am gasit nici unul. Ce fel de semn e acela?
— Iata, raspunse Ana mai domoala, punand hartiile in fata luminii; vezi impunsatura aceasta?
— O vad acum! o vad prea bine si-l tin minte pe omul de la care le-am primit. E un om, urma el peste putin cam in sila, pe care nu-l cunosti, dar ai sa-l cunosti intr-o zi.
Graind aceste, el se apropie de dansa, ii lua capul intre maini si o saruta mai de multe ori pe frunte.
— Sa nu-ti faci ganduri rele, zise el iar, si sa nu te miri daca ma vei vedea cateodata cam schimbat din fire; eu trebuie sa scot la capat un lucru greu. Acum ma duc, chiar acum, ca sa fiu maine dimineata aici, asa ca nimeni sa nu stie c-am fost dus peste noapte. M-ai inteles? Du-te si te culca si fa ca si cand n-ai sti nimic.
— Dar unde te duci? il intreba ea ingrijata.
— Am sa-ti spui, raspunse el, apoi stranse hartiile si pleca. Peste putin el calarea in treapat mare de-a lungul drumului de tara spre Ineu, iara pe la miezul noptii il astepta intr-una din odaile mai retrase ale cazarmii pe Pintea, care se dusese cu banii la arandasul.
— Putina treaba, grai Pintea, dar tot e ceva. Ar trebui sa ai marturii ca ai primit banii de la el; insa Lica e om viclean si n-are sa-ti dea decat intre patru ochi.
— Atunci ce sa facem? intreba Ghita.
— Multe ar fi de facut, grai Pintea, numai dac-ai fi tu om mai viclean, daca n-ai fi atat de prost, ca sa-l aperi cand vrei sa-l surpi. Stii tu ca sluga ta, Marti, e omul lui Lica?
— Marti?! striga Ghita.
— Nu te aprinde, il intampina caprarul. Acum trebuie sa-l tii, caci altfel ni se strica toata treaba. I-am gasit eu noima si lui Marti. Iti spun numai atat, ca am aflat multe, dar inca nu destule, caci de Lica cu una, cu doua nu te poti apropia. Daca m-ajuta Dumnezeu, in cateva zile am sa dau si de cei doi morti: le sunt pe urma. Nu s-a sfarsit inca judecata: mai va — fie chiar pana la imparatul! Iaca ce-ti spun eu tie: banii impunsi cu acul sunt de la banca, unde hartiile se tin in teancuri de cate o suta de bucati, trase pe o sarma subtire, ca nimeni sa nu poata fura din

teanc fara de a rupe sarma ori pecetea de la capatul ei, si e stiut ca domnisoara aceea a luat banii de la banca inainte de a fi plecat de la Ineu; argintul e de la arandasul, insa el a avut mai ales hartii mari, insemnate la un colt cu o slova rotunda si o cruce langa ea, si aur, tot galbeni imparatesti, la care tot al treilea zimt e pilit. Te-ai simti tu destoinic sa mi-l dai pe Lica prins, cand are galbeni ori hartii astfel insemnate in serpar la el?
— Ti-l dau! raspunse Ghita hotarat.
— Mai domol, grai Pintea; asta-i lucru greu... Ma tem ca ai sa ne strici toata treaba. Sa stii un lucru. Lica are acum trebuinta de bani ca sa-si poarte judecata mai departe, si, precum se vede, are de gand sa te puna pe tine sa-i preschimbi si poate chiar sa-i vinzi aur si argintarie. Tu primeste orisice, vino la mine, si eu iti schimb, adica il pun pe arandasul sa schimbe, fara ca el sa stie ca esti tu la mijloc. Se intelege, tu de duci totdeauna la Arad ori la Oradea si faci ca si cand ai fi schimbat acolo.
— Si dac-as intra in vreo incurcatura!
— Grija mea de asta! Tu cauta numai sa te pui bine cu Lica! In zori de zi Ghita dormea iar in patul sau si visa ca-l da pe Lica prins si vede cum Pintea scoate galbenii cu zimtii piliti din serparul lui. Iara Ana isi stapanea rasuflarea ca sa nu-l destepte din somnul sau dulce.

XIV

Ziua urmatoare, desteptandu-se din somn, Ghita era nelinistit. Isi aducea aminte cele petrecute peste noapte, dar si le gandea ca si cand le-ar fi visat, si parca nu-i venea sa le creada, iar cand isi dadea seama ca ele in adevar s-au petrecut, ii era rusine de cele ce facuse si se temea ca, mai curand ori mai tarziu, se va da de gol, si nu numai va strica toata treaba, dar isi va baga totodata si capul in primejdie.
"Nu! isi zise el, eu nu pot sa o fac aceasta; n-am in mine inima, n-am, precum Pintea, dibacia pe care ar trebui s-o am, pentru ca sa o pot face."
De aceea, cand Ana il intreba despre cele puse la cale peste noapte, el raspunse ca e bine si ca toate s-au facut si, dand acest raspuns, el nu spunea decat adevarul pe care il simtea atunci in sufletul sau.
Ana insa era adanc jignita; ea ar fi dorit sa afle mai multe, se simtea in drept de a cere sa stie tot si nu putea sa-l ierte pe Ghita pentru lipsa lui de incredere.
— Vorbesti cu mine, ii zise ea, cum ai vorbi cu un strain, cu un copil, cum ai vorbi cu o sluga, pe care o tii cu simbrie, fiindca ai trebuinta de ea.

Si Ana avea dreptate. A doua zi, cand Lica se intoarse iar pe la carciuma, Ghita simti ca nu stie ce are sa faca. Intaia oara in viata lui ii era rusine de Lica, se simtea oarecum mai netrebnic decat dansul si se temea inzecit de razbunarea lui.
Iara Lica era vesel, era precum nu fusese mai nainte, om cu inima deschisa.
Bunul Dumnezeu a randuit ca copilul sa se ia intru toate dupa oamenii mari, si Petrisor, baiatul lui Ghita, voia si el sa aiba cu orice pret un bici ca nenea Lica, daca nu poate sa aiba deocamdata chiar si unul ca dansul; Ana luase dar un caier si se pusese sa-i impleteasca unul.
— Ce are sa iasa de aici? intreba Lica. Un bici pentru Petrisor voinicul. Ei! daca-i asa, las' pe mine: ce-a da targul si norocul! tine capatul, sa-i impletesc eu un bici cum il stiu eu impleti.
Ana ramase pe laita, tinand capatul pletei, iara Lica statea inaintea ei si, impartind fuiorul in opt suvite, incepu sa impleteasca in opt coarde, cum ea nu mai vazuse mai nainte. Si cum el impletea, ea privea la degetele lui, care strangeau pleata, rasuceau coarda si-o impleteau cu maiestrie intre celelalte, privea la mana lui, care nu atinsese niciodata sapa, nici coarnele plugului, ci numai biciul usurel si fraul calului, la mana alba si la degetele lui subtiri si lungi, privea la camasa lui alba ca floricelele, la fata lui rasa neted, la mustata lui lunga, la ochii lui verzui, care acum se miscau cu atata vioiciune, privea si asculta vorbele vesele, care curgeau intruna peste buzele lui, privea si asculta si-si aducea aminte de omul rece si aspru la fata, pe care-l privise cu uimire copilareasca atunci, in ziua aceea, cand el sosise pentru intaia oara la Moara cu noroc, pe omul tacut, pe care-l crezuse odinioara asa de rau si de primejdios si care acum isi petrecea timpul cu dansa si se bucura cand vedea ca Petrisor salta de bucurie.
Si pe cand Ana privea, asculta si gandea, oarecum fara de voie, la cele ce au fost si la cele ce sunt, pleata scoasa in patru dungi se lungea mereu.
— Frumos are sa iasa! ii zise ea.
— S-ar putea oare sa iasa altfel, raspunse el cam cu jumatate de gura, cand o nevasta asa de frumoasa ii tine capatul? Mie nu mi-ar pasa, adauga apoi peste putin, dac-ar iesi si lung cat postul Pastilor.
Ana se tulbura si-ar fi voit sa dea capatul sa-l mai tie si Uta, care statea cativa pasi in dosul ei; dar ea se facu ca nu intelege si incepu sa vorbeasca cu copilul.
De aici inainte Lica isi rari vorbele, incepu sa subtieze coardele, sa impleteasca mai iute si incetul cu incetul iar se facu omul cu fata rece si aspra.
— Nu mai am mult, zise el in cele din urma; sfarsesc numaidecat; codiristea o fac eu apoi singur.

Pe Ana o mahneau aceste cuvinte. Pornita spre veselie, precum era, ar fi dorit sa vada tot fete vesele, si se simtea cu atat mai jignita cand stia ca ea insasi a stricat voia buna a cuiva: umbla dar dinadins sa-l aduca iar la voie buna pe Lica, sa-l lase precum l-a gasit, si-i venea oarecum sa planga cand vedea ca nu izbuteste. Ea ii zambea in ochi, ii arata in toate chipurile ca se bucura de vorbele lui, iara cand el se duse sa caute o nuia, din care sa taie codiristea, isi lua copilul de mana si-i zise vesela: "Hai si noi sa-i ajutam lui nenea Lica".
Ghita umbla in vremea aceasta dupa trebile sale, insa cand el se intoarse iar la carciuma, Lica sedea la masa de sub cerdac si taia cu varful cutitului crestaturi pe codiristea facuta gata, iar Ana statea in dosul lui si privea peste umarul lui cum lucreaza, si cum statea asa, ea se rezema cu dreapta de masa, iara stanga o tinea pe cellalt umar al lui.
Ghita ramase o clipa ametit, apoi se departa iute, ca sa nu mai vada.
"Nu! isi zise el, de asta nu m-am temut niciodata si nu ma tem nici acum."
Si in adevar el nu se temea, dara fierbea cu toate aceste in el. Isi aducea aminte vorbele lui Lica despre slabiciune pentru muiere, intelegea gandul lui si se tulbura cand se gandea ca Lica crede c-ar fi cu putinta si ca Ana, chiar ea, in nesocotinta ei copilareasca, il intareste in aceasta credinta. Dar tocmai de aceea el insusi nu voia sa inteleaga nimic, si peste o jumatate de ceas, cand se vazu iar singur cu Lica, el se arata mai deschis la inima decat de obicei.
Pintea avuse o buna presimtire. Lica-i aduse asta data lui Ghita patru hartii mari si, punandu-le pe masa, ii grai:
— In jumatate: cat tie, atat mie, dar la aceste sa bagi mai bine de seama, fiindca au semne.
Ghita privi catva timp la hartii si la semnele ce acum ii erau cunoscute.
— Te inteleg, zise el apoi; nu ceri decat cincizeci la suta; ceilalti cincizeci sa fie ai mei, ca bani de cheltuiala. Eu te sfatuiesc insa sa-ti alegi vreun alt om pentru treaba asta: nu te temi tu ca iau banii astia si ma duc cu ei la judecatorie, ca sa spun ca-i am de la tine? Ai face bine sa te temi si sa-mi dai pace.
— Dac-ai avea de gand s-o faci, nu mi-ai fi spus-o, raspunse Lica. Poate ca tu crezi c-ai putea s-o faci; te stiu insa un om destul de cu minte pentru ca sa simti ce-ar urma de acolo pentru tine, si te stiu om care tine la bani.
Ghita se stia si el insusi om care tine la bani, dar tocmai de aceea nu voia s-o afle de la altii. El lua banii si ii puse in lada, apoi scoase un teanc de hartii mai mici si dete lui Lica jumatatea ce i se cuvenea, zicandu-si mereu, pe cand numara:
"Am sa-ti arat eu tie ca tot nu tin la bani atat de mult cum crezi tu." Si in adevar, el nu astepta decat noaptea, pentru ca sa plece la Ineu. Seara insa Lica iar se

intoarse la Moara cu noroc si-i aduse zece bucati de hartie, ca sa nu-i dea timp de rasuflare.
— Daca n-ai destul marunt la casa ta, ii zise el, pleaca maine la Arad, ca sa schimbi.
— Asa imi pare ca am, ii raspunse Ghita, si-i dete aproape toti banii marunti pe care ii avea la dansul.
Si numai cand se intorcea de la Ineu, Ghita simtea ca Lica are dreptate. El ii daduse lui Pintea cele patrusprezece bucati de hartie, dar nu-i spusese un lucru: ca jumatate din bani sunt ai sai, ci, dimpotriva, staruise ca jandarmul sa-i schimbe banii deplini, pentru ca Lica sa nu simta nimic. Ii fusese in mai multe randuri vorba pe buze, insa totdeauna isi zicea: "Adica de ce folos ar fi dac-ar mai afla-o si asta!?" Iar acum, cand se intorcea la Moara cu noroc, isi punea de gand ca i-o va spune intr-alt rand.
— Intr-alt rand? Da! insa in curand el se incredinta ca nu poate sa i-o spuna, si cu cat se incredinta despre aceasta, cu atat mai dinadins se ferea de Pintea.
Si omul foarte lesne se impaca cu pacatele sale. "Ei! ce sa-mi fac!? isi zise Ghita in cele din urma. Asa m-a lasat Dumnezeu! Ce sa-mi fac daca e in mine ceva mai tare decat vointa mea!? Nici cocosatul nu e insusi vinovat ca are cocoasa in spinare: nimeni mai mult decat dansul n-ar dori sa n-o aiba."
Si fiindca avea un pacat pe care nu-l putea stapani, el nici nu-si mai dadea silinta sa-l stapaneasca si se lasa cu totul in voia intamplarilor. Apoi el nici nu mai era om cinstit; lumea tot il credea rau. Cateodata, cand il apuca frica de pedeapsa ori de razbunarea lui Lica, el isi punea de gand ca are sa plece si sa se duca, incat sa i se piarda urma, insa el iar se dumerea si astepta ca Lica sa vina iar cu banii.
Astfel, trecu toamna si veni iarna, trecu si iarna si sosi primavara. Pintea se facea din ce in ce mai nerabdator, caci aflase in cele din urma si pe oamenii ingropati; arandasul avea fierbinteli de cate ori trebuia sa dea bani marunti pentru banii pe care ii agonisise cu multa osteneala; Ghita insa nu avea alta vorba decat: "Ti-l dau legat, dar trebuie sa bag de seama, ca sa nu stric toata treaba". Iara mai departe el radea in pumni ori tremura de frica.
Caci adunase multi bani Ghita, atat de multi, incat in fiecare zi isi zicea: "Mult a strans arandasul!", dar precum aduna banii, el scapata mereu in gandul sau.
In vremea aceasta Lica traia zile albe. El venea des pe la Moara cu noroc, si de cate ori venea era vesel si bun si om cu dare de mana. Si fiindca era vesel si bun si darnic, tiganii de la Ineu prinsesera slabiciune de dansul si treceau foarte des pe la carciuma ca sa intrebe daca n-a venit cumva ori daca nu are sa vina in curand, ca sa-si petreaca cu tovarasii.

Iara cand ei il gaseau, se puneau sa-i cante, si atunci venea randul la Uta, femeie inalta, smeada si sprintena la vorba.
Lica nu juca decat foarte arareori, si atunci mai ales cu Ana, cu copilul ori, pentru ca gluma sa fie de tot buna, cu batrana. Ii placea sa stea, sa priveasca si sa asculte, fiindca era destul de privit si destul de auzit, fiindca Uta juca cum se joaca la carciuma si vorbea cum se vorbeste la birt, fara multe marafeturi, fara mult inconjur. Iara cand Uta mergea prea departe cu veselia, Lica ii zicea: "Mai astampara-te, fa! prea te obraznicesti". Dar ea atunci, parca tocmai in ciuda lui, se facea cu atat mai dezmatata.
Batrana dadea miloasa din umeri si zicea asa in ea: "Ei! ce sa-i faci! Asa a lasat-o Dumnezeu! Pacatul ei!"
Ana la inceput se tulbura, in urma se inscarbea si dezmatarile Utei ii pareau sarbede, si numai tarziu se deprinse cu ele, ba, cand Uta zicea cate una neclatita, stapana ei simtea un fel de mancarime si prindea pofta sa zica una si mai buna. Atunci Lica radea din toata inima si nu lipsea niciodata a zice: "Bata-te sa te bata, dar de mult n-am ras asa de cu pofta".
Iar Ghita nu radea; se facea ca nu pricepe gluma, si cand vedea pe Lica invartindu-se pe langa Ana ori pe Ana tragandu-se la Lica, el se ducea pe ici incolo, ca sa nu vada nimic, fiindca-i era greu sa vada si-l durea inima cand simtea cum Ana scapata din ce in ce in gandul sau. Dar cateodata ii parea ca ea isi da silinta sa-l tina pe Lica departe de la sine, si atunci el isi facea mustrari si simtea inzecit ticalosia la care cazuse el insusi; de aceea parca-i venea sa se bucure cand iar o vedea cautandu-l cu ochii pe Lica ori legandu-se de el, caci acum erau deopotriva.
La inceputul Saptamanii Luminate, Pintea trecu pe la Moara cu noroc si-l lua iar pe Ghita de scurt.
— Ce sa-i fac! raspunse Ghita. E om viclean si nu-l pot prinde. Dac-as sti cand are banii la el, te-as vesti ori l-as prinde fata cu cativa drumeti. Ma tem insa sa nu ma dau de gol: si tu stii ca-mi pun chiar capul in primejdie, fara ca sa-l stric pe el. Iti spun drept: imi vine sa-mi iau boscartele si sa fug de aici.
— Bine, bine! grai Pintea. Dar Dumnezeu sa te fereasca pe tine sa nu te puna pacatul sa ma inseli pe mine!
Ghita nu raspunse nimic. Batrana inca de mult umbla cu gandul de a potrivi lucrurile astfel, ca sa-si petreaca Pastile cu totii impreuna la una dintre fetele ei din Ineu si totdeauna se intrista cand Ghita zicea: "Daca se poate". Numaidecat dupa plecarea lui Pintea, Ghita se duse dar la ea si-i spuse ca se poate si sa-i vesteasca prin vreun drumet pe cei din Ineu despre aceasta, ca sa faca din vreme toate pregatirile.

— Bine, ginere draga! grai batrana, cuprinsa de vie bucurie. Dumnezeu sa te binecuvanteze pentru aceasta hotarare a ta, caci, precum tu prea bine vezi, eu sunt batrana, si cine stie daca ne va mai fi dat sa petrecem o zi de sarbatoare impreuna...

Era in adevar miscata batrana; nu-si aducea aminte sa fi petrecut vreodata in viata ei sfintele sarbatori altfel decat impreuna cu cei mai de aproape ai sai, afara de anul trecut, cand Pastile cazusera tocmai in timpul mutarii lor la Moara cu noroc si parca nu erau Pasti, parca-i lipsea darul pentru tot anul daca mai petrecea si acum ca in anul trecut.

Mare era si bucuria Anei, care de mult nu-si vazuse rudele si prietenele cu care fetise, mare bucuria copiilor, care totdeauna aveau dor de Ineu, unde capatau daruri de la matusile lor si gaseau alti copii ca dansii.

Ana si batrana se pusera la sfat, deoarece cu mana goala nu puteau sa mearga, si mai ales Ana simtea in ea o puternica pornire de a se arata ca nu mai e saraca, precum fusese odinioara, si parca i-ar fi venit pofta sa risipeasca acum deodata tot ce castigase in timp de un an.

Pe cand ele stateau de sfat, Ghita se afla singur in odaia de langa birt si-si numara banii, ii numara singur, fara zgomot, si ascutindu-si mereu urechea, pentru ca sa-i ascunda indata ce ar simti ca se apropie cineva.

In clipa cand vazuse mania lui Pintea, el luase hotararea de a-si trimite nevasta si copiii de sarbatori la Ineu si de a se duce astfel, nestiut de nimeni, sa caute undeva un loc ascuns, unde sa-i cheme in urma la sine si sa-si petreaca zilele vietii pierdut in lume si nesuparat de nimeni, deoarece Lica nu putea sa-l vanda, iar Pintea nu stia nimic. Insa chiar la cel dintai pas facut pentru punerea in lucrare a hotararii sale el incepu sa sovaiasca. Il durea bucuria batranei si parca nu se simtea destul de tare ca sa o curme in ziua hotarata pentru plecare, il durea cu atat mai mult cu cat vedea in ea totodata durerea zguduitoare pe care o vor simti cu totii in ziua cand nu-l vor mai gasi. Apoi, daca fugea de frica lui Pintea, nu mai putin se temea ca, fugind, Lica ii va gasi urma. Acum, in sfarsit, cand isi vazu banii adunati atat de multi la un loc, il cuprinse cu o putere necovarsita gandul, venit ca din senin, ca Lica, stiindu-l ca are bani multi, va veni intr-o zi sa-i ia de la dansul, si dupa ce-si puse iar banii in lada si stinse lumina, el se opri ingrozit in mijlocul odaii intunecate: vedea parca, departe, dincolo de dealul despre Ineu, in valea tacuta si pustiicioasa, trasura parasita la marginea drumului si copilul omorat si aruncat pe iarba stropita cu sange.

Nu, nu era destul ca se duce; trebuia sa se duca asa, ca nimeni, si mai ales Lica, sa nu-i poata da de urma.

Iar Ana nu simtea nimic; capul ei era plin de colaci, de oua rosii, de placinte, gandul ei era dus in lumea careia dorea sa i se arate. Marti seara trecu pe la carciuma si Lica Samadaul, caruia Ghita ii trimise vorba c-ar fi avand sa-i spuna ceva, dar ea nu stia nici cand el a venit, nici cand a plecat.
Lica nu statuse mult. Ghita dorise numai sa-l intrebe in taina daca nu are cumva bani de schimbat, fiindca are de gand sa mearga peste sarbatori, nestiut de nimeni, la Pesta, ca sa schimbe ce are la dansul, mai ales galbenii, pe care nu indraznea sa-i dea aici prin apropiere. Asa credea el ca va putea sa alunge orice prepus din mintea lui Lica, pentru ca numai intr-un tarziu sa-i vina gandul de a stirici incotro a plecat.
— Am, raspunse Lica. Nevasta cand iti pleaca?
— Sambata de cu seara.
— Atunci tu ma asteapta, ca viu neaparat, fie sambata seara, fie duminica dimineata, si-ti aduc, iti aduc fel de fel.
Ghita incepu sa tremure. Acum nu mai era vorba numai sa fuga, ci sa-l si fure totodata pe Lica.
"Dac-o fac, sa o fac barem deplina!" isi zise el ametit de acest nou gand si numarand cu neastampar ceasurile ce-i mai ramaneau.
Sambata pe la amiazazi, in sfarsit, cand toate erau puse la cale, toate gatite pentru ziua de sarbatoare, el spuse ca nu poate sa plece, cel putin nu chiar acum, deodata cu ceilalti, fiindca are sa-l astepte pe Lica, de la care a primit vorba.
— Atunci nici eu nu ma duc, grai Ana, pentru care aceasta noua hotarare a lui Ghita venea ca un trasnet cazut din senin.
— Ai innebunit? zise el. Le-ati trimis vorba ca veniti, ati facut din partea voastra toate pregatirile si acum nu mergeti? Duceti-va voi si va petreceti sarbatorile, ca si cand eu nici nu as fi; cu atat mai bine are sa va para daca voi veni mai tarziu.
— Eu nu pot sa-mi petrec Pastile fara tine, grai nevasta. Te gandeste ce ar zice lumea cand te-as lasa singur aici.
— Ei! vorbe degeaba! Vreau sa te duci!
— De ce te rastesti la mine? zise Ana mahnita. Ghita! spune-mi, ce ai tu? De ce nu-mi vorbesti pe fata?
Ghita se plimba catva timp prin casa, apoi se opri la fereastra si privi afara.
— Imi stai in cale, zise el in cele din urma. Ana simti in ea pornirea de a pleca fara de intarziere, pentru ca sa nu se mai intoarca niciodata; ii parea ca nu mai poate trai cu omul care i-a grait o data aceste cuvinte; era insa in sufletul ei si ceva mai tare decat aceasta pornire.

— Tocmai de aceea voiesc sa raman, raspunse ea, si am sa raman, pentru ca nu ma lasa inima sa plec. Grozav te-ai schimbat tu de catava vreme: abia mai tin minte de cand nu m-ai atins cu mana si nu mi-ai zis o vorba buna; dar sa nu crezi ca asa ma vei alunga de la tine. Tin la tine, Ghita, striga ea indaratnicita, tin cu toata inima, si cu cat te vei face mai aspru, cu atat mai dinadins am sa tin, si ti-o spun aceasta tocmai fiindca te vad ca nu vrei s-o auzi.
Si in adevar Ghita nu se temea de nimic mai mult decat de niste cuvinte ca aceste, si acum, cand le auzi, el se simti ca si cand ar fi cuprins de un paienjenis pe care nu se indura sa-l rupa.
— Grozav ti-e de mine! zise el. Spune drept; vorbeste-mi in fata: vrei sa ramai, pentru ca stii ca are sa fie si Lica aici.
— Esti un netrebnic si grozav trebuie sa te fi ticalosit tu in tine pentru ca sa-mi spui ceea ce nu crezi nici tu insuti, zise ea si se departa fara zgomot. Apoi, din prag, ea ii mai arunca vorbele: Tu esti acela care se pleaca inaintea lui ca o sluga, iar nu eu, Ghita! Sa ne fereasca pe noi Dumnezeu sa nu ai tu cumva ceva pe sufletul tau, ca atunci toata viata noastra e mai rea decat o robie!
Ghita o lasa sa se duca, ba chiar se bucura ca ea se duce, fiindca nu-i mai venea sa creada ca acum ea va ramanea si niciodata hotararea lui de a pleca nu fusese mai tare ca acum. In adevar, viata ei nu era decat o robie, o robie de care nu mai putea scapa decat asa, daca se duceau in lume. Ea putea inca sa fie fericita; el insusi, niciodata.
Dar Ghita se insela. Batrana pleca de cu seara singura cu copiii, singura si mahnita pana in adancul inimii. Ea isi saruta la despartire copila, o saruta o data, de doua, o saruta de mai multe ori, ca si cand s-ar desparti pe veci de dansa, ca si cand acum o ar marita si numai acum ar simti ca ea trebuie sa imparta bucurii si amaruri cu sotul ei.
Dar inima ii era grea si trebuia sa si-o usureze.
— Eu vorbesc arareori, zise ea, desi totdeauna spun cam multe. Asa-mi este firea. N-am insa obiceiul de a ma amesteca in trebile altora. Voi sunteti copiii mei; n-am staruit insa niciodata sa faceti altfel decat asa cum va trage inima. Acum insa ma doare inima cand vad ca pentru Lica voi parasiti neamurile voastre de sfintele sarbatori si nu va mirati daca doresc sa ascultati o data si de mine; nu va lasati prea departe cu oameni ca Lica. E bine sa-i crezi pe oameni buni, fiindca asa te bucuri mai mult de dansii; Lica e insa om rau din fire. Nu v-am spus-o pana acum, fiindca n-aveam pentru ce; acum va zic sa-l tineti mai departe de voi.

Batrana grai si se duse, iar Ghita si Ana ramasera cu Marti si cu Uta la Moara cu noroc, care, ca niciodata mai nainte, parca statea pustie si intunecata in urma batranei.
— Ei! ce sa-mi faci!? grai Ghita, cand isi vazu zadarnicit astfel planul. Se vede ca acesta e norocul meu, si dac-ar fi nenorocirea mea; cine poate sa scape de soarta ce-i este scrisa!? Poate ca e mai bine asa.
Atat se simtea de ticalosit si de slab in el insusi, incat nu mai putea sa-si dea seama ce poate si ce nu poate sa faca, si asa, incetul cu incetul, se lasa in voia intamplarii si astepta cu o lenesa nepasare sosirea lui Lica.
Sosind duminica, in ziua de Pasti, pe la pranzul cel mic, dimpreuna cu Raut si cu Paun, un alt tovaras al lor, toti trei calari, la Moara cu noroc, Lica se simti cam scos din sarite cand nu-l gasi pe Ghita singur, precum fusese vorba. El insa nu grai nimic, si arunca numai o traista cu scule, pe care o adusese cu sine, intr-un colt al casei.
— N-am putut sa ma desfac de dansa! grai Ghita.
— N-ai putut!? Trebuie sa te desfaci, ii raspunse Lica aspru. Vasazica, eu umblu asa dupa pofta inimii tale. Am adus bani, aur si argintarie, si nu pot sa le port cu mine. Fa-i rand sa plece.
— Cum sa-i fac?
— Ce-mi pasa mie!? Fa-i rand si atat! Cum? asta-i treaba ta. Ghita vedea parca iar trasura parasita la marginea drumului, cu copilul mort langa dansa.
— Sa te fereasca Dumnezeu de oamenii care au slabiciune de vreo muiere! urma Lica aprins.
— Slabiciune nu am, grai carciumarul.
— Nu ai! zise iar samadaul. Bine! Intelegi tu ca lucrul asta trebuie sa ajunga odata la un capat. Lasa, ca-i pun eu capatul! Bine c-a ramas aici. Am astazi o grozava mancarime in mine, adause apoi asa pentru dansul, si impinse cu piciorul traista in dosul unei lazi ce se afla in apropiere.
Dupa aceste el iesi prin birt, pisca de pulpa pe Uta, care statea rezemata de uschior, incat ea tipa, si se duse mai departe la Ana, care statea inaintea cerdacului, pusa pe ganduri asupra celor ce se vor fi petrecand in casa.
— Fac ramasag, zise el, ca peste jumatate de ceas sunt aici si tiganii. Au un miros mai bun decat copoiul. Apoi sa ne facem o zi cum n-a mai fost nici una din cele de pana acum. Am azi un chef din cele mari, si trebuie sa stii ca eu sunt nesatios cand ma apuca cheful.
— Si eu sunt la chef, raspunse Ana cam in sila. Lica se apropie mai tare de dansa si-i zise la ureche, asa ca din gluma:

— Ii fac eu rand lui Ghita sa plece si sa ne lase singuri. Ana-si opri rasuflarea. Era o gluma aceasta; insa, chiar ca gluma, era prea indrazneata si-o atingea tocmai acolo unde era mai simtitoare.
— Numai daca-l poti, ii zise ea, dar cu capul ridicat si privindu-l peste umar, ca si cand ar voi sa mai adauge: "Tare te-nseli daca crezi ca barbatul meu tine atat de putin la mine".
— Uite cum se supara, zise el acum zambind. Asa-i ca te-am atins la inima!? Ei, apoi daca n-as sti eu cat de mult isi tine la nevasta, de mult i-as fi furat-o.
Si asta era o gluma, insa una care ii mai placea Anei. Lica avuse dreptate. Nu trecu mult, si tiganii sosira si pe cand la Ineu oamenii intrau in biserica, la Moara cu noroc se incepu veselia destrabalata si fara frau.
Ana nu voia sa joace tocmai pe timpul sfintei liturghii si era jignita vazand pe Uta acum chiar mai nerusinata decat totdeauna; dar Lica, neastamparat afara din seaman, o stranse in brate si o lua cu sila la joc. Ea isi atinti ochii la Ghita; acesta insa, in loc de a se arata suparat, scoase pe Uta din mainile lui Raut si incepu sa-si petreaca si el, daca sa-si petreaca, precum petrece omul, cand se pune in ciuda altuia. Apoi desfraul are si el farmecele lui, si Ana incetul cu incetul se obicinuise si prinsese o tainica pofta de el.
Pentru ca petrecerea sa fie mai cu haz, Lica scoase peste catva timp din serparul sau plin cu bani patru hartii, scuipa pe ele si lipi de fruntea fiecaruia dintre tigani cate una.
— Acum cantati pana ce nu se rup toate coardele! striga el apoi, si iar o apuca pe Ana, care dinadins se lasa in voia lui si se facea cu atat mai neastamparata cu cat Ghita se arata mai nepasator.
Iar Ghita fierbea in el si nu se stapanea decat cu gandul ca e vai si amar de barbatul care trebuie sa-si pazeasca nevasta, si era vesel, ca sa arate ca el nu e asemenea barbat.
Era dar o veselie, incat casa parca era sa zboare cu dansii in aer, Lica o juca pe Ana de abia ii mai atingeau picioarele pamantul; Ghita si Raut luasera pe Uta la mijloc; Paun si Marti bateau in palme si chiuiau in ruptul capului; tiganii trageau din toate puterile cu arcusul, zambind cu multumire si privind din cand in cand cu ochii galesi la hartiile ce le erau lipite de frunte, iar cainii lui Ghita zaceau cu capul pe labe in pragul birtului si priveau buiguiti la cele ce se petreceau.
Obosit, in sfarsit, de joc, Lica se lasa pe laita, o lua pe Ana pe genunchi si incepu, asa in gluma, sa o sarute si sa o stranga la piept.
Ghita nu se mai putu stapani si, facandu-se ca nu vede nimic, iesi sa se mai racoreasca sub cerdac.

— Acu lasa-ma, grai Ana inecata, ca incepe Ghita sa se supere.
— Apoi nu vezi tu ca nici eu nu vreau alta? raspunse Lica. Sa-l necajim nitel. Mai Ghita! striga apoi, asa e ca mi-o lasi mie acu o data, de ziua de Pasti?
— Fa cu ea ce vrei! raspunse Ghita in gluma; dar in dosul glumei se simtea mania lui oarba si nesatioasa.
Ana se desfacu din bratele lui Lica, si catva timp veselia pieri din mijlocul lor, desi indeosebi Ana numai acu era in voie buna si ar fi voit sa-si petreaca din toata inima.
Iar Ghita planuia in el cum sa plece acum la Ineu, fara ca sa dea loc la presupuneri, cum sa plece, cum sa-l afle pe Pintea si cum sa se intoarca pe nesimtite cu el ca sa i-l dea prins pe Lica. Era pe la un ceas dupa-amiazazi cand Lica il apuca la o parte si ii zise:
— Noi ne-am inteles: tu pleci pe ici incolo si ma lasi pe mine aici cu dansa. N-ai nevoie sa-i spui nimic: te duci ca sa se pomeneasca deodata singura cu mine si atat. Am sa le zic celorlalti ca te-ai pus sa dormi in podul grajdului, pentru ca nimeni afara de noi sa nu mai simta nimic.
Ghita se asteptase la aceasta; acum insa, cand nu mai era timp de a se chibzui, el ramase incremenit.
— Are sa-ti fie greu acu o data, urma Lica; de aici inainte esti lecuit pe vecie. Tu vezi ca ea mi se da mie de buna voie: asa sunt muierile.
Ochii lui Ghita se impaienjenira. In doua ceasuri putea sa mearga calare si pe cai ascunse la Ineu si in alte doua ceasuri, pe cand se intuneca, sa se intoarca dimpreuna cu Pintea la Moara cu noroc.
"Asa vrea Dumnezeu! isi zise el; asa mi-a fost randuit." Si cand si le zicea aceste, se simtea asa de tare, incat cu toate cele ce vazuse, nu credea ca e cu putinta ca Ana, Ana lui, sa se dea vie in mainile unui om ca Lica. "Si daca se da, atunci e mai bine asa, adauga el: sa se hotarasca odata; sa stiu cum stau, caci viata mea tot e pierduta daca nu reusesc acum."
— Bine, ii zise dar lui Lica. Si cand sa ma intorc?
— Maine dimineata.
— Dar un lucru, adause Ghita, fa ce faci, insa nu ma face de rusinea lumii: cauta ca ceilalti sa nu simta nimic.
— Asta de sine se intelege; altfel nici ea nu m-ar lasa sa ma apropii de dansa, grai Lica, si se departa.
Ghita ramase catva timp privind in urma lui, apoi se intoarse spre grajd, cu avantul omului care, purtat si orbit de un singur gand, isi pune viata in joc ca sa arate ca nu se teme ca o va pierde.

Pe cand el isi gatea calul in grajd, Lica-l punea la cale pe Raut.
— Carevasazica, grai Raut, in cele din urma, cand se insereaza, noi ii lasam pe dansii acolo, ne intoarcem, stam ascunsi si nu iesim decat la semnul dat de tine.
— Huhurez! raspunse Lica, si iar se puse pe veselie. Peste putin, Raut intreba cine voieste sa vie cu dansul la Sicula.
— Punem caii la caruta lui Ghita, zise el, incarcam tiganii si mer- gem la nunta. Uta! hait'! si tu cu noi! O data sunt Pasti pe an! Il luam si pe Marti.
— M-as duce si eu, grai Lica, dar nu ma lasa inima; apoi ar trebui sa fiu de mult la Fundureni si nu pot sa mai pierd vremea pe aici ori pe la Sicula.
— Marti! zise Uta zambind prin ascuns. El cine stie pe unde o fi acum. O fi sarind gardurile prin Fundureni, pe la draguta lui de pereche: dar eu ma duc, daca ma luati. Atat dorea si Ana: sa ramana singura cu Ghita.
Intr-un tarziu, insa, ea baga de seama ca Ghita, care nu fusese de fata la plecarea celorlalti, nu se mai intoarce si incepu a se nedumeri.
— Ghita doarme prea mult, zise ea ridicandu-se.
— S-a dus si el, grai Lica asezat.
— Cine?
— Ghita. N-am zis ca-i fac rand sa plece? Ana se intoarse cu obrajii aprinsi de la el si iesi afara ca sa-l caute pe Ghita; dar ea il vazu departe pe vale in sus calarind spre Fundureni, ramase catva timp racita in tot trupul, apoi se intoarse.
— Asa-i, zise ea zambind, s-a dus. Cu atat mai bine! Lica se ridica si facu ca si cand ar fi voind sa plece si el.
— Ce vrei? intreba ea.
— Nu spuneam ca trebuie sa plec?
— Sa nu umblam cu vorbe deserte, ii zise ea. Acu ramai. Tu esti om, Lica, iara Ghita nu e decat o muiere imbracata in haine barbatesti, ba chiar mai rau decat asa.
Graind aceste, ea-si astampara obrajii cu palmele, isi ridica cu varful degetelor parul de pe frunte, apoi grai, privind ca iesita din fire imprejur:
— Rau ai facut ca i-ai trimis pe ceilalti de aici. As vrea sa vad oameni imprejurul meu, oameni multi, sa-mi petrec, incat sa ti se ridice perii in varful capului, pana ce nu cad istovita la pamant. Dar acum e bine asa: tu trebuie sa-mi fagaduiesti insa un lucru.
Lica privea cu multumire la obrajii ei aprinsi, la ochii ei plini de vapaie salbatica, la buzele ei desfacute ca si caisa rascoapta si la trupul ei inalt, mladios si fraged. Se simtea stapanit de dansa si parca voia dinadins sa se lase in stapanirea ei.
— Oricare ar fi acela, ti-l fac, zise el, intinzand mana, ca s-o apuce.

XV

Era in amurgul serii. Peste zi fusese cald ca in zilele de vara, si acum, pe la asfintitul soarelui, se simtea un fel de greutate in aer; deodata se facu rece si incepu sa bata vantul si sa aduca niste nouri de la rasarit, sa-i intinda la dreapta si la stanga si sa-i mane mereu inainte spre apus.

De departe, ca din fundul pamantului, se auzea din cand in cand cate un tunet molcom si iar se pierdea-n tacerea amurgului.

Lica sedea la masa, cu paharul inaintea sa, de vorba cu Ana, dar neastamparat si tragand mereu cu urechea la cainii ce latrau in departare ca si cand s-ar apropia cineva, om necunoscut, cu care cainii nu sunt deprinsi.

Serparul plin de galbeni, pe care il deschisese catva timp dupa plecarea lui Ghita, era aruncat jos la picioarele patului.

— Asa crezi tu acum, grai Ana, care sedea in cealalta parte a mesei, fata in fata cu el.

— Asemenea lucruri nu se cred, raspunse el cam necajit; ele se simt. Ziceam ca dac-as voi sa plec, mi-ar fi greu sa ma despart de tine. Mai multa dovada nu-ti trebuie decat ca ti-o spun, fiindca oameni de felul meu, mai ales la anii mei, nu prea spun asemenea lucruri. Dar, adause el, lumea ma socoteste om rau la fire pentru ca stiu sa ma stapanesc in toate imprejurarile; nici acu n-o sa-mi pierd eu sarita.

Graind aceste, el privi cu ciuda la dansa, apoi se ridica. Ana se ridica si ea.

— Ce-i? intreba ea speriata. Ce ai de gand?

— Eu ma duc, raspunse el, si scoase traista cu scule din dosul lazii.

— Nu poti sa te duci si sa ma lasi pe mine singura si asa cum sunt.

— Trebuie sa ma duc si nu vreau sa raman, zise el punandu-si palaria in cap.

Ana isi opri rasuflarea; ii era ca si cand nu el ar pleca, ci ea insasi ar fi data cu rusine afara din casa, in mijlocul drumului, unde toti trecatorii isi intorc fata de la dansa.

Cand il vazu dar ca pleaca, ea isi infipse amandoua mainile in bratul lui si-i zise cu linistea incordarii:

— Daca te duci si te duci, ia-ma si pe mine: nu vreau sa-l mai vad; nu pot sa mai dau fata cu el!

— Ei! ce sa fac eu cu tine!? ii raspunse el, si-o dete, asa cam cu sila, cu cotul la o parte.

Ana se retrase si ramase cu ochii la pamant si neclintita in mijlocul casei, apoi, intr-un tarziu, isi ridica ochii la el, ca si cand ar voi sa-i zica: ce mai stai? ziceai ca te duci!?

Inalt, cu mustata lunga, alba ca varul la fata neted rasa, cu traista plina de scule pretioase in mana si cu palaria rotunda peste pletele rasucite, Lica statea infipt in pamant inaintea ei.

— Si parca vad cu ochii cum ai sa te impaci cu el si sa-ti versi toata mania adunata in sufletul tau asupra mea, zise el, apoi se intoarse in calcai si se departa cu pas iute si marunt.

Peste putin el trecea calare pe murgul sau fugaret la deal spre Fundureni, manandu-si calul sau intins ca si cand s-ar sti gonit de moarte.

Ploaia incepu sa cada in stropi mari, tunetele incepura sa rasune de-a lungul vaii cu niste zguduiri puternice si tot mai puternice; fulgerele sfasiau mai in lung, pe-ntrecute si tot mai pe-ntrecute noaptea cazuta in pripa; iar Lica gonea cu fraul slobod si plecat spre gatul calului, incat trecea ca blestemul pamantului printre siroaie indesate, printre tunete si fulgere.

Pe cand sosi in preajma satului, ud pana la piele si obosit si ametit de bautura, de petrecerea fara de frau si de neastamparul sufletului sau, el tremura in tot trupul si abia se mai tinea in scari.

Si totusi, parca-i venea sa-si schimbe calea si sa se intoarca iar la Moara cu noroc.

"De femeie m-am ferit totdeauna, si acum, la batranete, tot n-am scapat de ea!" zise el, apoi o lua la dreapta, pe langa sat, ca sa iasa la padure si sa-si caute un adapost; dar, sosind in dreptul bisericii ce statea singura si parasita la cateva impuscaturi deasupra satului, el isi opri calul si privi cu veselia gandului bun la usa cea mare.

Fara de a se mai gandi, sari din scari, apuca usa bisericii cu aman- doua mainile si se izbi in ea, ca sa-i rupa zavorul, sa o scoata din tatani, in sfarsit, sa o sparga.

Usa se zgaltai, incat rasuna toata biserica goala, dar ea nu ingadui cu una, cu doua, si trecu timp la mijloc pana ce samadaul izbuti sa intre.

Acum era la adapost. Ploaia se varsa siroaie si se batea de acoperamantul bisericii; ferestrele mari zanganeau mereu sub zguduitura trasnetelor; fulgerele luminau intruna chipurile sfintilor, ce priveau tinta cu ochii lor nemiscati la omul abatut din cale, care venise sa tulbure linistea sfantului locas.

Lica nu vedea si nici nu auzea nimic. El trecu, ducandu-si calul de capastru, spre altar, isi lega calul de strana de la dreapta, apoi intra sa-si caute in altar ceva, o haina preoteasca, vreun stihar, in sfarsit, o acoperitoare, pe care s-o ia peste sine, si alta, pe care s-o arunce pe cal, caci bietul dobitoc tremura de frig.

El astepta un fulger, ca sa poata vedea cele de primprejurul sau. Erau niste toale pe un cuier la dreapta, era acoperitoarea de pe altar si erau perdelele mari de la usa din mijloc a altarului.
El trase, inainte de toate, acoperitoarea de pe altar si se duse de o arunca asupra calului plin de spume.
Acum se simtea mai tihnit si, intorcandu-se iar spre altar, ca sa rupa perdeaua de la usa, el incepu sa simta mirosul tamaiei si al facliilor de ceara ce arsesera peste zi si parca-i venea greu de ceea ce voia sa faca. Gandurile, care il parasisera din clipa intrarii sale in biserica, iar se ivira unul cate unul in mintea lui. Vedea pe Ana, pe Ghita si pe Pintea, pe oamenii din sat, vedea, oarecum asa, cum vezi mai nainte de a dormi, una peste alta, o lume intreaga, si de cate ori calul isi batea copitele in pardoseala de piatra, il trecea un tremur de ingrijare, caci multe facuse in viata sa, dar cele sfinte inca nu le atinsese.
El apuca perdeaua de un colt si o smuci cu o opintire indaratnica, ca s-o traga la sine.
Perdeaua era insa groasa si captusita cu matase si nu ingadui. El o smuci cu indoita putere. Perdeaua incepu a se destrama cu un fosnet ascutit si patrunzator, si acest sunet era asa de tare, de aspru si de sfasietor, incat il razbatea ca un junghi prin creieri pana in maduva oaselor si-l facu sa scape din mana perdeaua pe jumatate rupta si sa ramaie cuprins de fiori si impietrit la usa altarului.
Inspaimantat, el singur nu stia de ce, facu un pas inapoi si privi tragandu-si capul intre umeri, imprejurul sau.
Nu era nimeni aici, nici o suflare omeneasca, nici un ochi sa-l vada, nici un glas care sa-l dea pe fata, nici o minte care sa treaca peste a lui, nimeni si nimic decat tacerea, mirosul de tamaie si de faclii, sfintii de pe pereti si bataia din cand in cand a copitelor de cal in piatra de pardoseala. Era insa un gand care aici trebuia sa-i vina oricarui om: ca este o putere tainica ce lucreaza prin oameni si le lumineaza mintile, ca toate vin de la aceasta putere, pe care nimic nu o covarseste, pentru ca ea pune sirul intamplarilor prin care trece omul. Dumnezeu era acela care-l scapase de atatea primejdii, Dumnezeu ii lumina mintea si intuneca pe a celorlalti; cu Dumnezeu n-ar fi voit sa se strice.
Dar nu! el voia sa aiba perdeaua; voia sa o taie cu cutitul, ca sa nu ii mai fosneasca in urechi. Insa cutitul ramasese in serpar.
— Serparul meu! tipa el tare si sfasietor, incat calul sari sperios la o parte.
Serparul meu! striga iar, si incepu sa se pipaie mereu la trup, ca si cand i-ar fi arzand camasa pe el, sa se dea pas cu pas inapoi pana ce nu iesi din altar spre mijlocul bisericii.

Ii era frica, incat ii venea sa se arunce pe cal si sa mearga si sa fuga mereu pana ce nu va scapa de el; insa Dumnezeu e pretutindenea, fiindca pretutindenea, in tot locul si in toate timpurile soarta omului atarna de intamplari a caror tainica legatura el cu mintea lui marginita nu poate sa o cuprinda. Afara tuna, si el se cutremura la fiecare trasnet; afara fulgera, si fiecare fulger ii trecea ca un fior prin inima; icoanele sfintilor il priveau, si el statea impietrit sub ele, caci oriunde s-ar fi dus, el tot acolo ramanea; el isi puse mainile in cap, isi rupse in urma baierile camasii; ii venea sa-si scoata inima din piept, ii venea sa se repeada cu capul in zid, ca sa ramaie sfaramat la treptele altarului.
Dar el nu putea sa moara; de nimic nu-i era mai frica decat de moarte; ar fi voit sa traiasca mult si lung, cat tinea lumea, ca sa scape de viata cealalta, si o hotarare aspra ii cuprinse mintea.
— Unul cate unul, striga el ridicandu-si mana dreapta in sus, unul dupa altul, om cu om, toti trebuie sa moara, toti care ma pot vinde, viata cu viata trebuie sa se stinga, caci daca nu-i omor eu pe ei, ma duc ei pe mine la moarte!
Graind aceste, el se repezi pe cal, iesi calare pe usa cea sparta, se intoarse spre padure, dete un ocol, intra din alta parte in sat, trecu de-a lungul ulitei pana la casa preotului si batu la portita.
Era cam pe la noua ceasuri, si popa sedea inca la masa, cand auzi bataia in portita si iesi.
— Sa ma ierti, parinte, ii zise el, dar viu cu graba. Astazi, chiar in ziua de Pasti, mi-a pierit o parte dintr-o turma.
— Multi oameni rai sunt pe fata pamantului... raspunse preotul cuprins de mahnire sufleteasca.
— Si te rog, urma Lica fara sa mai tina seama de vorbele preotului; n-ai vazut cumva pe Raut trecand pe aici?
— Nu!
— Atunci mananc ceva, apoi mai dau o raita prin padure, si inca maine de cu zori sunt la Ineu, unde cred ca va fi plecat si el. Iara daca s-ar intampla sa ma insel si sa mai vina pe aici, sa-i spui ca sa ma caute la Ineu. Noroc bun! si sa ma ierti, parinte.
Graind aceste, el pleca, dete o raita spre padure, apoi iesi in drum si slobozi calul la vale, spre Moara cu noroc.

XVI

Mai nainte de a pleca, Ghita il cautase pe Marti, ca sa-i dea de lucru, insa nu l-a putut gasi in pripa si nu avea destula rabdare ca sa-l caute mai cu dinadins. El se departa dar in graba, ca omul care nu are timp de pierdut.
In urma, catva timp dupa ce plecase, privind in urma sa, el vazu caruta in drumul de tara, dar nu putea sa-i treaca prin gand ca in acea caruta sunt oamenii pe care ii lasase la carciuma, fiindca acestia venisera calare.
Cu toate aceste, el incepu a se nedumeri. Sosind, in sfarsit, aproape de Ineu, el il gasi pe Marti in drum. Ungurul plecase sa-l vesteasca pe Pintea despre cele ce se petrec la Moara cu noroc.
Ghita ramase catva timp buiguit, ca lipsit de simtiri. "Dar ce sa fac, isi zise el in cele din urma, daca Dumnezeu nu mi-a dat gandul cel bun in ceasul potrivit? Daca e rau ce fac, nu puteam sa fac altfel."
Si de aici inainte el simtea ca Ana e pierduta si nu se mai gandea decat la razbunarea lui.
Insa niciodata nadejdea nu piere cu desavarsire din sufletul omului, si asa, el tot isi mai zicea: "Si daca totusi s-ar intampla sa ma intorc la timp..." De aceea el grabi.
El sosise inca din vreme cu Marti, cu Pintea si cu alti doi jandarmi in preajma Morii cu noroc, dar temandu-se ca nu cumva Lica sa ii zareasca si sa fuga de la carciuma, ei descalecara in culmea dealului si se hotarara sa astepte intunecimea, ca sa se poata apropia pe nesimtite.
Ghita, galben la fata, ca si cand i-ar fi secat tot sangele din vine, statea intins pe pamant, culcat pe branci, privind tinta si cu ochii insetati in vale.
— Tare om esti tu, Ghita, grai Pintea pe ganduri. Si eu il urasc pe Lica; dar n-as fi putut sa-mi arunc o nevasta ca a ta drept momeala in cursa cu care vreau sa-l prind.
— Nevasta, raspunse Ghita, mi-am pierdut-o eu de mult. N-ar fi trebuit sa iau eu pe Uta la casa mea, caci numai Uta a stricat-o, adause apoi intr-un tarziu, asa pentru dansul, si iar tacu si astepta cu incordare caderea intunecimii apropiate.
Deodata el sari ca iesit din fire in picioare.
— Ne-au zapsit! striga el. Iata-l calare. Pleaca! A fost singur, singur cu dansa! Sariti pe cai! Dupa el! Sfinte Doamne, cainii pe care i-am pus la casa mea ca sa ma apar de el, cainii mei ma vand si-l scapa din mana mea!
Cand rosti cele din urma cuvinte, ei se aflau toti patru calare, porniti de-a curmezisul peste coaste drept in urma lui Lica. Dar ei inaintau mai anevoie la vale

decat Lica la deal, caii lor nu se puteau masura cu murgul lui Lica, si asa departarea crestea mereu intre urmarit si urmaritori.
Ajunsi in preajma satului, ei il pierdura din vedere si se oprira zapaciti.
— Dati voi la dreapta, grai Pintea, ca noi dam la stanga; ocolim satul si apoi ne intoarcem ca sa vedem daca nu cumva s-a oprit aici, fiindca pe vremea asta unde dracu sa se duca!...
— Ei! ce mai vorba! L-am scapat, si socoteala curata, raspunse Ghita razand. Voi mergeti mai departe; eu ma intorc acasa sa-mi inchei socoteala cu dansa.
Graind aceste, el smuci fraul calului si se intoarse la vale, drept spre Moara cu noroc.
Ana, care petrecuse tot timpul acesta plangand, se ridica si isi sterse lacrimile din fata cand auzi copitele calului batandu-se de pietrisul de dinaintea carciumii, apoi inima incepu sa-i bata tare.
Dar mai trecu mult timp la mijloc pana ce el intra. Descalecand, el socoti ca trebuie sa-i dea calului fan, apoi ca trebuie sa-l stearga de sudori si sa-l acopere cu o cerga, iar dupa ce le facu toate aceste, el ramase catva timp in usa grajdului, isi dete seama despre cele ce voia sa faca, apoi isi lua palaria din cap, isi facu de trei ori cruce si pleca spre carciuma.
Intrand, el inchise usa in urma sa, o incuie si arunca cheia intr-un colt.
Ana se cutremura in tot trupul, apoi se indrepta, se dete un pas inapoi si grai inecata:
— Nu vreau sa mor, Ghita! Nu vreau sa mor! urma ea tare, si se arunca in genunchi la picioarele lui. Fa ce vrei cu mine, dar nu ma omori.
Ghita isi dete trupul inapoi, se pleca, ii apuca cu amandoua mainile capul si privi dus in fata ei.
— Nu-ti fie frica, ii zise el induiosat; tu stii ca-mi esti draga ca lumina ochilor! N-am sa te chinuiesc: am sa te omor cum mi-as omori copilul meu cand ar trebui sa-l scap de chinurile calaului, ca sa-ti dai sufletul pe nesimtite.
— Dar de ce sa ma omori? zise ea agatandu-se de bratele lui. Ce- am pacatuit eu?
— Nu stiu! raspunse el. Simt numai ca mi s-a pus ceva de-a curmezisa in cap si ca nu mai pot trai, iara pe tine nu pot sa te las vie in urma mea. Acu, urma el peste putin, acu vad c-am facut rau, si daca n-as vedea din fata ta ca eu te-am aruncat ca un ticalos in bratele lui pentru ca sa-mi astampar setea de razbunare. Daca mai adineoara l-as fi gasit aici, poate ca nu te-as fi ucis.
Ana se ridica si privi ca trezita din somn la el.
— Unde ai plecat tu? intreba ea.

— M-am dus ca sa-l aduc pe Pintea, pentru ca sa-l prindem aici pe Lica cu serparul plin de galbenii luati de la arandasul. El e omul de la care am primit hartiile pe care gasisesi tu atunci noaptea semnele.
— Ghita! Ghita! de ce nu mi-ai spus-o tu mie asta la vreme!? zise ea inabusita de plans, si-l cuprinse cu amandoua bratele.
Afara se auzi tipatul unui huhurez, apoi iar se facu liniste. Ghita incepu si el sa planga, o stranse la san si ii saruta fruntea.
— Pentru ca Dumnezeu nu mi-a dat gandul bun la vreme potrivita, zise el, si deodata se intoarse spre usa.
Afara se auzeau pasi, si peste putin cineva incerca sa deschida usa.
— Pintea cu jandarmii! sopti barbatul scotandu-si cutitul din tureac. Ano! fa-ti cruce! fa-ti cruce, ca nu mai avem vreme.
— Sariti, ca ma omoara! sariti, mai oameni! striga nevasta luptandu-se cu el, sariti, sariti!
Cand usa cazu sfaramata din tatani si Raut se ivi cu Lica in ea, Ana era intinsa la pamant si cu pieptul plin de sange cald, iara Ghita o tinea sub genunchi si apasa cutitul tot mai adanc spre inima ei.
— Da foc! zise Lica, si Raut isi descarca pistolul in ceafa lui Ghita, care cazu inapoi fara sa mai poata afla cine l-a impuscat.
Nemaisimtind greutatea genunchilor lui, Ana se opinti sa se ridice.
— Tu esti, Lica, tu? gemu ea cu ochii tintiti la el. Vino si ma ridica.
Cand Lica se pleca asupra ei, ea tipa dezmierdata, ii musca mana si isi infipse ghearele in obrajii lui, apoi cazu moarta langa sotul ei.
Lica se ridica iute si incepu sa-si stearga sangele de pe obrajii zgariati, sa-l stearga fara de astampar, ca si cand mana ei ar fi otravita, apoi isi lua serparul de la piciorul patului si il incinse.
— Voi cautati ca trebuie sa gasiti bani multi in casa, le zise dupa aceste, si cand socotiti ca eu ma apropii de Fundureni dati foc pentru ca sa pot privi carciuma arzand, de la Fundureni, dimpreuna cu satenii. Tu, Raut, vii pe cealalta cale la Ineu, iar tu, Paune, te intorci la Sicula.
Toate aceste el le zise iute, ca si cand i-ar fi fost groaza sa mai stea sub acest acoperamant si stergandu-si mereu cu maneca la fata, iar dupa ce isi dete astfel poruncile, se departa spre sirul de rachite, unde-si lasase calul.
Murgul facuse prin ploaie calea pana la Fundureni si iar o data inapoi; era obosit si se culcase.

Asta era un semn rau pentru Lica, fiindca el inca in noaptea asta trebuia sa mai faca tot pe acest cal obosit drumul pana la Ineu, cu inconjur si pe drumuri rele, pe la Fundureni.
Iara zgarietura din fata il ustura si-l facea mereu sa se intrebe: "Ce vor zice oamenii daca ma vor vedea zgariat la fata si muscat la mana?"
Murgul nu voia sa se ridice, apoi nu voia sa plece, ci statea zgribulit in loc, apoi nu voia sa o ia la treapat, iar deodata el isi aduna toate puterile, o rupse la fuga incordata si o tinu asa cale de cateva impuscaturi, apoi cazu frant la pamant, incat isi arunca stapanul cat colo intre cioate.
"Acu m-a ajuns mania lui Dumnezeu! grai Lica dupa ce se ridica anevoie de la pamant. Ce sa fac eu acum!? Calul meu!? Maine imi gasesc oamenii calul aici, si eu cu fata zgariata, si carciuma arde."
Inca pe cand plecase de la Moara cu noroc, il apucasera fierbintelile; acum incepu sa-l treaca sudorile si tremura incat abia mai statea pe picioare.
El se gandi sa-si ia calul si sa-l tarasca pana la rauletul umflat, ca doara o sa-l duca valurile departe la vale: dar nu avea destula putere. Lua dar saua de pe el, ii lua fraul din cap si pleca spre raulet, ca sa o ia pe jos pana la Ineu. Rauletul era insa umflat. "Nu-mi pasa!" isi zise el hotarat si, aruncand saua si fraul in valuri, intra in apa. Dar abia facu un pas, doi inainte, si valurile repezi il apucara si il facura sa se retraga inspaimantat spre mal. El cauta un alt loc de trecatoare mai la deal, apoi un al treilea, apoi un al patrulea, si asa umbla mereu pe mal, privind neincetat imprejurul sau spre focul de la Moara cu noroc si stergandu-si din cand in cand sangele de pe obraji.
Deodata el se opri inveselit in loc. Ghita plecase calare la Ineu, si calul lui trebuia sa fie la Moara cu noroc, un cal odihnit si luat din grajd, cu care, pe langa tot inconjurul, putea sosi la vreme in Ineu.
El se intoarse iar la vale, desi era secat de puteri si parca nu se mai simtea destul de tare a-si tari trupul pana la carciuma cuprinsa de flacari.
In vremea aceasta Raut se departase spre Ineu, Parvu o luase spre Sicula, iara Pintea, vazand focul la Moara cu noroc, ii lasa pe sateni sa creada ca a trasnit din cer, si aducandu-si aminte de vorbele lui Ghita, se intoarse drept pe zarea de lumina ca sa soseasca, daca mai era cu putinta, la vreme.
Cand ajunse la murgul lui Lica, calul ii sari speriat in laturi.
— Un cal?! Murgul lui Lica! striga el sarind din scari. Sfinte Doamne, incotro s-a dus? Imi scapa, iar imi scapa! La deal n-a putut sa mearga, fiindca l-as fi vazut.
El astepta un fulger, ca sa poata privi imprejur. Fulgerul nu-i fu trimis din cer, dar Lica se vazu trecand prin zarea focului pe care il pusese la Moara cu noroc, pentru

ca sa arunce vina pacatului sau asupra lui Dumnezeu, facand lumea sa creada ca a trasnit.
— Stai! striga Pintea tare, incat rasuna toata valea. "Uf! Saracul de mine! isi zise apoi! L-am scapat! Acu fuge."
Asa-i! dar asta data Lica nu mai putea sa fuga si, daca fugea, tot prins era, prins de mana lui Pintea, prins cu toate dovezile.
El se indrepta incat parea indoit asa de nalt ca mai nainte, privi imprejurul sau, isi tinti ochii la un stejar uscat ce statea la departare de vreo cincizeci de pasi, scrasni din dinti, apoi isi incorda toate puterile si se repezi inainte.
Pintea il gasi cu capul sfaramat la tulpina stejarului si ramase neclintit si cuprins de fior in loc.
"A scapat! zise el intr-un tarziu. Dar asta nu are s-o afle nimeni in lume."
Graind aceste, el il apuca pe mort de un picior si il trase dupa sine pana la un raulet, apoi impinse trupul cu piciorul in valuri.

XVII

Luni pe la pranzul focul era stins cu desavarsire si zidurile afumate stateau parasite, privind cu tristete la ziua senina si inveselitoare.
Din toate celelalte nu se alesese decat praful si cenusa: grinzi, acoperamant, dusumele, butoaie din pivnita, toate erau cenusa, si numai pe ici, pe colo se mai vedea cate un carbune stins, iara in fundul gropii, care fusese odinioara pivnita, nu se mai vedeau decat oasele albe iesind pe ici, pe colo din cenusa groasa.
Batrana sedea cu copiii pe-o piatra de langa cele cinci cruci si plangea cu lacrimi alinatoare.
— Se vede c-au lasat ferestrele deschise! zise ea intr-un tarziu. Simteam eu ca nu are sa iasa bine; dar asa le-a fost dat!...
Apoi ea lua copiii si pleca mai departe.